KIỆT TÁC SÂN KHẤU THẾ GIỚI

BECTÔN BRẾCH

Vòng phấn KAPKAZƠ

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU

KIỆT TÁC SÂN KHẤU THẾ GIỚI

BECTÔN BRẾCH

VÒNG PHẤN KAPKAZƠ

HOÀNG THAO dịch

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU
HÀ NỘI - 2006

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

*Tủ sách **Kiệt tác Sân khấu thế giới** ra mắt bạn đọc là công sức của nhiều thế hệ Sân khấu nối tiếp sưu tầm, nghiên cứu, dịch thuật và giới thiệu với bạn đọc Việt Nam suốt hơn nửa thế kỷ qua, có ảnh hưởng lớn không chỉ về Sân khấu mà có tầm ảnh hưởng đến phát triển văn học nghệ thuật Việt Nam nói chung. Tất nhiên tiếp nhận và giao lưu văn hoá nghệ thuật không diễn ra một chiều mà tác động qua lại.*

Bắt đầu từ các tác phẩm cổ đại Hy Lạp, Trung Quốc, Ấn Độ với các tên tuổi hàng đầu về bi kịch và hài kịch như: Exkhin, Oripit, Xôphốc, Vương Thừa Phủ, Kaliđáx... bộ sách trải rộng qua nhiều thời kỳ rực rỡ của Sân khấu thế giới như thời đại Phục Hưng, Lãng mạn và Hiện đại... giới thiệu những kiệt tác chói sáng có sức sống xuyên qua nhiều thế kỷ của những nhà viết kịch kiệt xuất như Sếchxpia, Sinlơ, Môlie, Coócnây, J.Gớt, Gôgôn, Ípxen, Muyxê, Ghenman, B.Brếch, Sêkhốp,

Bốckét, Raxin, Jăng Anui, Camuy, Tào Ngu... Nhiều tác phẩm ra đời từ hàng ngàn năm trước nhưng tư tưởng và nghệ thuật vẫn đồng hành với bạn đọc và khán giả hôm nay.

Tác phẩm của ba tác giả Sân khấu Việt Nam: Đào Tấn, Nguyễn Huy Tưởng, Nguyễn Đình Thi có mặt trong Tủ sách Kiệt tác Sân khấu thế giới đã đáp ứng đòi hỏi của đông đảo bạn đọc.

***Nhà xuất bản Sân khấu** cảm ơn Hội đồng tuyển chọn gồm các nhà Sân khấu học tiêu biểu do NSND Trọng Khôi - Chủ tịch Hội nghệ sĩ Sân khấu Việt Nam làm Chủ tịch và Công ty Minh Thành - Bộ Chỉ huy Quân sự TP Hồ Chí Minh đã giúp đỡ tận tình, trách nhiệm cao để Tủ sách kiệt tác kịp thời ra mắt bạn đọc trọn vẹn 100 cuốn trong năm 2006, chào mừng những sự kiện trọng đại của đất nước.*

Xin trân trọng giới thiệu cùng bạn đọc.

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU

NHÂN VẬT

MÀN MỞ ĐẦU

ĐẠI DIỆN UỶ BAN KHÔI PHỤC KINH TẾ

MỘT LÃO NÔNG *MỘT CHỊ NÔNG DÂN* *MỘT CÔNG NHÂN TRẺ*	của nông trường tập thể Galinxcơ
MỘT CHỊ NÔNG DÂN *MỘT CHỊ LÁI MÁY KÉO TRẺ* *MỘT THƯƠNG BINH* *MỘT LÃO NÔNG*	*của nông trường tập thể Rôda Luychzembua*
KATÊRIN VACTĂNG	Kỹ sư nông nghiệp của nông trường Rôda Luychzembua

KỊCH:

GIOOCGIƠ ABASVILI	Tổng trấn
NATALI ABASVILI	Vợ tổng trấn
KAVETXKI	"Hoàng thân phệ"
NICÔLA MIKATZÊ	Thầy thuốc
MIKAEN LÔLATZÊ	Thầy thuốc

XANVA AZÊRÊTENLI	Quan hầu
ACKAĐI SAIZÊ	Nhà thơ ca sĩ
XIMÔN SASAVA	Lính
GRUSA VANATZÊ	Chị phụ bếp
MARA	Thị tỳ giữ trẻ
MỘT ĐẦU BẾP	
MỘT THẰNG NHỎ	
MỘT ÔNG GIÀ	
HAI MỆNH PHỤ	
ĐÔI VỢ CHỒNG NÔNG DÂN	
BA LÁI BUÔN	(Hai nam, một nữ)
LÔRĂNG VANATZÊ	Anh ruột Grusa
ANIKÔ VANATZÊ	Vợ Lôrăng
YUTXUP	Nông dân, người kết hôn với Grusa
MẸ YUTXUP	
SÔTTA	Đội trưởng lính hắc vệ
MỘT THẦY TU	
MISEN ABASVILI	Con trai tổng trấn
AZĐẮC	Người viết thuê
SÔVA	Cảnh binh
ĐẠI THỐNG LÃNH	

BIZECGAN KAVETXKI	Cháu Hoàng thân "phệ"
MỘT THẦY THUỐC	
MỘT GÃ THƯƠNG TẬT	
MỘT NGƯỜI THỌT	
MỘT TÊN LƯU MANH TỐNG TIỀN	
MỘT CHỦ QUÁN TRỌ	
LUĐÔVICA	Con dâu chủ quán
MỘT THẰNG NHỎ	
BA PHÚ NÔNG	
MỘT BÀ LÃO NÔNG	
IRAKLI	Tướng cướp
MỘT CHỊ ĐẦU BẾP	
ILÔ SUBÔLATZÊ	Thầy kiện
XANĐRÔ ÔBÔLATZÊ	Thầy kiện
MỘT CẶP VỢ CHỒNG GIÀ KHỤ	

VỚI MỘT SỐ NHỮNG:

HÀNH KHẤT

NGƯỜI ĐẾN THỈNH CẦU

QUÂN SĨ

LÍNH HẮC VỆ

ĐẦY TỚ

V.V...

MÀN MỞ ĐẦU

CUỘC TRANH LUẬN Ở THUNG LŨNG(1)

(Trong một làng bị bom đạn tàn phá ở Kapkazơ. Các nông trường viên của cả hai nông trường, đa số là người có tuổi và phụ nữ (cũng có cả bộ đội), ngồi quây vòng uống rượu và hút thuốc. Lẫn trong bọn, có viên đại diện Uỷ ban khôi phục kinh tế của chính phủ, từ thủ đô về).

CHỊ NÔNG DÂN BÊN TRÁI: *(Chỉ tay)* - Ở đằng kia trên ngọn đồi, bọn tôi đã chặn đứng ba xe tăng của tụi phát xít. Nhưng vườn táo đã bị phá trụi lụi.

LÃO NÔNG BÊN PHẢI: - Thì trang trại của chúng tôi đẹp biết mấy! Thế mà cũng tan hoang!

(1) Đầu đề này chỉ có trong nguyên bản tiếng Đức, bản tiếng Pháp lược bỏ.

CHỊ LÁI MÁY KÉO TRẺ: - Chính tôi là người châm lửa đốt trang trại đấy, đồng chí ạ.

(Im lặng).

VIÊN ĐẠI DIỆN: - Nếu các đồng chí đồng ý thì ta bắt đầu thảo luận. Ở Nukha, chúng tôi có được tiếp các đại biểu của nông trường Galinxcơ chuyên chăn nuôi dê. Lúc quân đội Hitle tiến quân, nông trường này đã được lệnh chính quyền cho chuyển tất cả các đàn dê về phía đông. Giờ đây, nông trường ấy dự định về cơ sở cũ. Các đại biểu của nông trường đã đi thăm lại làng xóm và đất đai chung quanh, họ nhận thấy là bị tàn phá nghiêm trọng. *(Các nông trường viên bên phải gật đầu tán thành).* Nông trường Rôda Luychzembua bên cạnh chuyện trồng cây ăn quả *(hướng sang phải)* có đề nghị những cánh đồng cỏ ngày xưa của nông trường Galinxcơ - cụ thể là một thung lũng trồng cỏ xơ xác – phải được khai khẩn lại để trồng cây ăn quả và nho. Nhân danh Uỷ ban khôi

phục kinh tế cử tới đây, tôi muốn đi đến chỗ hai nông trường thoả thuận với nhau để quyết định xem nông trường Galinxcơ có nên trở về đây hay không.

LÃO NÔNG BÊN PHẢI: - Nhưng trước hết, tôi muốn phản đối lần nữa cái chuyện hạn chế thời gian thảo luận đã. Chúng tôi người của nông trường Galinxcơ, đã phải đi ròng rã ba ngày ba đêm để tới đây. Vậy mà lại hạn định cuộc thảo luận phải kết thúc trong nửa ngày!

MỘT THƯƠNG BINH Ở BÊN TRÁI: - Các đồng chí ạ, chúng ta chẳng còn mấy nỗi là làng xóm, là nhân công, chẳng còn mấy nỗi là thời giờ đâu!

CHỊ LÁI MÁY KÉO BÊN TRÁI: - Đến các thứ ta thích như thuốc lá, rượu... cũng đều phải hạn chế theo khẩu phần nữa là! Tại sao lại phải không được hạn chế sự thảo luận nhỉ?

LÃO NÔNG BÊN PHẢI: *(Thở dài)* - Chết mất giống cái quân phát-xít đi! Thôi, tôi vào việc.Tôi xin cắt nghĩa cho các đồng chí

rõ vì sao chúng tôi muốn lấy lại cái thung lũng của chúng tôi. Có hàng đống lý do, nhưng trước hết tôi xin đưa ra một cái giản dị nhất. Chị Makinê Abakitzê, bỏ tấm pho-mát dê ra đây!

(Một chị nông dân ở bên phải lấy từ trong cái thúng to ra một bánh pho-mát lớn tướng gói trong tấm khăn. Vỗ tay hoan hỉ và cười.)

LÃO NÔNG BÊN PHẢI: - Nào, xin mời các đồng chí, dùng đi!

LÃO NÔNG BÊN TRÁI: *(Nghi ngại)* - Có phải định đấm mõm bọn tôi chăng?

LÃO NÔNG BÊN PHẢI: *(nói giữa tiếng cười của nhiều người)* Bác Xura ạ, ai mà đấm mõm nổi tay giặc già như bác được nhỉ? Người ta thừa hiểu là pho-mát thì bác chén còn thung lũng thì bác chiếm. *(Mọi người cười ồ).* Tôi chỉ yêu cầu bác trả lời thẳng thắn xem: pho-mát có ngon không?

LÃO NÔNG BÊN TRÁI: - Xin trả lời rằng: Ngon.

LÃO NÔNG BÊN PHẢI: - Thật rõ nhá! (*Chua chát*) Lẽ ra tôi phải biết từ trước là bác chẳng hiểu quái gì về pho-mát cả.

LÃO NÔNG BÊN TRÁI: - Sao lại không? TôI bảo bác rằng ngon mà.

LÃO NÔNG BÊN PHẢI: - Vì bác không thể thấy nó ngon được. Vì nó còn đâu được như ngày trước. Mà tại sao nó lại không được như trước nhỉ? Vì dê của chúng tôi ăn thứ cỏ mới không thấy ngon như thứ cỏ lần trước. Pho-mat không còn là pho mát, vì cỏ không phải là cỏ nữa. Vấn đề là thế. Đề nghị ghi điều đó vào biên bản.

LÃO NÔNG BÊN TRÁI: - Nhưng pho-mát của bác ngon tuyệt kia mà!

LÃO NÔNG BÊN PHẢI: Chẳng tuyệt đâu, chỉ gọi là ăn được thôi. Các đồng cỏ mới chẳng ra gì hết, cánh thanh niên chúng tôi cứ nói nhai nhải mãi về điều đó. Tôi nói rõ: Không thể sống bên đấy được đâu. Đời thuở nhà ai buổi sáng mà chẳng ra mùi vị gì buổi sáng nữa!

(Vài người bật cười).

VIÊN ĐẠI DIỆN: - Mặc bà con cười, bác đừng giận: bà con hiểu cả, bác cứ yên trí! Các đồng chí, tại sao người ta lại yêu Tổ quốc của người ta nhỉ? Bởi vì bánh mì ở đấy ngon hơn ở nơi khác, bởi vì trời ở đấy bao la hơn, không khí trong lành hơn, giọng nói lảnh lót hơn, đất cát nhẹ nhõm hơn. Có đúng vậy không nào?

LÃO NÔNG BÊN PHẢI: - Thung lũng đó vẫn là của chúng tôi từ xưa đến giờ.

ANH BỘ ĐỘI BÊN TRÁI: - Từ xưa đến giờ, thế nghĩa là thế nào? Chẳng có cái gì là của ai từ xưa đến giờ hết. Hồi cụ còn trẻ, bản thân cụ cũng chẳng là của cụ đâu. Thân cụ là của ông hoàng Kavetzxki kia[1].

LÃO NÔNG BÊN PHẢI: - Cây gì mọc ngay bên cạnh ngôi nhà chôn nhau cắt rốn của mình,

---

(1) Trong nguyên bản tiếng Đức, sau câu này còn hai câu đối thoại nữa như dưới đây:

Lão nông bên phải: Thung lũng ấy thuộc về chúng tôi là có căn cứ theo luật pháp.

Chị lái máy kéo bên trái: Luật nào thì rồi cũng phải xét lại hết, xem nó có còn phù hợp hay không chứ.

đâu phải chuyện dửng dưng được! Hàng xóm láng giềng của mình là người thế nào, cũng đâu phải là chuyện dửng dưng được! Vậy thì, chúng tôi muốn về đây để được làm bạn láng giềng của các người, phải, của các người đấy, phường kẻ cướp đồng cỏ ạ! Đấy, giờ thì các người cứ việc mà cười cho chán đi!

LÃO NÔNG BÊN TRÁI: *(Cười)* - Thế thì, ông bạn láng giềng ơi, lẽ nào ông lại không bình tâm mà nghe cô láng giềng của ông nói nhỉ? Katêrin Vactăng, đồng chí kỹ sư nông nghiệp của bọn tôi, có vài ý kiến nhỏ về cái thung lũng ấy đấy.

CHỊ NÔNG DÂN BÊN PHẢI: - Nhưng chúng tôi chưa nói hết, còn chán mới hết những điều muốn nói về cái thung lũng của chúng tôi. Nhà cửa đã bị tàn phá hết đâu, trên trang trại vẫn còn nền nhà kia mà!

VIÊN ĐẠI DIỆN: - Các đồng chí cũng đã rõ là ở đây hay ở bên kia thì các đồng chí vẫn có quyền được hưởng bồi thường thiệt

hại. Tôi có mang theo dự án bồi thường trong cặp tôi đây.

CHỊ NÔNG DÂN BÊN PHẢI: - Đấy không phải là vấn đề, đồng chí phụ trách ạ. Giả dụ tôi lấy mất chiếc mũ lưỡi trai của đồng chí rồi trả đồng chí một chiếc khác, thì dù thực nó có tốt hơn chăng nữa, hẳn đồng chí vẫn thích cái của đồng chí chứ.

CHỊ LÁI MÁY KÉO TRẺ: - Đất cát không thể đem ví với mũ được. Ở nước ta, không thể ví như thế, đồng chí ạ.

VIÊN ĐẠI DIỆN: - Thôi, các đồng chí đừng nóng đầu. Đúng là chúng ta phải coi đất đai như một công cụ mà ta khai thác được cái gì đó có lợi ích cho mọi người. Nhưng cũng đúng là chúng ta phải tính đến cả tình cảm của người ta đối với mảnh đất này hoặc mảnh đất khác nữa. Về phía nhiệm vụ tôi, tôi muốn các đồng chí bên nông trường Rôda Luychzembua cho biết là các đồng chí (*với những người bên trái*) dự định dùng thung lũng ấy vào việc gì nào?

TIẾNG NHIỀU NGƯỜI: - Phải đấy. Để chị Katêrin nói.

VIÊN ĐẠI DIỆN: - Đồng chí kỹ sư nông nghiệp...

KATÊRIN: *(Đứng dậy, chị mặc quân phục)* - Thưa các đồng chí, mùa đông vừa qua, khi chúng tôi chiến đấu trên những trái đồi này, anh chị em đồng chí du kích chúng tôi vẫn thường bàn với nhau cách làm thế nào để sau khi đuổi cổ được quân xâm lược rồi, chúng tôi gây lại việc trồng trọt các cây ăn quả và trồng trọt với năng suất cao hơn hơn trước gấp chục lần. Tôi đã lập một dự án về thuỷ lợi. Một đập điều tiết xây dựng ở cái hồ trên núi cao kia cho phép chúng tôi tưới được ba trăm hecta đất khô cằn. Nông trường chúng tôi sẽ không những chỉ sản xuất nhiều hoa quả hơn, mà còn cả rượu vang nữa. Tuy nhiên, dự án ấy chỉ sinh lợi nếu như sát nhập được cái thung lũng của nông trường Galinxcơ đang đòi lại kia vào. Đây là những tính toán.

(Chị đưa cho viên đại diện xem một bản phương án)

LÃO NÔNG BÊN PHẢI: - Đề nghị ghi vào biên bản là bên nông trường của chúng tôi có dự kiến chăn nuôi ngựa.

CHỊ LÁI MÁY KÉO TRẺ: - Các đồng chí ạ, phương án của chúng tôi đã được hoàn thiện qua bao nhiêu ngày đêm ròng rã chúng tôi ở trên núi cao kia, trong khi có lúc chúng tôi hết cả đạn cho mấy khẩu súng trường. Chỉ mỗi việc kiếm lấy mẩu bút chì cũng là cả một công trình.

LÃO NÔNG BÊN PHẢI: - Xin cảm tạ các đồng chí nông trường Rôda Luychzembua và tất cả những ai đã chiến đấu bảo vệ Tổ quốc.

(Họ bắt tay và ôm hôn nhau).

CHỊ NÔNG DÂN BÊN TRÁI: - Hồi đó, chúng tôi vẫn thường nghĩ là các chiến sĩ của ta, người bên các đồng chí cũng như bên chúng tôi, sau chiến tranh, phải được trở về trong một Tổ quốc trù phú hơn.

CHỊ LÁI MÁY KÉO TRẺ: - Nhà thơ Maiakôpxki đã từng nói: " Tổ quốc của nhân dân Xô-viết phải là Tổ quốc của lẽ phải."

(Các nông trường viên bên phải (trừ lão nông) đứng dậy, cùng viên đại diện xem xét tập hồ sơ của chị kỹ sư nông nghiệp). Người ta nghe thấy nói: "Thế nào mà chiều cao của nước đổ xuống lại những hai mươi hai thước nhỉ? " - "Người ta sẽ cho nổ bật núi đá ở chỗ này đi " - "Vậy các đồng chí chỉ cần đến xi-măng và thuốc nổ thôi nhỉ?" - "Họ buộc nước phải đổ xuống phía này, láu thật!"

MỘT CÔNG NHÂN TRẺ MĂNG BÊN PHẢI: *(Nói với lão nông bên phải)* - Họ tưới được tất cả các cánh đồng kẹp giữa các đồi. Nhìn mà xem, cụ Alêkô!

LÃO NÔNG BÊN PHẢI: - Chẳng thừa hơi! Tôi biết tổng dự án hẳn là hay rồi! Thiên hạ đừng có mà dí súng lục vào mũi tôi!

VIÊN ĐẠI DIỆN:- Người ta chỉ dí bút chì vào mũi cụ thôi.

(Mọi người cùng cười)

LÃO NÔNG BÊN PHẢI: *(Đứng dậy, lầm lì, tới xem phương án)* - Những tên tướng cướp

đồng cỏ ấy họ thừa biết là cánh ta ở đây không thể chống lại được các phương án với các thứ máy móc mà lỵ!

CHỊ NÔNG DÂN BÊN PHẢI: - Này, bác Alêkô Bêretsvili ạ, rõ ràng là, với các phương án mới của bác, bác là người tồi nhất thiên hạ đấy!

VIÊN ĐẠI DIỆN: - Thế nào? Biên bản của tôi ra sao đây? Liệu tôi có thể ghi vào là khi trở lại nông trường của các đồng chí , các đồng chí sẽ đồng ý nhường lại cái thung lũng ngày trước của các đồng chí cho người ta thực hiện phương án này đấy chứ?

CHỊ NÔNG DÂN BÊN PHẢI: - Tôi sẽ ủng hộ việc nhường lại. Còn bác Alêkô, bác thế nào?

LÃO NÔNG BÊN PHẢI: *(Chỉ vào tập phương án)* - Tôi đề nghị các đồng chí cho chúng tôi một bản sao các phương án này.

CHỊ NÔNG DÂN BÊN PHẢI: - Vậy thì ta có thể vào bàn ăn được rồi. Nếu bác ấy có phương án trong tay, và nếu bác ấy có thể thảo luận về các phương án ấy, thì

công việc coi như là xong đấy. Tôi biết bác ấy lắm. Ở bên nông trường chúng tôi, bà con đều như thế cả.

(Các nông trường viên lại ôm hôn nhau và cười vui).

LÃO NÔNG BÊN TRÁI: - Nông trường Galinxcơ muôn năm, và chúc kế hoạch mới chăn nuôi ngựa của các đồng chí được may mắn!

CHỊ NÔNG DÂN BÊN TRÁI: - Thưa các đồng chí, để chào mừng các đồng chí đại biểu nông trường Galinxcơ và đồng chí đại diện Uỷ ban khôi phục kinh tế nhà nước, chúng tôi đã chuẩn bị một buổi diễn kịch với sự tham gia của ca sĩ Ackađi Saizê. Vở kịch không phải không có dính dáng gì tới câu chuyện của chúng ta.

(Mọi người tỏ ý tán thành. Chị lái máy kéo trẻ đã chạy đi tìm ca sĩ)

CHỊ NÔNG DÂN BÊN PHẢI: - Các đồng chí ạ, tôi tin chắc vở kịch của các đồng chí sẽ hay. Chúng tôi trả giá bằng cả một cái thung lũng còn gì nữa!

CHỊ NÔNG DÂN BÊN TRÁI: - Ackađi Saizê thuộc lòng hai mươi mốt ngàn câu thơ đấy.

LÃO NÔNG BÊN TRÁI: - Bọn tôi đã diễn tập dưới sự chỉ đạo của ông ta đấy. Thường thường, mời được ông ta đạo diễn cho là rất gay. Này các đồng chí, ở Uỷ ban kế hoạch, các đồng chí phải làm thế nào để ông ta có thể lên miền Bắc này luôn luôn mới được.

VIÊN ĐẠI DIỆN: - Nói cho đúng thì chúng tôi chỉ chuyên lo về tổ chức kinh tế thôi.

LÃO NÔNG BÊN TRÁI: (*Mỉm cười*) - Các đồng chí quy định việc phân phối nho giống và máy kéo, thế là tốt. Nhưng cớ sao các đồng chí lại không phân phối các bài hát nhỉ?

(Chị lái máy kéo trẻ dẫn Ackađi Saizê tới giữa vòng người, đó là một người khoẻ mạnh , ăn mặc xềnh xoàng. Cùng đi với Ackađi Saizê có bốn nhạc công mang theo nhạc cụ. Vỗ tay hoan nghênh các nhạc sĩ.)

CHỊ LÁI MÁY KÉO TRẺ: - Đây là đồng chí phụ trách, bác Ackađi ạ.

(Ca sĩ chào mọi người có mặt.)

CHỊ NÔNG DÂN TRẺ BÊN PHẢI: - Tôi rất sung sướng được làm quen với bác. Ngày tôi còn đi học, tôi đã từng được nghe nói tới các bài hát của bác rồi.

CA SĨ: - Hôm nay diễn một vở kịch có cả bài hát, và hầu hết các nông trường viên đều tham dự. Chúng tôi có mang theo các mặt nạ kiểu xưa tới đấy.

LÃO NÔNG BÊN PHẢI: - Vậy ra diễn chuyện cổ tích à?

CA SĨ: - Vâng, một chuyện hết sức cổ. Đó là chuyện *Cái vòng phấn* gốc từ Trung Quốc. Thực ra chúng tôi cũng có sửa đổi chút ít. Yura này, đưa cho các vị xem mặt nạ đi!

LÃO NÔNG BÊN PHẢI: (*Nhận ra chiếc mặt nạ*) - À, hoàng thân Kavetxki đây mà.

CA SĨ: - Thưa các đồng chí, thực là hân hạnh cho chúng tôi được giúp vui cho các đồng chí sau một buổi tranh luận. Chúng tôi hy vọng các đồng chí sẽ thấy nhà thơ xưa hài hoà thanh điệu với những máy kéo xô-viết ngày nay. Pha lẫn các thứ rượu nho thổ ngơi

khác nhau vị tất là điều nên làm. Nhưng trí tuệ hiền minh của ngàn xưa và trí tuệ hiền minh của ngày nay lại hoà nhịp với nhau một cách tuyệt diệu. Tuy nhiên, các đồng chí xem ta có nên đi ăn trước khi diễn thì hơn không? Cuộc biểu diễn lại càng thêm hay kia đấy.

TIẾNG NHIỀU NGƯỜI: - Nhất định rồi! Tất cả ta đi ăn thôi!

(Trong khi họ kéo nhau đi, viên đại diện tới gần chị lái máy kéo trẻ.)

VIÊN ĐẠI DIỆN: - Tôi mong rằng nó đừng quá dài. Tối nay, tôi phải về rồi.

CHỊ LÁI MÁY KÉO TRẺ: (*Nói với ca sĩ*) - Bác Ackađi này, buổi biểu diễn dài bao lâu nhỉ? Đồng chí phụ trách đây phải về Tiflix trước đêm nay mà.

CA SĨ: - Tất cả hai tích. Phải mất vài giờ đồng hồ đấy.

CHỊ LÁI MÁY KÉO TRẺ: (*Thì thầm*) - Bác có thể rút ngắn lại một chút ít không?

CA SĨ: - Không được.

(Tất cả vui vẻ kéo nhau đi ăn.)

1

ĐỨA BÉ CON NHÀ QUYỀN QUÝ

Ca sĩ ngồi trước các nhạc công, vai khoác tấm da cừu đen, tay giở một cuốn sách nhỏ chép tích hát có gài nhiều phích:

Vào cái thời xưa cũng như thời nay đẫm máu,

Trị vì ở thành đô nọ, gọi là cái thành phố "đáng nguyền"

Có một vị tổng trấn tên là Gioocgiơ Abasvili.

Ngài giàu sụ như vua Krêzuyt[1]

Vợ ngài vốn là con nhà quyền quý cao sang

Và con trai ngài rất xinh rất bụ.

Ở đất nước Gioocgi, chẳng một vị tổng trấn nào

---

(1) Krêzuyt (563 – 578 trước T.C.): Vị vua cuối cùng của xứ Liđi, nổi tiếng giàu có.

Có nhiều ngựa vục mõm ăn thóc trong tàu[1]

Nhiều ăn mày trước cổng,

Nhiều quân lính hầu hạ,

Nhiều kẻ đến thỉnh cầu chầu chực,

Được bằng ngài.

Để mô tả ngài Gioocgiơ Abasvili, tôi biết tả thế nào

Nếu không chỉ nói:

Ngài là một con người sung sướng toạ hưởng cuộc đời.

Vậy mà, có một buổi sớm mai nào đó

Một ngày chủ nhật lễ Phục sinh

Quan tổng trấn ngài cùng với gia đình

Đi chầu lễ.

(Từ trong cổng cuốn của một toà lâu đài xuất hiện những hành khất, những người đến thỉnh cầu, những trẻ em đói rách, những người chống nạng đang hoa lên những lá đơn. Đằng sau họ có hai vũ sĩ, rồi đến gia đình viên tổng trấn áo quần lộng lẫy).

---

(1) Bản Pháp văn: Có nhiều ngựa vục mõm vào máng ăn.

ĐÁM HÀNH KHẤT VÀ NHỮNG NGƯỜI ĐẾN THỈNH CẦU: - Bẩm đại nhân, thuế khoá nặng nề đè trĩu lên chúng con.- Tôi bị cụt chân trong cuộc chiến tranh ở Ba-tư, chừng nào tôi mới nhận được... -Bẩm cụ lớn, em con nó vô tội, một sự oan uổng... Tôi chết đói mất! – Con cắn rơm cắn cỏ xin quan lớn phóng xá cho thằng con trai cuối cùng của con khỏi phải đi lính. – Bẩm quan, ông thanh tra thuỷ lợi bị mua chuộc ạ...

(Một người hầu thu nhận các đơn thỉnh nguyện, một người khác lấy tiền trong một chiếc túi ra bố thí. Lính tráng dùng roi da quất mạnh để xua đuổi đám người ấy.)

MỘT TÊN LÍNH: - Lui ra! Lui ra lấy lối đi!

(Đằng sau vợ chồng tổng trấn và viên quan hầu là một chiếc xe nhỏ sang trọng chở đứa con trai tổng trấn. Đám đông đổ xô tới xem mặt đứa bé).

CA SĨ: *(Trong khi đám đông chùn lại trước trận mưa roi)*

Từ trước tới nay

Dân chúng chưa từng được thấy mặt người con nối dõi.

Hai viên thầy thuốc

Theo từng bước sau xe đứa bé con nhà quyền quý

Nó như con ngươi của quan tổng trấn

(Trong đám đông có tiếng la hét: "Công tử đây này"Chẳng nom thấy gì hết, đừng có đẩy! – Cầu chúa ban phước lành cho công tử, bẩm cụ lớn!")

CA SĨ: - Cho tới cả những vị mặt lớn tai to

Những người quyền thế như hoàng thân Kavetxki

Cũng phải tỏ lòng kính trọng con quan tổng trấn.

(Một hoàng thân "phệ" cúi chào gia đình tổng trấn.)

HOÀNG THÂN PHỆ: - Xin chúc bà chị Natali Abasvili một ngày lễ Phục sinh tốt lành.

(Một lệnh truyền vang. Một kỵ sĩ xuất

hiện, tay cầm cuộn giấy, tiến thẳng lại phía tổng trấn. Theo hiệu của tổng trấn, viên quan hầu một người trẻ đẹp trai, bước ra giữ người kỵ sĩ mang tin lại. Một phút im lặng, trong suốt thời gian ấy, Hoàng thân "phệ" ngờ vực ngắm nhìn người kỵ sĩ từ đầu tới chân.)

HOÀNG THÂN PHỆ: - Một ngày thú tuyệt! Tối qua, thấy trời mưa, tôi nghĩ thầm: ngày lễ tất buồn lắm! Nhưng sáng nay, trời trong sáng quá! Tôi rất thích trời trong sáng. Bà chị Natali Abasvili ạ, bà chị thực là diễm lệ. Và chú Misen đúng là một vị tổng trấn tương lai, ti... ti... ti... *(Cù đứa bé).* Chú Misen này chúc chú một ngày lễ Phục sinh vui vẻ nhé, ti... ti... ti...

VỢ TỔNG TRẤN: - Ngài Acsen ạ, ông Gioocgiơ nhà tôi cuối cùng đã chịu quyết định cho xây dựng những toà nhà mới ở mé lâu đài phía tây đấy, ngài nghĩ sao? Sẽ phá huỷ tất cả những túp lều cũ thuộc khu ngoại ô để làm vườn cảnh.

HOÀNG THÂN PHỆ: - Thực sau bao nhiêu tin dữ, giờ mới được nghe một tin lành. Ông anh Gioocgiơ này, tin tức chiến tranh ra sao rồi? (*Tổng trấn lắc đầu.*) Một sự rút lui chiến lược, theo chỗ tôi được nghe nói, phải không? Chậc! Tiến tiến lùi lùi là chuyện thường; lần này thắng, lần sau thua một tý. Những sự bất ngờ của chiến tranh. Nghĩa lý quái gì, hả!

VỢ TỔNG TRẤN: - Ông Gioocgiơ, con nó ho, ông nghe thấy đấy chứ? *(Nghiêm khắc nói với hai viên thầy thuốc, hai người này vẫn hết sức trang trọng đi sát chiếc xe của đứa bé)* Chú ho đấy!

THẦY THUỐC THỨ NHẤT: (*Nói với thầy thuốc thứ hai*) - Thưa ông Nicôla Mikatzê, xin phép được nhắc lại ông là tôi đã phản đối việc tắm cho công tử bằng nước ấm. Bẩm bà lớn, chỉ nhầm lẫn một chút về nhiệt độ nước tắm là...

THẦY THUỐC THỨ HAI: *(Cũng rất lễ độ)* - Rất phiền lòng phải phản đối ông, ông Mikaen Lôlatzê ạ. Nhiệt độ nước tắm lấy theo

đúng sự chỉ dẫn của tiên sinh Misikô Ôbôlatzê của chúng ta. Bẩm bà lớn, đúng hơn là đêm qua bị gió lùa thôi ạ.

VỢ CHỒNG TỔNG TRẤN: - Vậy thì phải trông nom chú cẩn thận hơn mới được. Ông Gioocgiơ ạ, hình như con nó sốt đây này,

THẦY THUỐC THỨ NHẤT: *(Chỉ đứa bé)* - Bẩm bà lớn, không có gì đáng lo ngại ạ. Tắm nước nóng hơn một chút, sẽ chẳng bao giờ xảy ra như thế này nữa ạ.

THẦY THUỐC THỨ HAI: (*Hằn học nhìn thầy thuốc thứ nhất*) - Tôi không quên chuyện này đâu, ông bạn Mikaen Lôlatzê thân mến! Bẩm bà lớn, không có gì đáng lo ạ.

HOÀNG THÂN PHỆ: - Ái dà! Ái dà! Ái dà! Tôi vẫn thường bảo: Tôi mà bị nhói ở gan thì thầy thuốc phải xơi năm chục roi vào gan bàn chân. Ấy là vì chúng ta đang sống trong một thời đại nhu nhược, chứ trước kia thì đơn giản hơn: chém đầu!

VỢ TỔNG TRẤN: - Ta vào nhà thờ đi, ở đây nhất định là có gió lùa.

(Cả đoàn gồm gia đình tổng trấn cùng quân hầu, đầy tớ kéo vào cổng nhà thờ. Hoàng thân phệ vào theo. Viên quan hầu bước ra khỏi đoàn và chỉ vào người đưa tin.)

TỔNG TRẤN: - Không, Xanva, đợi lễ xong đã!

QUAN HẦU: (*Nói với kỵ sĩ*) - Quan tổng trấn ngài không ưng bị phiền nhiễu vì các báo cáo trước buổi xem lễ, nhất là những báo cáo dớ dẩn làm người ta buồn bực, như tôi phỏng đoán. Anh hãy xuống bếp bảo họ dọn cho cái gì mà ăn đi, anh bạn ạ.

CA SĨ: - Thành phố êm đềm,

Trên quảng trường, trước nhà thờ từng đàn bồ câu rỡn nắng.

Một chú vệ binh

Buông lời ve vãn một cô phụ bếp

Tay mang một bọc từ bến sông về.

(Một cô gái, tay mang một bọc gói bằng những tàu lá xanh tươi, tiến tới phía cổng lớn.)

NGƯỜI LÍNH: - Thế nào? Cô nương không đi nhà thờ à? Cô nương không đi dự lễ hay sao?

GRUSA: - Tôi đã ăn vận chỉnh tề rồi đấy chứ. Nhưng vì thiếu ngỗng cho bữa ăn trưa ngày lễ Phục sinh, nên họ lại bảo tôi đi kiếm một con. Chẳng là tôi thạo về ngỗng mà!

NGƯỜI LÍNH: - Một con ngỗng à? (*Giả bộ không tin*) Phải cho tôi xem con ngỗng ấy mới được.

(Grusa không hiểu.)

NGƯỜI LÍNH: - Không thể tin các cô ả hầu phòng được. Họ bảo: " Tôi đi kiếm một con ngỗng", ấy rồi lại hoá ra cái trò khác!

GRUSA: *(Đến thẳng trước mặt người lính, chìa con ngỗng ra)* - Ngỗng đây thôi! Nếu không phải một con ngỗng nặng bảy cân[1] nuôi toàn bằng ngô thì tôi xin nhai lông!

NGƯỜI LÍNH: - Ồ, ngỗng chúa thật đấy! Con ngỗng

---

(1) Bản Pháp văn: Nặng 15 livrơ. (Mỗi livrơ bằng 450 gram. Chuyển vậy cho dễ hiểu.

này để đích thân quan tổng trấn ngài xơi. Vậy cô nương lại ra ngoài bờ sông đấy à?

GRUSA: - Phải. Ra chỗ nuôi gà vịt ấy.

NGƯỜI LÍNII: - Ra chỗ nuôi gà vịt à? Thôi, được rồi, về mé dưới dòng sông, không phải phía trên, ở cánh đồng cỏ nào ấy chứ gì?

GRUSA: - Tôi chỉ ra cánh đồng cỏ khi nào giặt quần áo thôi.

NGƯỜI LÍNH: (*Vẻ bí mật*) - Chính vậy.

GRUSA: - Chính vậy cái gì?

NGƯỜI LÍNH: - Chính cái ấy ấy mà.

GRUSA: - Tại sao tôi lại không thể giặt quần áo ở ngoài đồng cỏ được nhỉ?

NGƯỜI LÍNH: (*Cười rặn ra*) - "Tại sao tôi lại không thể giặt quần áo ở ngoài đồng cỏ được nhỉ?" Phịa khéo ghê! A, phịa thánh thật đấy!

GRUSA: - Tôi không hiểu bác định nói gì đấy bác quyền ạ. Phịa cái gì mới được nhỉ?

NGƯỜI LÍNH: (*Hóm hỉnh*) - Phịa, chứ nếu không mà lộ cái điều người khác biết ra thì

thiên hạ cứ gọi là chui xuống đất mà giấu mặt!

GRUSA: - Tôi không hiểu người ta biết gì về cái đồng cỏ nào ấy đấy.

NGƯỜI LÍNH: - Không biết ngay cả khi trước mặt có một bụi cây, đứng trong nhòm ra là có thể thấy tuốt tuồn tuột chứ? Cả những việc đã xảy ra khi cô gái nào đó ra giặt quần áo ở cánh đồng cỏ nào ấy đấy chứ?

GRUSA: - Thế thì chuyện gì đã chứ? Bác quyền ạ, đủ rồi đấy, bác nghĩ gì thì có định nói rõ ra không nào?

NGƯỜI LÍNH: - Chuyện xảy ra là người ta có thể nhòm thấy cái gì ấy.

GRUSA: - Hay ông lại nghĩ tới cái hôm nóng bức quá, tôi phải ra nhúng mấy ngón chân xuống nước đấy? Vì chẳng có chuyện gì khác nữa.

NGƯỜI LÍNH: - Hơn thế một tý chứ! Mấy ngón chân và hơn thế một tí cơ!

GRUSA: - Hơn gì nữa? Thì cả bàn chân vậy.

NGƯỜI LÍNH: - Cả bàn chân, và cao lên hơn bàn chân tí tỉ tì ti nữa.

(Anh ta cười to.)

GRUSA: *(Nổi nóng)* - Ximôn ạ, rõ không biết dơ! Đi ngồi nấp trong bụi rậm, rình một người đàn bà ra sông rửa chân vào một ngày nóng nực! Và chắc cùng cả mấy thầy quyền khác như anh nữa!

(Grusa bỏ chạy mất.)

NGƯỜI LÍNH: *(Chạy theo Grusa)* - Chẳng có ai khác nữa đâu.

CA SĨ: *(Khi ca sĩ hát tiếp, người lính đã theo Grusa vào hẳn.)*

Thành phố thanh bình

Thì can gì phải có mặt quân binh?

Lâu đài êm ả

Nhưng sao lại như một pháo đài

Đè nặng lên thành phố?

(Từ cổng lớn bên trái, Hoàng thân phệ tất tưởi bước ra. Lão dừng bước nhìn quanh, Trước vòm cổng bên phải có hai lính hắc vệ đứng canh. Hoàng thân phệ qua trước mặt và ra hiệu cho

họ. Một người lui vào trong vòm cổng, người kia vào phía bên phải. Từ các phía bên trong, có tiếng ồn ào gọi: "Về vị trí! Lâu đài đã đổi chủ!". Hoàng thân phệ bước vào nhanh. Có tiếng chuông từ xa. Đoàn gia đình tổng trấn và tuỳ tùng dự lễ xong từ nhà thờ bước ra cổng lớn.)

CA SĨ: - Thế là quan tổng trấn ngài về dinh
Thế là thành trì trở thành cạm bẫy
Thế là người ta quay con ngỗng đã vặt lông
Thế là chẳng ai xơi con ngỗng ấy
Thế là buổi trưa chẳng phải giờ ăn nữa
Thế là buổi trưa thanh giờ tận số lìa đời.

VỢ TỔNG TRẤN: *(Đi ngang qua)* - Thực không tài nào sống nổi trong những túp lều ấy được, nhưng tất nhiên Gioocgiơ chỉ xây lâu đài cho bé Misen của ông ấy, chứ đâu phải cho tôi. Misen là tất cả, tất cả cho Misen mà!

TỔNG TRẤN: - Anh có nhận thấy ý gì trong câu chúc " ngày lễ Phục sinh vui vẻ" của người anh em Kavetxki không? Kể thì tốt đẹp tử tế đấy, nhưng theo theo chỗ ta biết, thì đêm qua ở Nukha không mưa. Thế mà ở chỗ người anh em Kavetxki lại mưa. Vậy hôm qua hắn ở đâu nhỉ?

QUAN HẦU: - Bẩm, phải cho điều tra mới được ạ.

TỔNG TRẤN: - Ừ, phải điều tra ngay lập tức. Ngay từ mai.

(Đoàn người vào từ trong vòm cổng. Người đưa tin vừa ở trong dinh ra, bước lại gần tổng trấn.)

QUAN HẦU: - Bẩm đại nhân, ngài có ưng bây giờ nghe gã đưa tin từ kinh tới không ạ? Hắn mang tài liệu mật đến đây từ sáng nay.

TỔNG TRẤN: (*Vẫn đi thẳng*) - Xanva, ăn xong đã.

QUAN HẦU: *(Trong khi đoàn người khuất vào trong dinh và chỉ còn lại hai gã hắc vệ đứng canh cổng, nói với người đưa tin)* - Quan tổng trấn ngài không

muốn bị làm rày vì những báo cáo quân sự trước bữa ăn, và buổi chiều ngài còn bận đàm luận với các kiến trúc sư trứ danh, ngài cũng đã cho mời các vị đó tới ăn trưa rồi.

Kia, các vị ấy đã tới! *(Ba kiến trúc sư ra. Người đưa tin bỏ đi, trong khi ấy viên quan hầu chào bọn kiến trúc sư)* - Thưa các vị, quan tổng trấn ngài đang chờ các vị tới dùng bữa trưa. Ngài dành tất cả thì giờ để tiếp các vị. Chà, các dự án quy mô mới! Xin mời các vị vào mau cho.

MỘT KIẾN TRÚC SƯ: - Chúng tôi rất thán phục Đại nhân là ngài vẫn nghĩ tới việc kiến thiết xây dựng, mặc dù có nhiều tin cấp báo đồn về tình hình chuyển biến xấu của cuộc chiến tranh ở Ba-tư.

QUAN HẦU: - Dạ, phải nói rằng: chính vì các tin đồn đó đấy ạ. Nhưng không sao. Ba-tư xa lắm. Quân sĩ đóng ở đây sẵn sàng xả thân vì quan tổng trấn của họ.

(Trong lâu đài có tiếng ồn ào. Một tiếng phụ nữ thét rú lên. Những lệnh

chỉ huy vang dậy. Viên quan hầu ngạc nhiên bước tới phía cổng cuốn. Một kỵ binh từ trong cổng bước ra, chĩa thẳng ngọn dáo vào đầu hắn.)

QUAN HẦU: - Chuyện gì thế? Hạ giáo xuống, đồ chó! (*Cáu kỉnh bảo lính gác cổng*) Hạ khí giới! Các ngươi không thấy một âm mưu chống lại quan tổng trấn vừa nổ ra hay sao?

(Bọn lính không nhúc nhích. Họ lạnh lùng, thản nhiên nhìn vào viên quan hầu. Họ theo dõi các cảnh sắp xảy ra mà không hề tham dự. Viên quan hầu rẽ mọi người bước vào dinh.)

MỘT KIẾN TRÚC SƯ: - Lại các hoàng thân đấy! Đêm qua, ở kinh đô có cuộc họp của bọn các hoàng thân chống đối Đại thống lãnh và các viên tổng trấn của lão ta. Các ngài ạ, tốt hơn hết là cánh ta biến đi thôi!

(Bọn họ nhanh chóng biến mất.)

CA SĨ: - Kẻ thần thế mù quáng

Chúng tưởng như chúng sống đời đời

Có quyền đè lưng cưỡi cổ mọi người

Chúng ỷ vào những nắm đấm của bọn lính đánh thuê

Đã được việc cho chúng kể từ lâu lắm.

Nhưng lâu lắm đâu phải là vĩnh cửu.

Ô, thời thế đổi thay!

Niềm hy vọng của lê dân!

(Tổng trấn bị trói, mặt tái nhợt, từ trong cổng cuốn bước ra, giữa hai tên lính võ trang đầy đủ.)

Thượng lộ bình an nhé, quan ngài!

Và đi cho thẳng đường thẳng lối!

Từ lâu đài của ngươi

Những cặp mắt địch thù đang dõi theo ngươi.

Chẳng cần kiến trúc sư, mà chỉ chú phó mộc tồi

Thừa đủ để trần thiết cho ngươi

Một "toà" hố hẹp.

Hãy nhìn nhanh lần nữa quanh ngươi,

Hỡi thằng mù mạt kiếp!

(Tên tù đưa mắt nhìn quanh.)

Lâu đài kia, ngươi có thích?
Giữa lễ nguyện và bữa ăn
Ngươi rời bước từ một nơi
Không bao giờ một ai trở lại.

(Người ta dẫn hắn đi. Đội vệ binh của lâu đài áp giải hắn. Tù và báo động. Phía sau cổng cuốn có tiếng ồn ào.)

Nhà người quyền thế khi sụp đổ,
Gạch ngói dễ văng bể sọ kẻ nghèo hèn.
Ai trước kia không chung hạnh phúc với kẻ có quyền
Thì nay phải chịu chung tai vạ.
Cỗ xe đổ
Kéo luôn cả lũ ngựa đã mệt nhoài
Cùng lăn theo xuống hố.

(Bọn gia nhân đầy tớ nhà tổng trấn xuất hiện nhốn nháo ở cổng cuốn.)

BỌN ĐẦY TỚ: *(Hỗn độn)* - Lấy thúng mủng đây! Mọi thứ ở trong sân thứ ba hết! Đủ lương thực cho năm ngày! - Bà lớn ngất đi rồi! - Phải đưa bà lớn xuống, bà lớn

phải đi ngay mới được! - Thế còn bọn ta? - Bọn mình à? - Chúng nó sẽ cắt cổ bọn mình như cắt tiết gà, lạ gì nữa! Jêxu Maria, không biết rồi ta sẽ thế nào đây? - Trong nội thành, nhất định đổ máu! - Bậy nào! Người ta chỉ yêu cầu quan tổng trấn tới Hội đồng của các hoàng thân; rồi mọi sự sẽ thu xếp ổn thoả, tôi được tin đích xác như thế đấy!

(Đến lượt hai viên thầy thuốc từ trong dinh ra.)

THẦY THUỐC THỨ NHẤT: (*Cố níu thầy thuốc thứ hai lại*) - Ông Nikôla Mikatzê, bổn phận lương y của ông là phải săn sóc bà Natali Abasvili.

THẦY THUỐC THỨ HAI: - Bổn phận của tôi à? Bổn phận của ông chứ!

THẦY THUỐC THỨ NHẤT: - Thế hôm nay đến lượt ai trông chú bé? Ông hay tôi?

THẦY THUỐC THỨ HAI: - Này ông Mikaen Lôlatzê, ông tưởng tôi còn chịu nán lại ở cái nhà ôn dịch này thêm một phút hay sao?

(Hai người đi tới chỗ đánh lộn. Nghe tiếng họ la hét: "Anh không làm tròn bổn phận anh" và " Này, bổn phận này! Bổn phận này!"; thầy thuốc thứ hai đánh ngã thầy thuốc thứ nhất.)

THẦY THUỐC THỨ HAI: - Hà! Chết mẹ mày đi nhé!

(Hắn vào. Anh lính Ximôn Sasava tới tìm Grusa trong đám lộn xộn.)

BỌN ĐẦY TỚ: - Còn kịp chán, chỉ đến tối lính tráng chúng nó mới say mèm. Không biết bọn họ đã nổi loạn hay chưa nhỉ? Đội vệ binh của lâu đài chuồn rồi. Ồ thế ra chẳng ai biết đầu đuôi ra sao cả à?

GRUSA: - Lão chài Mêliva bảo rằng ở kinh đô người ta thấy trên trời có một ngôi sao chổi đuôi đỏ rực ; thế là điềm tai hoạ đấy!

BỌN ĐẦY TỚ: - Ở kinh đô, hình như hôm qua người ta được tin là cuộc chiến tranh ở Ba-tư đã hoàn toàn thất bại. Các hoàng thân nổi loạn đấy, Đại thống lãnh bỏ trốn, tất cả các vị tổng trấn của lão sẽ bị hành hình. Họ chẳng đụng gì đến bọn dân ngu khu đen ta đâu. Em trai tôi nó ở trong đội hắc vệ mà ly.

QUAN HẦU: (*Xuất hiện dưới vòm cổng*) - Vào tất trong sân thứ ba! Mọi người đều phải giúp một tay mà đóng gói đồ đạc.

(*Hắn kéo bọn đầy tớ vào. Sau cùng Ximôn tìm thấy Grusa.*)

XIMÔN: - A, Grusa, em đây rồi! Giờ em định làm gì?

GRUSA: - Chẳng định sao hết. Cần đến thì tôi có người anh ruột có cái trang trại ở trên miền núi. Thế còn anh?

XIMÔN: - Tôi ấy ư? Chẳng định gì hết. *(Trịnh trọng)* Grusa Vanatzê này, em hỏi tới dự định của tôi khiến tôi vô cùng sung sướng. Tôi đã được lệnh đi theo cái mụ Natali Abasvili ấy đấy; làm nhiệm vụ canh gác mà.

GRUSA: - Thế ra không phải đội vệ binh đã nổi loạn à?

XIMÔN: (*Vẻ quan trọng*) - Đúng vậy.

GRUSA: - Đi theo mụ ấy không nguy hiểm hay sao?

XIMÔN: - Ở Tiflix, người ta thường nói: "Phải đâm thì có nguy hiểm cho dao hay không?"

GRUSA: - Anh có phải là con dao đâu, anh là một con người, anh Ximôn Sasava ạ. Mụ ấy chẳng liên quan gì tới anh.

XIMÔN: - Mụ ấy chẳng liên quan gì tới tôi thực, nhưng tôi đã được lệnh thì tôi cứ thi hành.

GRUSA: - Bác quyền à, đâm đầu vào một việc nguy hiểm như thế để chẳng được gì, chẳng được cái cóc khô gì, thì bác thực là đồ ngốc. *(Ở trong dinh có người gọi Grusa)* Tôi phải vào trong sân ba đây. Vội lắm!

XIMÔN: - Khi người ta đã vội, thì chẳng nên tranh cãi ; muốn tranh cãi ra lẽ, phải có thì giờ. Xin cho phép tôi được hỏi cô nương là các cụ nhà ta còn cả đấy chứ ạ?

GRUSA: - Không. Chỉ còn mỗi người anh thôi.

XIMÔN: - Và, cũng vì thời gian vội, xin hỏi câu thứ hai: Cô nương có thường được khoẻ như cá dưới sông không?

GRUSA: - Có lẽ bên vai phải thỉnh thoảng cũng có hơi nhoi nhói, ngoài ra rất cứng cáp để làm bất kể việc gì: Chưa một ai phải than phiền bao giờ.

XIMÔN: - Điều đó đã rõ. Chẳng hạn một ngày chủ nhật lễ Phục sinh, khi cần biết ai sẽ phải đi kiếm một con ngỗng, thế là chính cô ta. Câu hỏi số ba đây: Cô nương có tính hay nóng ruột không? Mùa đông cô có đòi xơi anh đào không[1]?

GRUSA: - Nóng ruột à? Không đâu. Nhưng khi người ta vô cớ bỏ đi ra trận biền biệt, chẳng tin tức gì về, thì cũng khí khó chịu đấy.

XIMÔN: - Rồi cũng khắc có tin ngay thôi. (*Từ trong dinh người ta lại réo gọi Grusa*). Nhưng sau rốt, câu hỏi chính là...

GRUSA: - Ximôn Sasava này, vì phải vào sân ba ngay, vội quá, em có thể trả lời ngay anh rằng: Đồng ý.

XIMÔN: (*Cuống quýt*) - Người ta thường bảo: " Vội vàng như gió thổi đổ dàn", nhưng người ta cũng lại hay nói: "Người giàu chẳng phải vội vàng". Tôi sinh ở...

---

(1) Ý hỏi: "Có khó tính, hay đòi ăn của trái mùa", đồng thời cũng bao hàm luôn cả ý hỏi "có hay sốt ruột không"? (Mùa đông anh đào không có quả).

GRUSA: - Kutxkơ.

XIMÔN: - Té ra cô nương đã tìm hiểu rõ về tôi đấy nhỉ? Tôi thì khoẻ mạnh, không phải bìu díu nuôi ai, hiện nay lương tháng một trăm chẵn, nhưng với chức vụ " phát ngân viên", sẽ lĩnh hai trăm. Xin trân trọng đề nghị được kết duyên cùng cô nương.

GRUSA: - Anh Ximôn Sasava, hợp ý em quá đấy!

XIMÔN: *(Tháo ở cổ ra sợi dây chuyền mảnh có đeo một cây thánh giá nhỏ)* -Em Grusa, cây thập tự này là của mẹ anh để lại, dây chuyền bằng bạc. Anh sẽ sung sướng để em đeo nó.

GRUSA: - Anh Ximôn, cảm ơn anh vô cùng.

(Nhưng cả hai vẫn đứng đấy, lưỡng lự.)

XIMÔN: - Tôi chỉ đưa mụ ấy đến chỗ mà quân lính còn trung thành thôi. Hết chiến tranh, tôi sẽ về ngay. Chừng hai hoặc ba tuần. Mong rằng cô vợ chưa cưới của tôi không thấy thời gian quá dài từ nay cho tới lúc tôi trở lại.

GRUSA: - Em sẽ đợi, Ximôn ơi, em sẽ đợi anh về.

Hãy yên lòng về em

Hỡi người chinh phu, cứ đi chiến đấu,

Cuộc chiến chinh cay đắng, gian lao, đẫm máu,

Kẻ ra đi mấy ai chắc đã trở về:

Khi anh về, em vẫn đấy, chờ anh.

Em sẽ đợi anh về dưới gốc du mơn mởn lá xanh,

Em sẽ đợi anh về dưới gốc du võ vàng trụi lá,

Em sẽ đợi anh tới người lính cuối cùng,

Và có thể còn lâu hơn chút nữa.

Từ chiến địa trở về

Phòng của em, anh sẽ chẳng thấy ủng ai ngoài cửa,

Gối bên em vẫn không hằn vết,

Và môi em vẫn chưa hề biết đến cái hôn.

Khi anh trở lại với em

Khi anh trở lại với em

Em biết anh sẽ nói:

Như xưa, tất cả vẫn còn nguyên.

XIMÔN: - Xin cảm ơn em, Grusa Vanatzê. Và thôi, tạm biệt nhé!

(Ximôn cúi rạp mình trước Grusa. Grusa cũng cúi rạp xuống chào lại. Rồi Grusa cắm đầu chạy đi. Viên quan hầu từ trong cổng cuốn bước ra.)

QUAN HẦU: - Đóng ngựa vào cỗ xe to kia, đừng đứng ngay cán tàn ra đấy nữa, đồ khỉ!

(Ximôn đứng nghiêm rồi vào. Hai người đầy tớ còng lưng vác mấy chiếc hòm lớn từ trong cổng ỳ ạch đi ra. Đằng sau họ, Natali Abasvili tựa vào mấy nữ tỳ, bước lảo đảo; một người đàn bà theo sau, tay bồng đứa bé.)

VỢ TỔNG TRẤN: - Chẳng còn ai nhìn nhõi đến ta nữa! Chẳng biết đầu óc ta để đâu thế này! Chú Misen đâu rồi? Đừng bế chú như thế kìa! Cho hòm xiểng lên xe đi! Xanva, có tin gì về ông lớn hay không?

QUAN HẦU: (*Lắc đầu*)- Phải đi ngay thôi ạ.

VỢ TỔNG TRẤN: - Có tin gì ngoài thành phố hay không?

QUAN HẦU: - Không ạ. Cho tới lúc này vẫn yên tĩnh, nhưng ta cũng không thể chậm trễ một phút nào. Không xếp được hòm lên xe đâu. Bà lớn hãy chọn những thứ thực cần thiết thôi.

(Nói đoạn, viên quan hầu vào rất nhanh.)

VỢ TỔNG TRẤN: - Chỉ những thứ thực cần thiết! Thôi, mở hòm ra, tao sẽ bảo cho biết những thứ tao mang đi.

(Người ta đặt hòm xuống đất và mở ra.)

VỢ TỔNG TRẤN: (*Chỉ vào một chiếc áo gấm*) - Chiếc áo xanh kia, và tất nhiên cả chiếc áo cổ lông ấy! Bọn thầy thuốc đâu hết? Tao lại nhức đầu rồi đây; bao giờ cũng bắt đầu nhức từ hai thái dương. Chiếc áo khuy ngọc trai kia nữa kìa!

(Grusa tới.)

VỢ TỔNG TRẤN: - Giờ này mày mới dẫn xác tới, hả? Chạy lấy cái bình nước chườm đến đây cho tao.

(Grusa chạy vào, lát sau trở lại với

bình nước chườm, đoạn lặng lẽ chạy lăng xăng làm việc theo sự sai bảo của vợ tổng trấn.)

VỢ TỔNG TRẤN: *(Nói với người hầu gái đang chọn áo)* - Mày đến xé tan tay áo của tao ra mất thôi!

HẦU GÁI: - Dạ, bẩm bà lớn, áo không việc gì ạ.

VỢ TỔNG TRẤN: - Đó là vì có tao! Tao để ý đến mày từ lâu rồi kia! Đầu óc mày thì lúc nào cũng chỉ nghĩ đến chỗ làm cho thằng Xanva Azêrêtenli nó để ý đến mày thôi. Bà thì giết mày, đồ chó đẻ!

(Mụ đánh người hầu gái.)

QUAN HẦU: (*Trở lại*) - Trời! Xin bà nhanh lên, bà Natali Abasvili! Có tiếng súng nổ trong thành phố rồi đấy.

(Hắn lại vào.)

VỢ TỔNG TRẤN: (*Buông chị người hầu*) - Trời đất ơi! Các người có cho rằng chúng định làm hại bọn ta không? Nhưng tại sao mới được cơ chứ! Tại sao? *(Tất cả lặng im. Vợ tổng trấn tự tay lục lọi các hòm xiểng)* Tìm cho tao cái áo gấm đây! Hộ

nó một tay, kìa! Misen làm gì đấy? Chú ngủ à?

NGƯỜI ĐÀN BÀ BẾ ĐỨA BÉ: - Bẩm bà, vâng ạ.

VỢ TỔNG TRẤN: - Thế thì đặt chú xuống đấy một lát, chạy lên phòng ngủ tìm cho tao đôi giầy da dê xuống đây, tao phải cần tới khi mặc cái áo xanh. *(Người đàn bà đặt đứa bé xuống và chạy đi. Với người hầu gái)* Còn mày, đừng đứng đục ra đấy! *(Người hầu gái định bỏ chạy)* Lại đây, không tao cho treo cổ mày lên bây giờ! *(Im lặng)* Úi chà! Gói với chẳng ghém! Chẳng có ý tứ gì! Chẳng thông minh một chút nào! Không tự mó tay vào là không xong!... Những lúc như thế này mới rõ ruột gan quân hầu, đầy tớ! Các người chỉ biết hốc cho béo, đợi đấy rồi các người trả ơn! Tao là cứ nhớ đời!...

QUAN HẦU: *(Cuống quýt)* - Bà Natali, mời bà đi ngay thôi! Quan chánh án toà án tối cao vừa bị bọn thợ dệt phiến loạn treo cổ rồi.

VỢ TỔNG TRẤN: - Sao thế? Chiếc áo ngân tuyến,

tao phải mang đi. Nghìn bạc đấy. Chiếc này nữa. Và tất cả chỗ áo lông thú. Còn chiếc áo màu tía[1] đâu rồi?

QUAN HẦU: (*Cố bảo vợ tổng trấn đi*)- Ngoài thành cũng đã rối loạn. Phải đi thôi! Chú bé đâu rồi?

VỢ TỔNG TRẤN: (*Gọi người đàn bà chăm nom đứa bé*) - Mara, sửa soạn cho chú! Mày lẩn vào đâu rồi?

QUAN HẦU: (*Vào*) - Có lẽ đến phải bỏ xe, đi ngựa thôi!

(Vợ tổng trấn lục đống quần áo, ném mấy chiếc vào đống áo định mang đi rồi nhặt lên. Có tiếng ồn ào, tiếng trống thúc trời bắt đầu rực đỏ.

VỢ TỔNG TRẤN: (*Vẫn lục lọi*) - Không sao tìm thấy cái áo tía nữa! (*Một gia nhân bỏ trốn. Nhún vai, bảo người đàn bà thứ nhất)* - Ôm cả đống ném lên xe kia! Sao, con Mara đâu mà không thấy trở lại? Các người điên cả rồi phải không? À, tao đã bảo mà, nó ở tận dưới cùng mà!

---

(1) Bản Pháp văn: Chiếc áo màu cặn rượu nho.

QUAN HẦU: - Nhanh lên! Nhanh lên!

VỢ TỔNG TRẤN: (*Nói với người đàn bà thứ nhất*) - Quàng lên! Cứ ném bừa tất cả vào trong xe kia cho tao!

QUAN HẦU: - Xe không đi đâu. Ta phải đi ngựa. Bà có ra không tôi đi một mình đây.

VỢ TỔNG TRẤN: - Mara, bế chú lại đây! (*Với người đàn bà thứ nhất*) Masa, đi tìm đi! Khoan, hãy mang quần áo lên xe đã. Đi ngựa thì lố lăng quá! Tao chẳng hề nghĩ đến chuyện đi ngựa bao giờ. (*Quay lại, nhìn thấy ánh lửa cháy*) Cháy rồi kìa!

(Viên quan hầu lôi vợ tổng trấn đi. Người đàn bà thứ nhất ôm bọc quần áo đi theo, vừa đi vừa lắc đầu. Bọn gia nhân từ trong cổng cuốn ra.)

CHỊ ĐẦU BẾP: - Hình như cháy đằng cửa tây thì phải!

ANH ĐẦU BẾP: - Thế là họ đi rồi. Không mang theo xe lương thực. Giờ thì cánh ta đi đứng thế nào đây?

MỘT ANH GIÁM MÃ: - Phải, nhà này rồi một thời

gian không có được yên lành đâu. Xulika ạ, tôi đi kiếm vài cái chăn rồi ta chuồn thôi.

MARA: (*Cầm giày chạy tới*) - Bẩm bà lớn!

MỘT CHỊ TO BÉO: - Bà ấy đi xa rồi.

MARA: - Thế còn chú bé? (*Chạy tới chỗ đứa bé, bế lên*) Chúng bỏ nó lại đây, quân súc sinh! (*Chìa đứa bé ra cho Grusa*) Bế nó hộ tôi một tí (*nói dối*) để tôi chạy xem hút xe pháo thế nào.

(Chị chạy theo vợ tổng trấn.)

GRUSA: - Người ta làm gì ông lớn rồi nhỉ?

ANH GIÁM MÃ: (*Làm điệu bộ chặt đầu*) - Phập!

CHỊ TO BÉO: (*Thấy điệu bộ ấy, sợ rụng rời*) - Trời ơi, trời ơi... trời! Ông lớn Gioocgiơ Abasvili nhà ta. Một bông hồng buổi lễ sớm, vậy mà bây giờ... đem tôi đi! Chết cả nút mất thôi! Chết mà không được rửa tội... như ông lớn Gioocgiơ Abasvili của chúng ta...

XULIKA: (*An ủi chị to béo*) - Bác Nina ạ, bác cứ bình tĩnh! Bà con sẽ dẫn bác đi. Bác có làm hại gì ai đâu.

CHỊ TO BÉO: (*Theo người ta dẫn đi*) - Trời ơi, trời ơi... trời! Quàng lên, quàng lên! Đi tất cả trước khi chúng nó đến, trước khi chúng nó đến!

MỘT THIẾU PHỤ TRẺ: - Bác Nina còn thương xót ông lớn hơn cả bà lớn thương xót đấy. Bọn chúng ấy à, đến khóc chúng cũng nhờ người khác khóc hộ (*Nhìn thấy đứa bé mà Grusa vẫn ôm từ nãy*) Thằng bé! Ôm nó làm cái trò gì thế?

GRUSA: - Người ta bỏ nó lại đấy.

THIẾU PHỤ: - Mụ ta bỏ rơi nó à? Cái chú Misen mà mụ vẫn bắt phải kiêng khem gió máy ấy à!

(Bọn gia nhân xúm quanh đứa bé.)

GRUSA: - Nó thức dậy đấy.

ANH GIÁM MÃ: - Chị nên bỏ nó đấy mà đi đi! Nếu người ta bắt gặp kẻ nào mang đứa bé thì chắc kẻ ấy chẳng được yên đâu. Tôi đi lấy đồ lề của tôi đây, đợi tôi nhá!

(Anh ta chạy vào trong dinh.)

CHỊ ĐẦU BẾP: - Anh ấy nói phải đấy. Khi họ đã khởi

sự là họ giết cả nhà người ta. Tôi cũng đi thu xếp khăn gói đây.

(Tất cả đều bỏ đi, trừ hai người đàn bà và Grusa vẫn bế đứa bé.)

XULICA: - Chị không nghe thấy gì à? Bỏ mặc nó đấy đi!

GRUSA: - Bác gì bế chú ấy gửi tôi giữ hộ một lát thôi mà.

CHỊ ĐẦU BẾP: - Mụ ấy chẳng quay lại nữa đâu, đồ ngốc ạ.

XULIKA: - Đừng đa mang thằng nhỏ nữa.

CHỊ ĐẦU BẾP: - Họ còn truy lùng nó gắt gao hơn cả mẹ nó kia đấy. Nó là đứa kế nghiệp mà. Chị Grusa ạ, chị có lòng tốt, nhưng chị chẳng phải là người tinh ranh hơn ai. Tôi bảo thực chị, nó có bị hủi cũng còn không nguy hiểm hơn. Việc của chị là cứ kệ thây nó đấy mà đi đi.

Anh giám mã trở lại với mấy chiếc ba-lô. Anh ta chia ba-lô cho mấy người đàn bà. Mọi người đều sửa soạn để đi, trừ Grusa.

GRUSA: - Nó không hủi. Nó nhìn các người bằng con mắt người đấy chứ.

CHỊ ĐẦU BẾP: - Thế thì chị, chị đừng nhìn nó nữa. Chị đúng là một con vật, ai chất gì lên lưng cũng được. Chỉ cần bảo chị: đi kiếm rau ăn, thế là chị dài cẳng nhất, chị chạy đi ngay. Bọn tôi đi bằng xe bò đây, chị muốn đi thì sửa soạn quàng lên. Lạy Chúa tôi! Bây giờ thì cả khu đã bốc cháy rồi kia kìa!

XULIKA: - Chị chưa gói ghém gì à? Chẳng còn lâu la gì nữa đâu, bọn hắc vệ sắp từ trại kéo tới đấy.

(Hai người đàn bà và anh giám mã vào hẳn.)

GRUSA: - Tôi đi với!

(Grusa đặt đứa bé xuống đất, đứng ngắm nó một lát, lôi trong mấy chiếc hòm quanh đấy ra một ít quần áo cũ, phủ lên đứa bé vẫn ngủ. Rồi Grusa chạy vào trong định tìm đồ đạc của mình. Có tiếng vó ngựa rậm rịch và tiếng phụ nữ la hét. Hoàng thân phệ

cùng mấy tên hắc say rượu bước ra. Một gã cầm một ngọn giáo trên có cắm đầu viên tổng trấn).

HOÀNG THÂN PHỆ: - Chỗ này, ở đúng giữa! *(Một tên lính trèo lên một tên khác, cầm chiếc đầu lâu và ướm lên trên vòm cổng)* Chưa đúng giữa. Sang phải tý nữa. Được rồi. Ta bảo làm gì thì cứ phải làm cho đến nơi đến chốn. *(Tên lính lấy búa đóng đinh và buộc tóc treo đầu viên tổng trấn lên).* Sáng nay, trước cửa nhà thờ, ta bảo Gioocgiơ Abasvili: *"Tôi rất thích trời trong sáng"* thực ra, cái mà ta thích là ánh chớp giật giữa bầu trời trong sáng kia! Đáng tiếc là chúng đã đem thoát cả thằng nhóc con đi. Phải cấp tốc lùng nó bằng được cho ta!

(Hoàng thân phệ cùng mấy gã hắc vệ vào. Lại có tiếng chân ngựa bước đi. Grusa từ trong cổng cuốn ra, cẩn thận nhìn quanh. Chị ôm một bọc và đi về phía cổng cái. Ra tới gần cổng, chị bỗng quay lại nhìn xem đứa bé còn

đấy hay không. Ca sĩ lại hát. Grusa đứng lặng yên)

CA SĨ: - Khi tới giữa cửa trong và cổng cái,

Nàng nghe thấy, hoặc tưởng chừng nghe thấy,

Một tiếng gọi. Văng vẳng

Chẳng phải tiếng rên la

Mà là những lời phải lẽ:

"Bà ơi! - "Em bé nói,

Hay ít ra, nàng tưởng như em nói thế,

"Hãy cưu mang tôi". Em tiếp theo, không hề rên rỉ"

Và bà ơi, xin nhớ lấy điều này

Ai nỡ tâm giả điếc giả ngây

Trước tiếng gọi thiết tha cầu cứu

Thì sẽ chẳng còn được nghe

Thấy tiếng người yêu êm ái gọi.

Hoặc tiếng sơn ca hát lúc bình minh,

Hoặc tiếng thở dài khoan khoái nhẹ tênh

Của kẻ hái nho.

Khi chuông nguyện chiều hôm buông tiếng."

Nghe thấy vậy...

(Grusa tiến mấy bước và cúi nhìn đứa bé.)

... Nàng trở lại nhìn em thêm một lát.

Rồi nán chân, thầm mong một lòng nhân

- Hoặc mẹ nó, biết đâu! - mau mau tới thế chân

Trông nom nó...

(Grusa ngồi xuống trước đứa bé, tựa lưng vào một chiếc hòm)

Ánh sáng giảm xuống như trời đổ tối. Grusa chạy vào trong dinh tìm một ngọn đèn và kiếm sữa cho đứa bé bú.

CA SĨ: - Ghê ghớm thay

- Sức cám dỗ của lòng nhân!

(Lúc này, Grusa ngồi cạnh đứa bé, rõ rệt là sẵn sàng để trông nom nó suốt đêm. Lúc thì chị thắp đèn soi sáng cho nó, lúc lại ủ nó vào lòng. Chốc chốc,

chị lại lắng nghe và nhìn quanh xem có ai tới).

CA SĨ: - Nàng ngồi bên đứa bé rất lâu.

Cho tới khi trời sẩm tối,

Cho tới lúc đêm khuya,

Cho tới khi hửng sáng.

Nàng ngồi lâu, lâu lắm.

Nàng ngắm nhìn cũng rất lâu.

Hơi thở nó đều đều

Đôi bàn tay nó xinh xắn,

Và khi trời sáng hẳn,

Sức cám dỗ mạnh thêm

Xui nàng đứng dậy, cúi xuống, rồi thở dài

Bế phắt lấy bé em.

Grusa làm đúng lời người ca sĩ hát, theo sự ông ta đang mô tả nàng.

Nàng vồ lấy nó như thể vồ mồi.

Và bỏ trốn như một tên kẻ trộm.

II

CHẠY TRỐN LÊN PHÍA NÚI RỪNG PHƯƠNG BẮC

CA SĨ: - Khi Grusa chạy trốn khỏi đô thành
Trên đường cái lớn xứ Giêócgi xa lắc.
Con đường dẫn tới miền núi rừng phương Bắc,
Nàng vừa mua sữa vừa hát bài ca.

CÁC NHẠC CÔNG: - Làm sao con người
Có thể thoát khỏi chó săn và cạm bẫy?
Chẳng có gì là nhân đạo.
Trên những núi rừng nàng đang đi tới ấy.
Nàng đi trên con đường lính tráng hành quân.
Vừa mua sữa vừa cất cao giọng hát[1]

Grusa Vanatzê đang đi, đứa bé địu trên lưng, một tay mang khăn gói, một tay chống gậy.

---

(1) Bản Pháp văn: Hát bài ca của mình và Ông khác là lính tối.

GRUSA: *(Hát):*

- Có bốn ông tướng
Cùng đi Irăng
Một ông không đánh trận
Một ông đánh rất xoàng
Ông thứ ba sợ rét.
Còn ông tướng cuối cùng
Chỉ huy toàn lính thộn.
Cả bốn ông tướng,
Chẳng ông nào đi tới nơi.

Xôtxô Rôbakitê
Nhằm Irăng tiến quân,
Ông đánh trận ác liệt
Nắm phần thắng trong tay,
Ông đã có nhiều chiến tích[1]
Lính của ông chiến đấu thật ra trò.
Xôtxô Rôbakitzê
Đúng là người mong ước của chúng ta.

(Trên đường hiện ra một túp lều của nông dân).

---

(1) Bản Pháp văn: Ông ta có nhiều thời gian huy hoàng.

GRUSA: *(Nói với đứa bé)* - Đúng giữa trưa rồi, giờ này thì ai người ta cũng đang ăn cả. Chú mình cũng phải ngồi xuống bãi cỏ này, đợi chị Grusa của chú mình đi mua tẹo sữa nhá! (*Grusa đặt đứa bé xuống và gõ cửa, một lão nông ra mở cửa*) Cụ ơi, cụ có thể để lại giúp cháu góc chai sữa, và may ra cả một cái bánh ngô nữa không?

CỤ GIÀ: - Sữa hả? Chúng tôi chẳng có đâu. Dê của chúng tôi đã lên tỉnh ở với các ông quyền rồi! Chị muốn có sữa, xin mời chị lên với các ông quyền!

GRUSA: - Cụ ơi, chắc cụ cũng có được một góc chai sữa cho một cháu bé nó ăn chứ ạ?

CỤ GIÀ: - Còn tiền thì "Chúa sẽ trả cụ" phải không?

GRUSA: - Không phải "Chúa sẽ trả cụ" đâu. *(Móc túi lấy tiền ra)* Cháu xin trả đàng hoàng[1]. "Trong đom đóm ngoài bó đuốc đấy thôi[2]. *(Cụ già vừa càu*

---

(1) Bản Pháp văn: Tôi trả tiền như các ông hoàng.

(2) Đầu ở trên mây, đít ngâm dưới nước. Bản tiếng Đức cũng viết thế (Den kopfin dem Volken den Hintern im wassr). ý nói rào trước: Đừng thấy bề ngoài sang trọng mà lấy nhau tiền.

nhàu vừa mang hộp sữa tới) Thế bao nhiêu đây ạ?

CỤ GIÀ: - Ba đồng kia à? Ba giọt sữa ranh này mà những ba đồng? *(không đáp nửa lời, cụ già đóng sập cửa lại).* Misen ơi, em có nghe thấy không đấy? Ba đồng! Ta chẳng dám mua đâu. *(Grusa trở lại chỗ đứa bé, ngồi xuống và vạch vú cho nó bú).* Thử bú lần nữa xem nào! Bú đi, Misen, em nhớ là ba đồng kia đấy. Vú chị chẳng có tí gì, nhưng em cứ tưởng tượng là đang bú, như thế cũng được rồi. *(Thấy đứa không bú nữa; Grusa lắc đầu, chị đứng lên, tới cửa lều gõ:)* - Cụ ơi, mở cửa ra cho cháu mua vậy. (*Hạ giọng*) Quân chết tiệt! (*Cụ già lại mở cửa.*) Cháu ngỡ chỗ này chỉ đáng dăm hào, nhưng mà, cháu bé nó đang cần ăn. Một đồng có được không cụ?

CỤ GIÀ: - Hai!

GRUSA: - Cụ đừng đóng cửa nữa. *(Lục túi tiền một lúc lâu)* Đây, hai đồng đây. Nhưng rồi giá cả phải hạ xuống thế

nào chứ, chúng tôi còn phải đi xa nữa kia. Cụ bóp hầu bóng cổ chúng tôi, phải tội đấy.

CỤ GIÀ: - Nếu chị muốn có sữa thì cứ diệt sạch cái bọn lính tráng đi.

GRUSA: *(Cho đứa bé uống sữa)* - Đùa thế thì đau thật. Misen uống đi, tiền công của cả một tuần đấy. Ở đây, họ tưởng chị em mình ỉa ra tiền đấy, Misen này, hà cớ gì chị lại đèo bòng em nhỉ? *(Ngắm chiếc áo gấm bọc đứa bé)* Áo gấm hàng nghìn bạc mà chẳng có một đồng để mua sữa! *(Nhìn xuống đường phía dưới)* - Kìa, có mấy mụ giàu sụ cũng chạy loạn trên xe kia kìa! Có lẽ nên đi cùng với họ thì hơn.

Trước một lữ điếm, Grusa mặc áo gấm, bế đứa bé trên tay, bước lại gần hai mệnh phụ.

GRRUSA: - Chắc các bà này cũng muốn nghỉ đêm ở đây? Khiếp quá, chỗ nào cũng đông nghìn nghịt, không tài nào kiếm được xe cộ mà đi nữa! Các bà tính, thằng đánh xe của tôi nó quay gót

tháo lui, thế là tôi phải kéo bộ ngót nửa dặm đường. Đi đất ạ. Đôi giầy Ba-tư của tôi - các bà thừa biết chuyện rồi! - Nhưng sao mãi chẳng thấy ai thế này nhỉ.

MỆNH PHỤ CAO TUỔI NHẤT: - Lão chủ quán nó kề cà quá! Từ ngày ở Kinh xảy ra những việc ấy, trong nước chẳng còn có lịch sự thể thống gì hết!

Chủ quán vào. Đó là một ông già rất đạo mạo, râu dài. Theo sau ông ta là một gã hầu phòng.

CHỦ QUÁN: - Thưa các bà, xin thứ lỗi cho lão đã để các bà phải chờ đợi. Chẳng là thằng cháu lão nó chỉ cho lão xem một cây mận đang trổ hoa ở sườn núi bên kia cánh đồng ngô. Ở đấy, chúng tôi trồng cây ăn quả, dăm ba cây anh đào. Về phía tây *(giơ tay chỉ)* đất nhiều sỏi đá hơn, nông dân họ vẫn chăn cừu ở đấy. Các bà phải xem hoa mận nở mới được, mầu hồng thật tuyệt vời.

MỆNH PHỤ CÓ TUỔI: - Vùng cụ ở đây phì nhiêu lắm nhỉ!

CHỦ QUÁN: - Dạ, cũng nhờ ơn Chúa. Còn ở miền Nam, cây quả ra sao, thưa Các bà? Chắc các bà ở phía Nam lên?

MỆNH PHỤ TRẺ: - Xin thú thực tôi cũng không ngắm kỹ phong cảnh lắm ạ.

CHỦ QUÁN: *(Lễ phép)* - Dạ, tôi hiểu. Đường bụi bặm lắm. Trên con đường cái của chúng tôi đây, nên cho xe chạy thực thong thả, tất nhiên trừ trường hợp cấp bách thì chẳng kể.

MỆNH PHỤ CÓ TUỔI: - Này cô, nên quấn khăn vào cổ. Ở đây, gió chiều xem ra hơi lạnh đấy.

CHỦ QUÁN: - Gió thẳng từ vùng núi Janga - Tàu thổi xuống đấy, các bà ạ.

GRUSA: - Dạ, vâng. Tôi sợ cháu nó bị lạnh.

MỆNH PHỤ CÓ TUỔI: - Chà, quán rộng rãi quá nhỉ! Chúng tôi vào được chứ?

CHỦ QUÁN: - Dạ, các bà muốn thuê phòng ngủ ạ? Thực quả, quán chúng tôi chật lắm rồi, vả lại bọn đầy tớ chúng nó cũng chuồn hết các bà ạ. Chúng tôi rất phiền lòng, nhưng không thể nhận thêm một ai nữa, cho dù có giấy giới thiệu đặc biệt cũng vậy thôi.

MỆNH PHỤ CÓ TUỔI: *(Giọng thản nhiên)* - Bao nhiêu tiền?

MỆNH PHỤ TRẺ: - Chúng tôi không thể ngủ đường ngủ chợ được.

CHỦ QUÁN: - Thưa các bà, rồi các bà sẽ hiểu là trong thời buổi chúng ta hiện nay... nhiều người đi trốn loạn, tuy là những người rất danh giá đáng trọng vọng thực đấy, nhưng lại bị các nhà chức trách coi như bất hảo, họ tìm cách kín kín hở hở mà trà trộn, thành thử quản lý một nhà trọ phải đặc biệt thận trọng, vì vậy...

MỆNH PHỤ CÓ TUỔI: - Này, cụ ơi, cụ phải biết chúng tôi không phải là những kẻ đi trốn loạn. Chúng tôi về biệt thự nghỉ hè của chúng tôi ở trên núi kia, có vậy thôi. Giá chúng tôi không... cần gấp được nghỉ ngơi đến vậy, thì không đời nào chúng tôi có ý định đòi hỏi cụ cho trọ đâu.[1]

---

(1) Câu này, chúng tôi đối chiếu và dịch lại theo bản tiếng Đức. Bản tiếp Pháp, chắc chắn in thiếu mất một chữ n' (lỗi nhà in) ở chỗ: Si nous en avions besoin de (facon aussi.. urgente). Nếu cứ dịch đúng theo câu đã in

CHỦ QUÁN: *(Gật đầu đồng tình)* - Cố nhiên ạ. Duy có điều chúng tôi không dám chắc là căn phòng nhỏ duy nhất còn lại có thích hợp được với các bà chăng? Tôi phải tính sáu chục một người. Các bà cùng đi với nhau cả đấy chứ ạ.

GRUSA: - Đại khái thế, tôi cũng cần nghỉ lại.

MỆNH PHỤ TRẺ: - Sáu chục? Thực là cắt cổ!

CHỦ QUÁN: - Thưa các bà, tôi không mong cắt cổ ai hết, vậy nên...

(Lão quay lưng toan bỏ đi).

MỆNH PHỤ CÓ TUỔI: - Can gì phải đụng đến hầu với cổ? Thôi, lại đây!

Mụ vào quán, gã hầu phóng vào theo.

MỆNH PHỤ TRẺ: *(Lưỡng lự)* - Trăm tám bạc cái buồng! *(Nhìn về phía Grusa).* Nhưng có trẻ con thì không được đâu. Nó khóc ầm lên thì làm thế nào?

CHỦ QUÁN: - Dạ, dù hai hay ba người thì căn phòng vẫn giá một trăm tám ạ.

---

trong bản tiếp Pháp thì là:"Giá chúng tôi cần gấp được nghỉ ngơi đến vậy thì không đời nào chúng tôi có ý định tới đòi hỏi cụ cho trọ đâu"; như vậy, câu văn sẽ vô nghĩa, không đúng với tình huống của các nhân vật.

MỆNH PHỤ TRẺ: *(Đổi ý, nói với Grrusa)* - Thổi, bà chị thân mến ạ, dù sao tôi cũng không đang tâm để bà chị ở ngoài đường. Mời bà chị vào đi.

Họ vào cả trong lữ điếm. Bên kia sân khấu hiện ra gã hầu phòng đang khiêng vác hành lý. Đằng sau gã là mệnh phụ có tuổi. rồi tới mệnh phụ trẻ và Grusa cùng đứa bé.

MỆNH PHỤ TRẺ: - Trăm tám bạc! Thực từ hôm người ta đưa xác anh Igo[1] thân yêu của tôi về nhà, chưa hôm nào tôi bực mình như hôm nay.

MỆNH PHỤ CÓ TUỔI: - Có thực cần nhắc đến Igo lúc này không?

MỆNH PHỤ TRẺ: - Nói cho đúng ra, bọn chúng ta những bốn người: cháu bé cũng là một người chứ nhỉ? *(Với Grusa)* Bà chị có thể gánh đỡ một nửa tiền được không?

GRUSA: - Không được đâu. Các bà tính, tôi đã phải xấp ngửa bỏ chạy, viên quan hầu đâu có kịp nghĩ đến việc đưa kha khá tiền cho tôi.

---

(1) Bản tiếng đức viết rõ là "Xác của Igô". Chúng tôi theo bản tiếng Đức.

MỆNH PHỤ CÓ TUỔI: - Thế dễ chừng sáu chục kia, bà chị cũng không có nữa hay sao?

GRUSA: - À, sáu chục ấy, tôi sẽ trả.

MỆNH PHỤ TRẺ: - Giường đâu nhỉ?

NGƯỜI HẦU PHÒNG: - Giường ấy à? Làm gì ra giường. Đây chỉ có bao tải và chăn thôi. Các bà liệu mà thu xếp lấy. Cũng còn may cho các bà là chưa phải nằm dưới hố như bao nhiêu người khác đấy.

(Gã hầu phòng vào khuất).

MỆNH PHỤ TRẺ: - Bà chị nghe thấy không? Phải gặp ngay lão chủ quán mới được. Cái thằng ranh này đáng quật chết!

MỆNH PHỤ CÓ TUỔI: - Như chồng cô ấy à?

MỆNH PHỤ TRẺ: - Chị ác thực đấy!

(Mụ khóc).

MỆNH PHỤ CÓ TUỔI: - Làm thế nào thu xếp cho nó ra cái giường được bây giờ?

GRUSA: - Để đấy, tôi làm cho. *(Grusa đặt đứa bé xuống đất)* Có nhiều người thì việc gì cũng dễ xong. Các bà còn có xe mà

đi. *(Chị quét nhà)* Tôi thì hoàn toàn bị bất ngờ. Trước lúc ăn sáng, nhà tôi bảo: "Em Anaxtadi Katarniôpxka yêu quý, nằm nghỉ thêm chút nữa đi, em nên nhớ là em hay bị nhức đầu lắm đấy! (Grusa rải các bao tải làm giường, hai mụ kia theo dõi chị làm và nhìn nhau). Tôi bảo quan tổng trấn nhà tôi rằng: "Anh Gioocgiơ ạ, nhà ta mời sáu chục quan khách tới ăn, dễ em nằm nghỉ được yên đấy! Không thể tin cậy vào bọn đầy tớ được đâu, mà bé Misen cũng không thể không qua tay em được. *(Với Misen)* Đấy Misen, con xem, mọi việc đâu vào đấy hết, mẹ chẳng bảo con thế là gì? *(Chợt nhận thấy hai mụ kia đang soi mói nhìn mình và thầm thì với nhau)* Thế này thì ta chẳng phải nằm đất. Tôi đã lồng chăn lại với nhau rồi đấy.

MỆNH PHỤ CÓ TUỔI: *(Giọng hách dịch)* - Chị soạn giường thạo đấy! Đưa tay xem!

GRUSA: *(Kinh hãi)* - Bà bảo sao kia?

MỆNH PHỤ TRẺ: - Bảo xòe tay ra đây xem!

Grusa đành xòe tay cho họ xem.

MỆNH PHỤ TRẺ: *(Giọng đắc thắng)* - Nứt nẻ thế kia kìa. Đúng là một con đòi!

MỆNH PHỤ CÓ TUỔI: *(Mở cửa, gọi ra ngoài)* - Có ai đấy không nhỉ?

MỆNH PHỤ TRẺ: - Đồ khốn nạn, thế là mày bị bắt quả tang nhé. Thú thực đi, mày định mưu mô gì?

GRUSA: *(Bối rối)* - Tôi chẳng mưu mô gì cả. Tôi chỉ định may ra thì đi nhờ xe của các bà được một chặng đường. Xin các bà đừng làm ầm lên, tôi khắc đi thôi.

MỆNH PHỤ TRẺ: *(Trong lúc mệnh phụ có tuổi tiếp tục gọi)* - Phải, rồi mày sẽ đi, nhưng mà đi cùng cảnh sát. Trong lúc chờ đợi, cứ đứng đấy đã. Tao truyền đời cho mày, đứng im đấy!

GRUSA: - Thì tôi cũng sẽ trả sáu chục kia mà! *(Giơ túi tiền ra)* Đây này, các bà xem, tôi có tiền kia mà! Đây này, bốn tờ bạc mười đồng, một tờ năm đồng, không, lại một tờ mười đồng nữa, thế là tròn sáu chục. Sự thực, tôi chỉ muốn cho cháu nó được đi xe, có vậy thôi.

MỆNH PHỤ TRẺ: - Ái chà chà! Mày lại muốn đi xe kia đấy à? Giờ thì thôi nhé.

GRUSA: - Thưa các bà, tôi xin thú thực, tôi là con nhà hèn mọn thực, xin các bà đừng gọi cảnh sát làm gì. Nhưng đứa bé này là con nhà quyền quý, nó cũng phải đi trốn loạn như các bà. Bà hãy nhìn quần áo nó mà xem!

MỆNH PHỤ TRẺ: - Con nhà quyền quý, rõ rồi. Bố nó là hoàng thân, phải không?

GRUSA: *(Giận dữ, nói với mụ có tuổi)* - Bà đừng gào ầm lên nữa! Bà không có lòng dạ gì hay sao?

MỆNH PHỤ TRẺ: - Chị phải cẩn thận mới được. Con này nguy hiểm lắm. Cứu tôi với! Quân giết người!

NGƯỜI HẦU PHÒNG: *(Chạy tới)* - Cái gì thế?

MỆNH PHỤ CÓ TUỔI: - Con này giả bộ đóng vai bà lớn để lọt vào sát hại chúng tôi. Đây là công việc của cảnh sát. Trời ơi! Tôi lại đau đầu mất rồi đây này!

NGƯỜI HẦU PHÒNG: - Cảnh sát ấy à? Giờ thì chẳng còn cảnh sát cảnh siếc gì nữa đâu.

(Với Grusa) Này cô em, gói ghém đồ lề lại, rồi biến ngay đi cho được việc![1]

GRUSA: *(Nổi giận, bế lấy đứa bé)* - Các người là đồ quái vật! Rồi thể nào người ta cũng bêu đầu các người lên tường cho mà xem!

NGƯỜI HẦU PHÒNG: *(Đẩy Grusa ra ngoài)* - Im ngay, kẻo nữa lão già nó đến bây giờ đấy. Lão ấy không có biết đùa đâu.

MỆNH PHỤ CÓ TUỔI: *(Nói với mụ trẻ tuổi)* - Coi kỹ lại xem xem nó đã khoắng mất cái gì chưa?

(Ở phía bên phải, trong khi hai mụ lật đật kiểm lại đồ đạc xem có mất mát gì không, người hầu phòng và Grusa theo phía trái đi ra ngoài cổng).

NGƯỜI HẦU PHÒNG: - Nói cho cô hay, cô hãy xem cô tin cậy vào hạng người nào đấy? Từ rày, phải chọn mặt mà gửi vàng nhá!

GRUSA: - Tôi cứ ngỡ với một người cùng hàng cùng giới, thì chúng cũng đối xử tử tế hơn chứ.

---

(1) Bản Pháp văn: *Biến như rượu biến vào họng người nghiện.*

NGƯỜI HẦU PHÒNG: - Chuyện hão! Cô hãy tin lời tôi. Chẳng có gì khó bằng bắt chước bọn lười biếng và bọn ăn không ngồi rồi. Chúng mà ngờ là cô có thể tự chùi trôn lấy, hoặc trong đời cô, thế là đi đứt. Đợi tý nhá, để tôi lấy cho cô cái bánh ngô và vài quả táo đã.

GRUSA: - Thôi, tôi chẳng cần đâu. Tốt hơn hết là đi khỏi trước khi lão chủ quán nó tới. Nếu đi thâu đêm, tôi nghĩ là có thể thoát khỏi vòng nguy hiểm được đấy.

(Grusa đi).

NGƯỜI HẦU PHÒNG: *(Hạ giọng)* - Đến chỗ ngã tư thì rẽ tay phải nhá! ·

(Grusa khuất hẳn).

CA SĨ: - Khi Grusa Vanatzê tiến sâu lên phương Bắc. Bọn hắc vệ của hoàng thân Kavetxlai đang đuổi theo nàng.

CÁC NHẠC CÔNG: - Chân đất làm thế nào thoát khỏi

Tụi hắc vệ, lũ chó săn, và bao nhiêu cạm bẫy?

Dõi theo vết, cả ban đêm, những quân săn người ấy

Hình như không biết mệt mỏi là gì.

Quân giết người, chẳng chợp mắt mấy khi.

(Hai hắc vệ thất thểu cuốc bộ trên đường cái).

ĐỘI TRƯỞNG HẮC VỆ: - Đồ con lừa, mày chẳng được cái tích sự gì bao giờ! Tại sao, hả? Bụng dạ mày còn để đâu ấy. Cấp trên của mày đã biết tỏng ra rồi. Đây này, hôm kia, lúc tao đang bận làm cái con mụ béo ấy, mày đã tuân lệnh tao giữ thằng chồng lại, mày đã đạp thục mạng vào bụng nó, nhưng mày đã vui lòng làm thế vì mày là thằng lính trơn tốt, hay chẳng qua vì miễn cưỡng phải vâng lời tao? Tao có chú ý theo dõi mày đấy, đồ con lừa ạ. Mày thực là quân đội đường vô tích sự,[1] đừng hòng mà được tăng lương lên chức. *(Họ im lặng đi vài bước)* Mày đừng

(1) Bản Pháp văn: *Mày là cái cọng rơm rỗng hoặc như cái chuông kêu.*

tưởng mỗi lúc mày giở trò cứng cổ là tao không biết đấy! Tao cấm mày không được đi khập khiễng. Mày giở quẻ chỉ vì tao bán ngựa đi rồi. Thế mà mày thừa biết nếu sau đấy mới "mại" đi, thì tao chẳng gỡ được nặng túi như vậy. Mày đi cà nhắc là để tỏ cho tao biết mày không thích cuốc bộ, tao là tao biết tỏng bụng dạ mày. Làm thế chẳng ích gì cho mày đâu, mà còn ngược lại là khác kia. Hát đi!

BỌN HẮC VỆ: - Tôi đi chiến trận đường dài
Người yêu tựa cửa ai hoài ngóng trông
Bạn ơi, xin hãy nể lòng
Tha cho đừng ghẹo má hồng của tôi.
Một mai chiến trận xong xuôi
Trở về, tôi vẫn còn người tôi yêu.

ĐỘI TRƯỞNG: - To nữa lên!

HAI GÃ HẮC VỆ: - Khi tôi nằm xuống huyệt rồi,
Người yêu vãi đất, lệ rơi bên mồ,
Rằng: Đôi chân ấy thuở xưa
Tìm em không mỏi bây giờ nằm đây,
Cứng đờ, lạnh ngắt đôi tay

Đã từng ôm ấp những ngày ái ân.

(Cả bọn lại im lặng đi thêm mấy bước)

ĐỘI TRƯỞNG: - Một thằng lính tốt phải biết tận tụy một lòng một dạ. Nghe thấy mệnh lệnh là phục tùng ngay tắp lự. Hắn chỉ khoái chá khi lao mũi giáo vào bụng quân thù. Vì quan trên, hắn chịu chết xả làm ngàn mảnh được. Lúc chết, hắn vẫn còn nhận ra dấu hiệu tán thưởng của ngài đội trưởng của hắn. Đấy là phần thưởng duy nhất của hắn, hắn không có đòi hỏi gì hơn. Nhưng còn mày thì mày cứ việc chờ tao làm dấu hiệu tán thưởng cho mày! Trời đất thiên địa ạ, với một thằng dưới quyền như hạng mày, thì làm sao tao có thể sục cho ra nổi cái thằng oắt con của lão tổng trấn được, hả trời!

(Bọn họ lại tiếp tục đi vài bước)

CA SĨ: Khi Grusa chạy tới bên sông Xira

Nàng mệt mỏi rã rời, bé em nặng trĩu.

CÁC NHẠC CÔNG: - Bình minh hồng trên những cánh đồng ngô

Vẫn lạnh băng đối với kẻ thâu đêm chạy trốn.

Trong các ấp trại khói vờn

Tiếng các bình sữa lanh canh nghe phát rợn.

Và người thiếu nữ đang tha phương chạy trốn

Giờ chỉ thấy trĩu nặng hai vai.

(Grusa đến gần một trang trại. Một mụ nông dân to béo bưng một bình sữa vào nhà. Grusa đợi khi mụ nông dân qua cửa mới tới gần ngôi nhà).

GRUSA: - Thế là chú lại "tè" sũng ra rồi; chú biết đấy, chị làm gì có tã lót cho chú. Chúng mình đến phải lìa nhau thôi, Misen ạ. Giờ thì chúng mình đã khá xa thành phố rồi. Bọn chúng chẳng bền gan đuổi theo đến tận đây một cục "kít" tí teo như chú đâu. Cái bà chủ trại này nom có vẻ tốt đấy; có thể nói ở đây sặc những mùi sữa. Thôi nhé, vĩnh biệt chú Misen! Chị sẽ quên đi cái chân chú cứ như đạp suốt đêm

vào lưng chị để thúc chị đi cho nhanh. Còn chú, chú hãy quên cái nỗi ăn uống kham khổ đi, chị chẳng có bụng dạ nào làm ra như thế đâu[1]. Chị cũng muốn giữ chú mình lâu hơn nữa, vì chú có cái mũi xinh xinh, nhưng mà không thể thế được. Chị những muốn dạy bảo chú nhiều điều, trước hết là đừng có "tè" dầm. Nhưng chị còn phải về nhà chị; người yêu của chị sắp trở về, nếu chị không ở nhà, thì anh ấy sẽ bảo sao nào? Chú không thể đòi hỏi chị như vậy được.

(Grusa lẻn tới gần cửa và đặt đứa bé lên bậc cửa. Đoạn chị nấp sau một thân cây, đợi mụ nông dân quay ra và trông thấy đứa bé)

MỤ NÔNG DÂN: - Jêsu Maria, cái gì thế này? Này, nhà nó ơi!

NGƯỜI CHỒNG: *(Chạy tới)* - Gì thế? Để cho tôi ăn xúp chứ.

MỤ NÔNG DÂN: *(Nói với đứa bé)* - Mẹ bé đâu? Bé

---

(1) Bản Pháp văn: *Quên sự ăn uống tồi tàn, nó là do chỗ thực lòng.*

không có mẹ à? A, con trai. Quần áo vải đẹp thế này, hẳn là con nhà giàu. Thế mà họ quẳng nó ở cửa này được! Thời buổi thế đấy!

NGƯỜI CHỒNG: - Dễ chúng tưởng người ta sẽ nuôi nó chắc, chúng lầm. Mang nó vào trong làng, đưa đến cha xứ ấy, thế là gọn chuyện.

MỤ NÔNG DÂN: - Cha xứ thì làm gì được với của này? Thằng bé cần một người mẹ chứ. Kìa, nó thức dậy đấy. Nhà không thấy là ta có thể nuôi được nó ư?

NGƯỜI CHỒNG: *(Gắt to)* - Không!

MỤ NÔNG DÂN: - Tôi sẽ đặt nó vào góc nhà, bên cạnh cái ghế bành ấy, chỉ cần một cái thúng thôi, đi làm đồng, tôi sẽ mang nó theo. Trông nó cười này! Nhà ạ, mình có nhà có cửa, mình có thể làm thế được lắm chứ. Thôi, nhà nói gì, mặc, tôi chẳng nghe nữa đâu.

(Mụ nông dân mang đứa bé vào nhà, người chồng vừa đi theo vừa phản đối. Grusa từ chỗ nấp chạy ra, cười, đoạn lao mình chạy về phía ngược lại).

CA SĨ: - Sao vui thế, khi quay chân trở lại?

CÁC NHẠC CÔNG: - Vui bởi vì nhờ mẹo một nụ cười

Mà đứa trẻ mồ côi có gia đình mới.

Nó được sung sướng, thì tôi có thể cười vui.

Tôi đã trút được cái gánh nặng thân thương ấy đấy.

CA SĨ: - Nhưng cớ sao lại rầu rĩ ủ ê?

CÁC NHẠC CÔNG: - Tôi rầu rĩ ủ ê.

Vì bước đi

Không dây ràng buộc, không gánh nặng nề,

Như một kẻ bị tước đoạt,

Như một kẻ bị mất hết gia tài, của cải.

(Mới đi được vài bước, Grusa chạm trán ngay với hai tên hắc vệ. Chúng chĩa giáo vào ngực Grusa, cản lại)

ĐỘI TRƯỞNG: - Con này, vậy là mày chạm trán với quan quản nhá! Mày ở đâu đến? Đến từ bao giờ? Mày có quan hệ phi pháp gì với quân dịch không? Chúng đâu

rồi? Chúng đang chuyển quân ra đằng sau lưng mày? Đồi núi thế nào? Trong thung lũng ra sao? Căn cứ chúng đóng ra sao?

GRUSA: *(Sợ hãi)* - Họ đắp thành lũy kiên cố lắm ạ. Các ông lui quân thì hơn...

ĐỘI TRƯỞNG: - Sao mày cứ nhìn chòng chọc vào mũi giáo của chúng tao thế? "Ra trận, người lính phải luôn luôn nắm chắc giáo trong tay", đó là điều lệnh, mày phải thuộc lòng điều ấy, đồ con lừa! Thế nào, cô ả, thế thì cô ả đi đâu vậy?

GRUSA: - Thưa ông, tôi đi gặp người chồng chưa cưới của tôi. Anh ấy tên là Ximôn Sasava, trong đội vệ binh của lâu đài ở Nukha. Tôi mà viết thư cho anh ấy, thì anh ấy sẽ dần cho các ngài om xương.

ĐỘI TRƯỞNG: - Ximôn Sasava à? Thế thì tới quen cậu ấy. Cậu ấy đã giao chìa khóa cho tớ để tớ trông nom cô mình cả ngày lẫn đêm đấy mà. Đồ con lừa! Bọn ta đã mang tiếng với nhân dân mãi rồi. Ta phải chứng tỏ là tâm địa chúng ta

trong sạch mới được. Này cô mình, bề ngoài tớ hay bông đùa thế thôi, chứ bên trong tớ đứng đắn ghê lắm đấy. Vì vậy, với tất cả tinh thần nghiêm chỉnh của việc quan, tớ bảo cô mình rằng: tớ muốn cô mình cho tớ một đứa bé con.

(Grusa khẽ kêu lên một tiếng).

ĐỘI TRƯỞNG: - Đồ con lừa, cô nàng hiểu ý ta rồi đấy! Vẻ hãi hùng mới đáng yêu làm sao, mày không thấy đấy à? "Bẩm ngài sĩ quan, để con lấy bánh nướng trong lò ra đã ạ; Bẩm cụ lớn đại tá, để con thay cái áo lót rách đi đã ạ!" Thôi, không đùa nữa. Cô mình này! Bọn ta tới vùng này tìm một đứa bé. Cô có nghe nói ở đây có một đứa bé nào đem từ đô thành về, mặc toàn quần áo lót sang trọng không?

GRUSA: - Không, tôi không biết gì hết.

CA SĨ: - Hỡi tấm lòng vàng

Hãy đề phòng bọn giết người!

Cô dẫu vô hy vọng,

Hãy chạy mau cứu đứa trẻ mồ côi.

(Grusa hốt hoảng, bất thần quay lưng bỏ chạy. Bọn hắc vệ nhìn nhau rồi cùng đuổi theo).

CÁC NHẠC CÔNG: - Ngay trong những thời kỳ đen tối nhất

Vẫn có những Con Người.

(Trong trang trại, mụ nông dân đang cúi xuống với đứa bé đặt trong một chiếc thúng thì Grusa ập vào).

GRUSA: - Giấu nó đi, nhanh lên! Bọn lính chúng đến đấy. Chính tôi đã đặt nó ở trước cửa nhà bà, nhưng nó không phải con tôi đâu. Nó là con nhà quyền quý đấy.

MỤ NÔNG DÂN: - Ai đến kia? Lính gì kia?

GRUSA: - Đừng hỏi lôi thôi mất thì giờ. Lính đi lùng nó đấy.

MỤ NÔNG DÂN: - Nhà tôi có gì mà lùng với lình! Mà tôi đang muốn nói với chị vài câu đây.

GRUSA: - Lột những quần áo sang trọng của nó đi, không thì ta lộ mất.

MỤ NÔNG DÂN: - Quần với áo! Trong nhà tôi, thì tôi là chủ, đừng có nhiễu chuyện! Tại sao chị lại bỏ nó ở kia? Như thế là phải tội.

GRUSA: *(Nhìn qua cửa sổ)* - Chúng nó đã đến đằng sau rặng cây kia kìa! Lẽ ra tôi đừng bỏ chạy, làm cho chúng nổi cáu, Làm thế nào bây giờ nhỉ?

MỤ NÔNG DÂN: *(Cũng nhìn qua cửa sổ, bỗng cuống cuồng)* - Jêsu Maria! Bọn hắc vệ!

GRUSA: - Chúng nó đi lùng thằng bé đấy.

MỤ MÔNG DÂN: - Ngộ chúng vào đâythì sao?

GRUSA: - Đừng đưa thằng bé cho chúng. Cứ bảo nó là con bà.

MỤ NÔNG DÂN: - Ừ.

GRUSA: - Bà mà đưa thằng bé cho chúng, chúng sẵn giáo đâm chết thằng bé mất.

MỤ NÔNG DÂN: - Nhưng ngộ chúng hỏi tôi thì sao? Tiền bán lúa cả vụ còn để cả trong nhà này đấy.

GRUSA: - Nếu bà giao thằng bé cho chúng,

chúng sẽ giết ngay thằng bé trong nhà này. Bà cứ bảo nó là con bà mới được.

MỤ NÔNG DÂN: - Ừ, thế nhưng ngộ chúng không tin thì sao?

GRUSA: - Bà cứ nói cứng vào là xong.

MỤ NÔNG DÂN: - Chúng nó đốt nhà mất thôi.

GRUSA: - Thì chính vậy nên bà phải quả quyết nó là con bà. Tên nó là Misen. Chà! Lẽ ra tôi không nên nói để bà biết điều ấy mới phải.

(Mụ nông dân lắc lư cái đầu).

GRUSA: - Đừng có lắc đầu. Mà đừng run lên như thế, bọn chúng sẽ biết mất.

MỤ NÔNG DÂN: - Ừ.

GRUSA: - Thôi đi, bà cứ "ầm ừ" mãi, chán cả tai! *(Lắc vai mụ nông dân)* Bà có con không?

MỤ NÔNG DÂN: *(Thì thào)* - Ra trận mất rồi.

GRUSA: - Vậy thì có thể hiện nay anh ấy cũng là một tên hắc vệ chưa biết chừng. Anh ấy có nên đi xiên bụng trẻ con không? Nếu thế, hẳn bà sẽ mắng anh

ấy nên thân: "Này, mày đừng có vác giáo vào nhà tao mà sục sạo! Tao nuôi dạy mày cho lớn để mày làm thế đấy à? Mà mày hãy đi mà rửa tai đi, trước khi nói với mẹ mày".

MỤ NÔNG DÂN: - Đúng đấy. Nó không thể làm thế đối với tôi.

GRUSA: - Hứa với tôi đi: bà sẽ bảo chúng rằng nó là con bà nhé.

MỤ NÔNG DÂN: - Ừ.

GRUSA: - Chúng đến đấy.

(Có tiếng gõ cửa. Hai người đàn bà không đáp lại. Bọn hắc vệ vào; mụ nông dân cúi rạp xuống chào).

ĐỘI TRƯỞNG: - Hà, hà... cô ả đây này! Tao đã bảo mà, mũi tao là thính lắm. Đánh hơi thấy ả ngay. Này cô ả, tôi hỏi cô nhé: cớ sao cô lại bỏ chạy? Dáng chừng cô tưởng tôi định làm gì cô đó thôi. Gì nào? Tôi đánh cuộc là cái chuyện "ấm ớ" ấy chứ gì, cứ nói thực đi!

GRUSA: *(Trong lúc mụ nông dân cứ cúi chào bọn hắc vệ lia lịa)* - Tôi quên mất là

đang đun sữa. Tôi bỗng sực nhớ ra mà.

ĐỘI TRƯỞNG: - Tôi lại cứ nghĩ rằng hay là vì cô tưởng tôi nhìn cô sống sượng quá đấy. Làm cứ như là tôi đốn mạt lắm ấy[1]. Một cái nhìn như thể khêu gợi dục tình ấy mà cô hiểu chứ?

GRUSA: - Tôi có thấy thế đâu.

ĐỘI TRƯỞNG: - Hề, hề!... Vậy mà rất có thể như thế đấy, ta cứ phải công nhận vậy đi. Tớ rất có thể là một con dê già[2]. Nói thực với cô mình: giá chỉ có hai chúng ta với nhau thôi, thì tớ cũng phịa ra được khối trò. *(Với mụ nông dân)* Mụ không có công việc gì ở ngoài sân à? Cho gà qué nó ăn chẳng hạn?

MỤ NÔNG DÂN: *(Bất thần quỳ xụp xuống)* - Bẩm ngài, quả thực nhà cháu không biết gì hết. Xin ngài đừng đốt nhà cháu.

ĐỘI TRƯỞNG: - Mụ nói gì thế nhỉ?

---

(1) Bản Pháp văn: *Cứ như là tôi có thể làm được một việc (sống sượng) giống thế.*

(2) Bản Pháp văn: *Tôi rất có thể là một con lợn.*

MỤ NÔNG DÂN: - Bẩm ngài cháu chẳng liên quan gì trong việc này ạ. Chị ta mang nó để ở bậc cửa nhà cháu; cháu xin thề không có dám nói sai ạ.

ĐỘI TRƯỞNG: *(Trông thấy đứa bé, huýt sáo)* - Này có một "tý nhau" trong cái thúng kia kìa! Đồ con lừa, tao đánh hơi thấy bạc vạn rồi. Dẫn mụ già này ra ngoài kia, giữ kỹ lấy nó. Xem chừng tao phải hỏi cung chúng nó mới được.

(Mụ nông dân lẳng lặng để gã lính trơn dắt ra ngoài).

ĐỘI TRƯỞNG: - Ê này, đứa bé mà tao muốn mày có cho tao ấy, mày đã có rồi đấy.

(Hắn lại gần cái thúng)

GRUSA: - Nó là con tôi đấy. Bẩm ngài sĩ quan, nó không phải là đứa bé ngài định tìm đâu.

ĐỘI TRƯỞNG: - Để tao xem khắc biết.

(Hắn cúi xuống chiếc thúng. Grusa thất vọng nhìn quanh).

GRUSA: - Nó là con tôi, nó là con tôi đấy ạ.

ĐỘI TRƯỞNG: - Quần áo sang lắm!

(Grusa nhảy xổ tới, lôi gã đội trưởng ra. Đội trưởng đẩy Grusa ra, đoạn lại cúi xuống chiếc thúng. Grusa tuyệt vọng nhìn quanh, thấy một thanh củi to, chị liền vớ lấy, thẳng cánh nện vào gáy tên đội trưởng. Gã quỵ xuống. Grusa nhanh nhẹn ôm lấy đứa bé, lao vụt ra ngoài).

CA SĨ: - Chạy trốn trước tụi hắc vệ
Ròng rã hăm hai ngày đường,
Tới chân Janga-Tau rặng núi băng,
Grusa nhận làm mẹ đứa bé.

CÁC NHẠC CÔNG: - Thế là cô gái xác xơ nhận làm mẹ đứa trẻ mô côi.

(Grusa Vanatzê ngồi xổm bên bờ suối nước đã đóng băng một nửa. Chị vục tay múc nước cho đứa bé uống).

GRUSA: - Chẳng một ai thương con
Mẹ phải nuôi con vậy,
Sự thể đành thế đấy.

Rau cháo tháng năm qua[1]
Con yên phận cùng ta.

Ròng rã bao tháng ngày
Đôi bàn chân máu dây.
Mẹ tha con khắp chốn,
Sữa con ăn khan tốn
Mẹ đem lòng thương con.
Thiếu con, mẹ héo hon.
Áo sang vứt bỏ rồi,
Ủ con bằng tã nát,
Lấy nước băng trong ngắt
Mẹ tắm cho con và rửa tội cho con.
Con ơi, cần gắng chịu.

(Grusa cởi bỏ quần áo sang trọng của đứa bé ra và bọc nó bằng một mảnh tã rách)

CA SĨ: - Bọn hắc vệ vẫn đuổi theo
Khi Grusa Vanatzê tới được rặng núi băng,

(1) Bản Pháp văn: *Ngày thì đen tối, năm thì gầy còm*; ý nói: thiếu thốn, đói rách.

Tới một nhịp cầu nho nhỏ

Dẫn sang xóm bên phía Đông sườn núi đó,

Nàng hát lên, liều hai mạng

Trên nhịp cầu mục nát cheo leo...

(Gió đã nổi. Trong ánh sáng mờ mờ hiện ra chiếc cầu nhỏ của núi băng, một bên dây đứt, thõng hẳn một nửa xuống vực sâu. Một bọn lái buôn, hai đàn ông và một đàn bà, đang còn đứng lưỡng lự trước nhịp cầu, thì Grusa ôm đứa bé đi tới. Trong khi ấy, một trong hai gã lái buôn dùng một cây sào cố kều lấy sợi dây đứt lòng thòng).

LÁI BUÔN THỨ NHẤT: - Chớ có vội, nhà chị kia! Chị cũng thấy là không thể sang được đâu.

GRUSA: - Anh tôi đang chờ tôi và cháu bé ở bên sườn núi phía đông kia! Tôi phải qua mới được.

MỤ LÁI BUÔN: - Phải! Phải cái nỗi gì? Tôi thì tôi cũng phải qua, vì tôi phải mua những

hai tấm thảm ở Atum, vì tôi phải đem bán một chiếc, vì chẳng may chồng tôi chết, chị ạ. Nhưng tôi có thể làm được những điều "phải" ấy không? Bác Anđrêy định kều lấy sợi dây kia hàng hai tiếng đồng hồ rồi! Mà giá bác ấy có kều được, thì cũng không biết rồi ta sẽ buộc néo nó thế nào nữa kia đấy.

LÁI BUÔN THỨ NHẤT: *(Lắng nghe)* - Lặng nào! Tôi nghe hình như có tiếng gì ấy.

GRUSA: *(Nói to)* - Cầu đã mục hết đâu. Tôi cứ thử sang xem sao.

MỤ LÁI BUÔN: - Dù bị ma đuổi, tôi cũng chẳng thử như thế. Có họa là tự tử!

LÁI BUÔN THỨ NHẤT: *(Hú váng lên)* - Hú! Hú!

GRUSA: - Đừng hú thế! *(Với mụ lái buôn)* Bảo bác ấy đừng hú nữa!

LÁI BUÔN THỨ NHẤT: - Nhưng ở dưới kia người ta đang gọi. Có lẽ dưới ấy họ lạc đường.

MỤ LÁI BUÔN: - Sao bác ấy lại không được hú nhỉ? Có chuyện gì? Nhà chị bị người ta lùng đuổi à?

GRUSA: - Vậy thì tôi xin nói thực với các bác:

tôi đang bị bọn lính hắc vệ đuổi theo. Tôi đã giết một thằng trong bọn chúng.

LÁI BUÔN THỨ HAI: - Phải giấu hàng đi thôi!

(Mụ lái buôn vội giấu một đẫy hàng sau một mô đá).

LÁI BUÔN THỨ NHẤT: - Thế sao chị không nói ngay? *(Với đồng bọn)* Chúng nó mà tóm được chị này thì cứ gọi là chúng băm nhừ thành cám!

GRUSA: - Cứ mặc tôi sang. Tôi phải vượt sang bằng được.

LÁI BUÔN THỨ HAI: - Này, chị không sang được đâu. Khe sâu hàng nghìn thước đấy[1].

LÁI BUÔN THỨ NHẤT: - Giá có kều được sợi dây thì cũng chẳng làm nổi trò gì. Ví thử bọn tôi nắm một đầu dây cho chị sang được thì rồi bọn hắc vệ chúng nó cũng sẽ sang được bằng cách đó.

GRUSA: - Các bác cứ lui ra!

(Có tiếng gọi văng vẳng: "Trên ấy ơi!"*)*

---

(1) Bản Pháp văn: *Sâu ba nghìn "chân"* (pieds). Mỗi "chân" bằng 0m3048.

MỤ LÁI BUÔN: - Chúng đến gần mất rồi! Chị không thể bế cháu mà sang được đâu. Cầu thể nào cũng gẫy mất. Mà chị cứ thử nhìn xuống vực xem!

(Grusa nhìn xuống vực thẳm. Ở phía dưới, lại nghe thấy tiếng gọi của bọn hắc vệ).

LÁI BUÔN THỨ HAI: - Hàng nghìn thước đấy!

GRUSA: - Nhưng bọn chúng còn đáng sợ hơn.

LÁI BUÔN THỨ NHẤT: - Chỉ nghĩ về đứa bé thôi chị cũng không được làm thế. Nếu chị bị bọn họ đuổi bắt, thì chị có thể liều một thân chị, chứ đâu liều cả mạng cháu bé được.

LÁI BUÔN THỨ HAI: - Nhất là có thêm đứa bé thì lại càng nặng!

MỤ LÁI BUÔN: - Có lẽ chị ấy phải sang thực đấy! Đưa thằng bé cho tôi, tôi giấu nó đi cho, chị thử sang một mình thôi.

GRUSA: - Không thể như vậy. Tôi không thể rời cháu được đâu.

(Nói với đứa bé):

Cùng nhau ra đi, cùng nhau chịu
Cheo leo, thăm thẳm vực kia sâu.
Con ơi, cầu mục, làm sao được
Nào ta có chọn được đường đương?
Đường của chúng ta, đường của ta,
Con phải đi theo con đường ấy
Là con đường duy nhất mẹ biết được cho con.
Con phải ăn đi miếng bánh này
Phải chia xẻ nó làm nhiều mảnh.
Bốn mảnh thì ba dành cho con.
Nhỏ to nhiều ít ra sao nhỉ?
Mẹ chẳng biết gì đâu
Mẹ chẳng hiểu gì đâu, con hỡi con!

GRUSA: - Tôi cứ thử sang đây!

MỤ LÁI BUÔN: - Thế là thách thức cả với Trời đấy!

(Có tiếng gọi ở phía dưới)

GRUSA: - Tôi van các bác, ném cái sào đi, nếu không chúng nó sẽ kều được dây và đuổi kịp tôi mất!

(Grusa đặt chân lên chiếc cầu lung

lay. Mụ lái buôn thét lên khi thấy cầu suýt gãy. Nhưng Grusa cứ đi và sang thoát bờ bên kia).

LÁI BUÔN THỨ NHẤT: - Chị ấy sang thoát rồi!

MỤ LÁI BUÔN: *(Đã quỳ xuống và cầu kinh, vẫn còn bực tức)* - Dù sao chị ta làm như vậy vẫn là có tội.

(Bọn hắc vệ xuất hiện. Tên đội trưởng đầu quấn băng).

ĐỘI TRƯỞNG: - Các người có thấy ai bế con qua đây không?

LÁI BUÔN THỨ NHẤT: *(Nói trong lúc lái buôn thứ hai lao chiếc sào xuống khe)* - Có đấy, các ông nhìn sang bên kia mà xem! Nhưng cầu như thế, các ông chẳng qua được đâu.

ĐỘI TRƯỞNG: - Rồi mày chết với ông, đồ con lừa!

(Bên kia bờ vực, Grusa cười và chìa đứa bé ra cho bọn hắc vệ trông thấy. Đoạn Grusa tiếp tục đi, ở phía bên kia cầu. Gió thổi mạnh).

GRUSA: *(Nói với đứa bé)* - Đừng sợ gió, Misen ạ, nó cũng chỉ là một kẻ khốn khổ mà

thôi. Nó chỉ được cái bộ thổi cho mây bay, chứ chính nó lại bị lạnh nhất đấy.

(Tuyết bắt đầu rơi)

GRUSA: - Còn tuyết nữa. Misen à, nó chẳng phải là thứ tệ hại hơn cả đâu. Nó chỉ phủ lên các mầm thông để chúng khỏi chết trong mùa đông tháng giá này đấy thôi. Và bây giờ, ta hát cho bé một bài, bé nghe nhé:

(Grusa hát):

Bố em là phường trộm cắp
Mẹ em là hạng giăng hoa.
Đứng trước em, những người hoàn hảo
Cũng đều phải ngả mũ ra.

Con trai người luyện thú dữ
Sẽ nuôi nấng bày la;
Là con loài rắn độc
Em sẽ đi kiếm sữa
Cho những bà mẹ nuôi con thơ.

III

TRÊN NÚI RỪNG PHƯƠNG BẮC

CA SĨ: - Bảy ngày ròng, nàng đi
Vượt núi băng, xuống dốc thẳm
Nàng nghĩ thầm: "Lúc bước chân vào
Nhà anh mình, anh mình sẽ đứng lên
Ôm hôn mình, và nói:
"Em của anh đó ư?
Từ lâu rồi, anh hằng mong đợi;
Đây là người vợ yêu quý của anh,
Và trại này là của hồi môn ngày cưới
Với mười một ngựa, một đàn ba chục con bò cái.
Ngồi xuống đi, em và cháu,
Ngồi xuống bàn này, tiện bữa, ta cùng ăn".

(Gia đình một nông dân giàu sụ vừa ngồi vào bàn ăn. Lô răng Vanatzê đã

gài khăn ăn lên cổ. Vừa lúc ấy, được một gia nhân dìu Grusa mặt xanh nhợt, bế đứa bé vào trong nhà)

LÔRĂNG: - Kìa Grusa! Cô ở đâu tới thế?

GRUSA: *(Thều thào)* - Em vừa vượt qua đèo Janga-Tau đấy, anh Lôrăng ạ.

GIA NHÂN: - Tôi thấy cô ấy ở ngay trước vựa thóc. Cô ấy mang cả cháu bé tới đấy ạ.

NGƯỜI CHỊ DÂU: - Anh ra ngoài xem, rồi tôi ra.

(Gia nhân ra ngoài)

LÔRĂNG: - Đây là chị Anikô, vợ anh đấy.

CHỊ DÂU: - Chúng tôi ngỡ cô đang làm việc ở Nukha kia mà.

GRUSA: *(Cố gắng mới đứng vững)* - Vâng, trước kia em làm ở đấy ạ.

CHỊ DÂU: - Chỗ làm ấy không tốt hay sao? Chúng tôi cứ ngỡ là khá đấy chứ.

GRUSA: - Quan tổng trấn bị giết rồi.

LÔRĂNG: - Ừ, nghe đâu bên ấy có loạn đấy. Anikô này, bà cô mình cũng nói chuyện đó, nhà có nhớ không?

CHỊ DÂU: - Chúng tôi ở đây yên ổn lắm. Bao giờ

cái dân tỉnh thành cũng hay nhộn nhạo. *(Ra cửa, gọi)* Xôtxô! Xôtxô! Đừng có cho bánh kem ra lò vội đấy, nghe không? Mày lại chúi vào xó nào rồi?

(Người chị dâu vừa đi vào vừa gọi)

LÔRĂNG: *(Vội vã nói nhỏ)* - Nó có bố không đấy? *(Thấy Grusa lắc đầu).* Anh cũng đã đoán ngay mà. Phải làm cách thế nào mới ổn. Chị ấy sùng đạo lắm đấy.

CHỊ DÂU: *(Trở lại)* - Hứ! Cái bọn đày tớ! *(Với Grusa)* Cô có cháu bé đấy à?

GRUSA: - Vâng, con em đấy ạ.

(Grusa khụy xuống. Lôrăng đỡ chị dậy).

CHỊ DÂU: - Lạy đức bà Maria, lạy thánh Jôdep, cô ấy ốm, lạm thế nào bây giờ?

(Lôrăng định dìu Grusa tới cái ghế dài bên bếp lò. Anikô hoảng hốt ra hiệu bảo không được, và chỉ vào chiếc bao tải ở sát tường)

LÔRĂNG: *(Dìu Grusa tới sát tường)* - Cô ngồi

xuống đây! Ngồi xuống! Mệt quá đây mà!

CHỊ DÂU: - Xem hay là bệnh tinh hồng nhiệt?[1]

LÔRĂNG: - Nếu là tinh hồng nhiệt thì phải nổi vầng đỏ lên chứ. Chỉ là kiệt sức đấy thôi. Đừng lo, Anikô ạ. *(Với Grusa)* Cô ngồi vậy dễ chịu hơn, phải không?

CHỊ DÂU: - Cháu bé là con cô à?

GRUSA: - Con em.

LÔRĂNG: - Cô ấy định về với chú ấy đấy mà.

CHỊ DÂU: - Thế à. Thịt của nhà nguội mất kia kìa! *(Lôrăng ngồi xuống ghế bắt đầu ăn)* Nhà ăn nguội không được đâu. Mỡ không thể để nguội mới ăn đâu. Nhà biết đấy, nhà vốn yếu dạ dày mà. *(Với Grusa)* Thế chú ấy mà không ở trên tỉnh thì ở đâu?

LÔRĂNG: - Cô ấy bảo là cô ấy lấy chồng người làng bên kia núi.

CHỊ DÂU: - Thế à. Người bên kia núi!

(Chị ta ngồi vào bàn ăn).

---

(1) Một loại bệnh truyền nhiễm.

GRUSA: - Anh Lôrăng ơi, có chỗ nào cho em nằm một tý.

CHỊ DÂU: - Nếu là bị sản mòn thì rồi cả nhà sẽ lây mất. Thế chú ấy có trang trại gì không?

GRUSA: - Nhà em đi lính ạ.

LÔRĂNG: - Nhưng chú ấy cũng có cái trại của ông cụ để cho. Trại nhỏ thôi.

CHỊ DÂU: - Chú ấy chắc cũng phải đi trận chứ nhỉ? Sao không được nhỉ?

GRUSA: *(Mệt nhọc)* - Có, nhà em hiện đang đi đánh nhau.

CHỊ DÂU: - Vậy thì cô về trại của chú ấy làm gì?

LÔRĂNG: - Bao giờ đánh nhau xong, chú ấy lại về trại của chú ấy chứ!

CHỊ DÂU: - Thế mà cô định về ngay từ giờ kia à?

LÔRĂNG: - Phải, về đây đợi chú ấy mà ly!

CHỊ DÂU: *(Gọi the thé)* - Xôtxô, mang bánh kem lên đây!

GRUSA: *(Lầm rầm)* - Trang trại... Đi lính... Chờ đợi... Cô ngồi xuống... Ăn đi...

CHỊ DÂU: - Đúng là bệnh tinh hồng nhiệt rồi!

GRUSA: *(Đột nhiên vùng dậy)* - Phải, nhà tôi có một cái trại.

LÔRĂNG: - Tôi chắc cô ấy bị suy nhược đấy thôi. Anikô này, nhà không xuống mà xem xem bánh trái thế nào ư?

CHỊ DÂU: - Nhưng biết đến đời nào chú ấy mới về, nếu như theo người ta nói thì chiến tranh vừa mới xảy ra thôi? *(Chạy ra ngoài, gọi)* Xôtxô, mày chúi vào xó nào rồi? Xôtxô!

LÔRĂNG: *(Đứng ngay dậy, tới bên Grusa)* - Tý nữa cô khắc có giường nằm ở trong buồng. Chị ấy tốt bụng đấy, nhưng chỉ sau khi đã ăn no thôi.

GRUSA: *(Trao đứa bé cho anh trai)* - Anh bế hộ tý!

(Lôrăng vừa bế đứa bé vừa đảo mắt nhìn quanh).

LÔRĂNG: - Nhưng cô không thể ở đây lâu được đâu. Chị ấy là người sùng tín lắm, cô ạ.

(Grusa ngất lịm. Người anh vực dậy).

CA SĨ: Vì cô em ốm nặng

Ông anh đành phải cưu mang[1]

(1) Bản Pháp văn: *Phải chứa ở nhà.*

Thu qua, đông lại sang
Đông dài hay đông ngắn
Người đời không cần biết
Chuột kia đừng nên cắn
Mùa xuân chớ có sang.

(Grusa ngồi dệt vải trong gian chứa đồ vặt. Đứa bé ngồi xổm dưới đất. Cả hai đều quấn chăn).

GRUSA: *(Vừa dệt vải vừa hát):*

- Thế là chàng đứng dậy ra đi,
Thế là nàng vội chạy theo năn nỉ,
Năn nỉ và khóc than, khóc dặn người chiến sĩ:
"Anh thân yêu của em, anh thân yêu của em ơi!
Giờ anh ra trận mạc,
Giờ anh đi giết giặc,
Nên gìn giữ tấm thân[1]
Xin anh đừng vội thác [2]

---

(1), (2) Bản Pháp văn: *Đừng vội về âm phủ và đừng bước theo bước của chiến tranh.*

Đằng trước anh: lò lửa đỏ.
Sau lưng anh là khói đỏ
Anh nên len vào giữa,
Bên cạnh kẻ cầm cờ.
Bởi kẻ đi trước bao giờ cũng chết
Kẻ đi sau cùng cũng hóa ra ma[1]
Riêng những ai đi giữa là trở được về nhà".

GRUSA: - Misen này, phải láu mới được! Giá chúng mình thu bé lại được bằng con gián,thì bà chị dâu sẽ quên sự có mặt của mẹ con mình ở trong cái nhà này đấy. Như vậy, chúng mình có thể nán lại nơi đây cho tới ngày tuyết tan. Có rét cũng đừng khóc, con ạ. Đã nghèo lại còn run cầm cập nữa, thì chẳng ai người ta ưa đâu.

(Lôrăng ra. Anh ngồi xuống bên cạnh em gái)

LÔRĂNG: - Mẹ con cô làm gì mà ngụy trang như dân đánh xe ngựa thế này? Trong buồng này lạnh quá hay sao?

---

(1) Bản Pháp văn: *Những kẻ đi sau cũng gục ngã.*

GRUSA: *(Vội vàng bỏ khăn quàng ra)* - Không rét đâu, anh Lôrăng ạ.

LÔRĂNG: - Nếu rét quá thì cô và thằng bé không nên ngồi ở đây nữa. Rồi chị Anikô lại ân hận đấy.

(Im lặng)

LÔRĂNG: - Đức cha không hỏi gì cô về thằng bé đấy chứ?

GRUSA: - Cha có hỏi, nhưng em không nói gì.

LÔRĂNG: - Thế thì tốt lắm. Anh muốn nói với cô về chị Anikô. Chị là người tốt, nhưng lại dễ xúc động. Dân làng người ta chẳng có gì phải bàn tán về cái trại này, vậy mà chị ấy đã lo sợ rồi. Cô xem đấy, chị ấy động một tý là chạnh lòng. Ai lại có lần đi lễ nhà thờ, thấy chị chăn bò đi tất có lỗ thủng, thế là từ đấy động đi lễ, chị ấy cứ là phải lồng những hai đôi tất. Kể cũng khó tin, nhưng thật sự chị ấy là người cổ lỗ lắm. *(Lắng tai nghe ngóng)* Trong buồng này, cô chắc chắn là không có chuột chứ? Có lẽ cô không thể ở mãi đây được đâu. *(Nghe như có tiếng*

nước rỏ giọt trên mái nhà) Nước ở đâu rỏ thế nhỉ?

GRUSA: - Chắc là có cái thùng nào dò đấy.

LÔRĂNG: - Ừ, chắc là một cái thùng... Thế là cô ở đây đã được sáu tháng rồi đấy nhỉ? À, ta đang nói dở chuyện về chị Anikô. Cố nhiên, tôi chẳng nói gì với chị về chuyện gã hắc vệ, chị ấy dễ xúc cảm lắm. Chị không biết rằng hiện nay cô không thể đi kiếm việc làm được, nên hôm qua chị mới nói thế đấy. *(Cả hai lại nghe thấy tiếng nước rỏ giọt)* Cô có thể tưởng tượng được là chị ấy lo nghĩ về chú lính chồng cô không? Chị ấy bảo: "Nếu chú ấy về mà không tìm thấy cô thì sao?" Thế là suốt đêm chị ấy không chợp mắt. Anh đành bảo: "Chú ấy chả về được trước mùa xuân này đâu". Chị tốt bụng lắm. *(Nước rỏ giọt mau hơn)* Cô cho độ bao giờ thì chú ấy về? Theo ý cô ấy?

(Grusa lặng thinh)

LÔRĂNG: - Chẳng thể trước màu xuân được, cô có đồng ý với tôi thế không?

(Grusa lặng thinh)

LÔRĂNG: - Tôi biết, cô cũng chẳng tin cả cái việc rằng chú ấy sẽ về nữa kia.

(Grusa vẫn không nói gì)

LÔRĂNG: - Nhưng sang xuân, ở đây cũng như ở trên đèo, tuyết sẽ tan, cô không thể nào ở đây được nữa. Bởi lẽ, lúc ấy chúng nó có thể đến tận đây mà lùng sục cô, và dân làng người ta sẽ bàn tán về thằng nhỏ.

(Nước long tong rỏ giọt mạnh và liên tục hơn).

LÔRĂNG: - Grusa này, tuyết đang tan trên mái nhà đấy. Mùa xuân đến rồi.

GRUSA: - Vâng.

LÔRĂNG: *(Khẩn thiết)* - Tôi bàn với cô những việc ta phải làm nhé. Cần một nơi làm ăn cho cô đến nương náu, mà vì cô có một đứa bé *(Thở dài)* nên cô phải có một người chồng để thiên hạ người ta khỏi dị nghị. Tôi đã suy tính cẩn thận để làm thế nào có một thằng chồng cho cô. Grusa ạ, tôi đã tìm được một

người. Tôi đã nói chuyện với một bà có đứa con trai ở đúng phía sau núi, và một trang trại nhỏ; bà ta đã bằng lòng.

GRUSA: - Nhưng em không thể lấy ai được đâu; em đợi anh Ximôn Sasava kia.

LÔRĂNG: - Nhất định rồi. Tôi đã nghĩ chu đáo cả. Cô không cần một thằng chồng chung chăn gối, nhưng mà một thằng chồng trên giấy tờ. Tôi cũng chỉ tìm cho cô một anh chàng như thế thôi. Con trai bà cụ nông dân ấy sắp chết. Thế có tuyệt không! Nó đang hấp hối. Thế là đúng như anh em ta vừa nói: "một người chồng ở bên kia núi!" Lúc cô đến nơi thì nó thở hơi cuối cùng, và cô thành gái hóa! Cô nghĩ sao?

GRUSA: - Vâng, có thể vì thằng Misen mà em cần tới một mảnh giấy có dấu triện hẳn hoi.

LÔRĂNG: - Có cái triện vào là hợp pháp hết. Chẳng có giấy tờ thì vua Ba-tư kia cũng chẳng thể nhận mình là vua Ba-tư được. Cô gặp trúng mối đấy[1]

---

(1) Bản Pháp văn: *Cô nắm được vỉa tốt đấy*.

GRUSA: - Tại sao bà ta lại làm thế nhỉ?

LÔRĂNG: - Để được bốn trăm bạc mà!

GRUSA: - Anh lấy tiền ở đâu thế?

LÔRĂNG: *(Với ý thức về sự sai trái của mình)* - Tiền để dành của Anikô đấy.

GRUSA: - Bên ấy, chẳng ai biết rõ chúng em. Vậy thì em đồng ý.

LÔRĂNG: *(Đứng dậy)* - Anh phải đi báo cho bà ta biết ngay mới được.

(Lôrăng hấp tấp vào ngay)

GRUSA: - Misen ơi, con gây rắc rối cho mẹ đấy. Mẹ đến với con như cây lê đón đàn chim sẻ, cũng như kẻ ngoan đạo cúi nhặt mẩu cùi bánh cho khỏi phí phạm, Misa ạ, giá như hôm lễ Phục sinh ở Nukha, mẹ cứ mau chân đi quách lại hóa hay! Bây giờ thì mẹ thành con ngốc.

CA SĨ: - Cô dâu về thì chú rể sắp chết

Bà mẹ chú rể đứng đợi cô dâu trên bậc cửa

Bà vội vàng đưa cô vào trong nhà.

Cô dâu mang về theo một đứa bé

Nó được người làm chứng
Giấu hộ trong khi làm lễ thành hôn.

(Một căn phòng ngăn đôi bằng bức vách mỏng. Một bên kê giường. Trong màn, một người ốm nặng đang nằm. Bà mẹ chồng vội vã dắt tay kéo nhanh Grusa vào gian bên cạnh. Sau họ là Lôrăng bế đứa bé).

NGƯỜI MẸ CHỒNG: - Quàng lên! Quàng lên, kẻo nó đi đứt trước lễ cưới bây giờ! *(Với Lôrăng)* Nhưng mà này, anh chưa hề bảo cho tôi biết là chị ấy có con đấy nhá!

LÔRĂNG: - Thì đã làm sao? *(Chỉ người sắp chết)* Chú ấy thế kia thì chú ấy cần quái gì chuyện đó.

MẸ CHỒNG: - Có lẽ nó thì thế thật. Nhưng còn tôi, xấu hổ lắm, sống sao được! Nhà tôi là nhà tử tế. *(Khóc)* Không đâu, thằng Yutxup nhà tôi không cần lấy một ả đã có con.

LÔRĂNG: - Thôi được, tôi thêm cho bà hai trăm nữa vậy. Trang trại này vẫn thuộc về

bà, thành giấy tờ cho bà hẳn hoi, nhưng cô ấy, cô ấy có quyền được ở đây hai năm.

MẸ CHỒNG: *(Lau nước mắt)* - May lắm chỉ đủ tiền làm ma cho nó thôi. Tôi mong rằng, ít ra chị ấy cũng sẽ đỡ đần tôi trong công việc làm ăn. À, mà ông thầy dòng chạy đâu nhỉ? Có lẽ ông ấy chuồn qua cửa sổ bếp mà đi mất rồi. Trời ạ, nếu người ta phong thanh biết thằng Yutxup đang hấp hối thì cả làng cả xã họ sẽ đến làm khổ tôi bây giờ! Tôi chạy đi tìm lão ta đây, nhưng chớ để lão thấy đứa bé nhá!

LÔRĂNG: - Được rồi, tôi sẽ khuôn xếp để lão ấy không trông thấy. Nhưng này, tại sao mời thầy dòng, mà không mời cha xứ?

MẸ CHỒNG: - Cũng vậy thôi. Tôi chỉ khờ là đã trả cho lão nửa tiền trước khi làm lễ. Chắc lão ta lại la cà ngoài quán rượu. Tôi chỉ mong...

(Mụ chạy biến ra ngoài).

LÔRĂNG: - Cái mụ đốn kiếp này hà tiện cả việc

mời đức cha. Mời thầy dòng cho đỡ tiền mà!

GRUSA: - Nếu Ximôn Sasava có về được ở bên ấy, thì anh chỉ đường cho anh ấy sang đây với em nhé.

LÔRĂNG: - Được rồi. (*Chỉ người sắp chết*) Cô định không ngó mặt hắn ư?

(Grusa đã đón lấy đứa bé, lắc đầu.)

LÔRĂNG: - Hắn chẳng còn động đậy gì hết. Mong rằng ta tới không đến nỗi quá chậm.

(Cả hai lắng tai nghe ngóng. Ở gian nhà bên kia, hàng xóm láng giềng lục tục kéo vào, nhìn quanh, đoạn ngồi dựa lưng vào tường. Họ bắt đầu cầu kinh. Bà mẹ chồng cùng thầy dòng vào).

MẸ CHỒNG: (*Sau khi tức bực lườm thầy dòng*) - Đây, ông tướng đây rồi. (*Cúi chào khách khứa*) Xin các vị vui lòng đợi cho một lát. Cô dâu vừa ở ngoài tỉnh về, chúng tôi phải cho cưới chạy đấy ạ. (*Nói với thầy dòng ở trong buồng ngủ*) Tôi đã biết ngay là nhà thầy lại đi nói vung tàn tán lên mà. (*Với Grusa*) Hôn

lễ cũng làm qua quýt xong ngay đấy thôi. Giấy má đây. Tôi và ông anh ruột cô dâu... *(Sau khi đã đón Misen từ tay Grusa, Lôrăng tìm cách đứng lẩn ra phía sau. Bà mẹ chồng ra hiệu cho Lôrăng đi đi)* Tôi và anh ruột cô dâu là những người làm chứng.

(Grusa cúi mình trước thầy dòng. Cả bọn kéo nhau đến trước giường ngủ. Bà mẹ chồng vén màn lên. Thầy dòng bắt đầu đọc bài kinh cưới bằng tiếng la tinh. Để dỗ đứa bé khỏi khóc, Lôrăng định chỉ cho nó xem cuộc hôn lễ, nhưng bà mẹ chồng luôn luôn ra hiệu bảo anh mang nó đi. Có một lúc, Grusa đưa mắt nhìn đứa bé, Lôrăng phải đưa bàn tay nhỏ xíu của nó lên làm hiệu cho Grusa trông thấy.

THẦY DÒNG: - Con có nguyện làm người vợ chung thuỷ, phục tòng và ngoan ngoãn của chồng con và gắn bó với chồng con cho tới khi cái chết chia lìa các con ra không?

GRUSA: *(Nhìn đứa bé)* - Xin vâng.

THẦY DÒNG: (*Nói với người sắp chết*) - Con có nguyện là người chồng tốt, luôn luôn chăm sóc vợ con cho tới khi cái chết chia lìa các con ra không?

(Nhìn người sắp chết không đáp lời, thầy dòng nhắc lại câu hỏi và nhìn xung quanh).

MẸ CHỒNG: - Cố nhiên là nó nhận thôi. Nhà thầy không nghe thấy nó "vâng" hay sao?

THẦY DÒNG: - Hay lắm. Ta tuyên bố hai con được thành vợ chồng. Bây giờ đến lễ rửa tội cho người chết chứ?

MẸ CHỒNG: - Chẳng làm gì cả. Lễ cưới cũng đã khá tốn kém rồi. Tôi còn phải tiếp đãi khách khứa nữa. (*Với Lôrăng*) Ta ngã giá bảy trăm đấy chứ?

LÔRĂNG: - Sáu trăm thôi. *(Đếm tiền đưa ra)* Tôi cũng chẳng cần ở lại với khách khứa để rồi phải làm quen dấm dớ làm quái gì đâu. Thôi, Grusa, cô ở lại nhá. Chừng nào em gái tôi hoá chồng về thăm tôi, vợ tôi sẽ ân cần tiếp đãi nó, không thế thì cứ chết với tôi![1]

---

(1) Bản Pháp văn: Không thì tôi nổi giận.

(Lôrăng vào. Khi anh đi qua mặt khách khứa, họ thản nhiên nhìn anh.)

THẦY DÒNG: - Xin hỏi đứa bé nào kia nhỉ?

MẸ CHỒNG: - Đứa bé nào? Tôi có thấy đứa bé nào đâu. Cả nhà thầy cũng chẳng thấy gì hết. Hiểu chưa? Nếu không thế thì tôi có lẽ cũng đã trông thấy khối chuyện ở đằng sau quán rượu ấy... Bây giờ thì mời thầy sang đây.

(Grusa đặt đứa bé xuống đất, đoạn tất cả kéo nhau sang gian bên. Người ta giới thiệu chị với các người hàng xóm.)

MẸ CHỒNG: - Đây là con dâu tôi. Nó về vào lúc thằng Yutxup còn sống đấy.

MỘT BÀ: - Anh ấy nằm liệt giường có dễ đã đầy năm rồi đấy nhỉ? Cái hồi người ta gọi thằng Vatxili nhà tôi ra lính, anh ấy còn có mặt lúc đưa tay đấy.

MỘT BÀ KHÁC: - Ngô mới đứng cây, chủ trại liệt giường thì quả là vô phúc cho trang trại thực. Nhưng cứ theo tôi nghĩ, anh ấy khỏi phải đau ốm mãi, thế là giải thoát cho anh ấy đấy.

BÀ THỨ NHẤT: (*Nói riêng*) - Ấy vậy mà bà tính, mới đầu tôi cứ ngỡ là vì trên người ta bắt lính, nên anh ấy nằm bệnh kia đấy? Bây giờ hoá ra anh ấy sắp chết thật!

MẸ CHỒNG: - Thôi, xin mời các vị. Ngồi xuống đây ăn bánh đã.

(Người mẹ chồng ra hiệu cho Grusa, rồi cả hai vào buồng ngủ bưng các đĩa bánh ngọt đặt dưới đất mang sang. Khách khứa ngồi tất cả xuống đất và bắt đầu trò chuyện ồn ào, trong đó có cả thầy dòng.)

MỘT NÔNG DÂN: *(Cầm chai rượu mà thầy dòng vừa lôi trong áo chùng ra)* - Thầy bảo có một đứa con phải không? Thằng Yutxup đã đúc ở đâu ra con thế nhỉ?

BÀ THỨ BA: - Quả đáng tội, tình hình anh ấy như thế mà chị ấy làm lễ cưới kịp thời cũng là may đấy.

MẸ CHỒNG: - Bắt đầu tán thối và hốc bánh đám ma của người ta đấy! Nó mà không chết hôm nay cho thì mai lại phải biện bữa nữa.

GRUSA: - Tôi khắc làm cho.

MẸ CHỒNG: - Hôm qua, tụi hắc vệ qua đây, tôi chạy ra xem chuyện gì, khi quay trở vào thì đã thấy nó nằm thẳng cẳng như đứa chết rồi. Vì thế, tôi mới cho đi gọi chị. Nó chẳng còn sống được mấy nả đâu.

(Mụ lắng tai nghe ngóng.)

THẦY DÒNG: - Thưa các vị khách dự lễ cưới và đám tang thân mến! Thực là cảm động khi chúng ta được họp mặt ở đây, trước một cái giường hợp hôn nhưng đồng thời cũng là một cái giường của sự tử biệt. Bởi vì cô dâu thì tới trước bàn thờ, còn chú rể lại sắp lên đường về âm phủ. Chú rể đã được rửa sạch mọi tội lỗi, cô dâu thì lại sẵn sàng liều thân vào chỗ bấp bênh. Bởi vì, trên chiếc giường hợp hôn bộc lộ một ước vọng cuối cùng và ước vọng đó biểu hiện bằng xác thịt. Ái chà, các bạn thân mến ạ, số phận của con người ta quả thực trăm màu ngàn vẻ. Kẻ này thì biến vào cõi chết để người nọ có được mái nhà mà nương náu; người nọ

lại làm lễ thành hôn cho xác thịt kẻ kia được trở về thành cát bụi – Amen!

MẸ CHỒNG: (*Đã nghe rõ hết lời thầy dòng*) - Nó trả miếng tôi đấy. Đáng lẽ đừng hám rẻ mướn một thằng như thế để sinh chuyện vậy mới phải. Một lão đắt hơn chắc hẳn xử sự khá hơn. Ở Xura có một lão sống "đắc đạo" lắm, nhưng tất nhiên lão cũng đòi cả một đống tiền[1]. Một anh thầy dòng "năm chục" như thằng cha này hẳn là chẳng có nhân cách nào, mà cả đến cái đức tin của hắn nữa, thì cũng chỉ đáng giá vừa khoẳm năm chục, hơn một đồng nữa cũng không được. Lúc tôi chạy ra quán rượu tìm hắn, thì hắn đang múa mép ba hoa tướng lên rằng: "Chiến tranh dứt rồi, phải dè chừng hoà bình!" Ta vào đi thôi!

GRUSA: (*đưa cho Misen một chiếc bánh*) - Ăn bánh đi, và phải thật ngoan đấy Misen ạ. Mẹ con mình là những người đứng đắn.

---

(1) Bản Pháp văn: Lão cũng đòi cả một gia tài.

(Hai người mang các đĩa bánh ngọt vào. Đằng sau màn, người sắp chết nhổm dậy, thò đầu ra nhìn hai người, đoạn lại thụt vào. Lão thầy dòng lại moi trong áo chùng ra hai chai rượu nữa và đưa cho người nông dân ngồi bên cạnh. Ba nhạc công vào, thầy dòng vừa nhấm nháy ra hiệu vừa cười láu lỉnh.)

MẸ CHỒNG: - Các người mang những đồ lề ấy đến đây làm gì vậy?

MỘT NHẠC CÔNG: - Thấy Anaxtazơ (*chỉ vào thầy dòng*) bảo bọn tôi là nhà ta có đám cưới mà.

MẸ CHỒNG: - Thế nào, nhà thầy lại còn kéo thêm ba người nữa đến phá của nhà tôi đấy hả?[1] Thầy có biết là có một người sắp chết nằm kia không?

THẦY DÒNG: - Đấy thực là một nhiệm vụ hết sức hấp dẫn đối với một nghệ sĩ. Một hành khúc hôn lễ âm giai thứ hay một hành khúc tang lễ nổ trời[2]

---

(1) Bản Pháp văn: Ba người nữa cưỡi lên lưng tôi.

(2) Ý hài hước: Muốn nói đến một bản nhạc hẩu lốn, vui buồn lẫn lộn.

MẸ CHỒNG: - Thôi thì mặc các người, cứ việc kèn sáo chứ đằng nào thì cũng chẳng ai cấm nổi các người ăn uống được!

(Bọn nhạc công chơi một bản nhạc hầu lốn. Bọn khách đàn bà cầm bánh ăn)

THẦY DÒNG: - Kèn đếch gì mà cứ "oe oé" như trẻ con khóc, còn trống khỉ gì cứ nện "thùm thụp" loạn lên như trống ếch trẻ ranh thế!

NGƯỜI NÔNG DÂN: (*Ngồi cạnh thầy dòng*) - Có lẽ cô dâu phải nhún nhẩy chân một tí mới được!

THẦY DÒNG: - Thế còn chú rể thì lách cách bộ xương chứ?

NGƯỜI NÔNG DÂN: (*Ngồi cạnh thầy dòng hát*)

Cô ả Nở Mông
Lấy chồng già khụ
Cô bảo cốt có
Lễ cưới là xong!
Cô cười, cô bông
Quên phắt hợp đồng.
Nến thắp lên cũng chỉ nhằm có vậy.

(Bà mẹ chồng kéo gã say rượu ra ngoài. Âm nhạc ngừng. Khách khứa tỏ vẻ bối rối.)

KHÁCH KHỨA: (*Ồn ào*) - Ông có nghe nói không? Đại thống lãnh đã trở về đấy. Các vị hoàng thân chống lại ngài kia mà? Ồ hình như vua Ba tư có cho một đạo hùng binh sang giúp ngài để lập lại trật tự trong nước đấy. Sao có thể vậy được? Vua Ba tư là kẻ thù của Đại thống lãnh kia mà! Đúng, nhưng trước hết là kẻ thù của sự rối loạn đã. Dù sao, chiến tranh cũng đã kết thúc rồi. Lính tráng của ta bắt đầu trở về đấy.

(*Grusa đánh rơi khay bánh*).

MỘT BÀ: (*Nói với Grusa*) - Chị váng vất phỏng? Tại vì chị quá lo cho anh Yutxup đấy mà. Ngồi xuống đây nghỉ một tí đã, chị!

(Grusa đứng lảo đảo không vững)

KHÁCH KHỨA: - Thôi, giờ thì rồi mọi sự lại vẫn như xưa thôi. Có điều là thuế khoá sẽ nặng nề thêm để bù đắp vào phí tổn chiến tranh đấy.

GRUSA: (*Giọng yếu ớt*) - Hình như có ai vừa nói là quân lính của ta đã trở về phải không?

MỘT NGƯỜI: - Tôi nói đấy.

GRUSA: - Không có lẽ.

NGƯỜI ĐÀN ÔNG THỨ NHẤT: (*Nói với một bà*) - Đưa cho chị ấy xem cái khăn quàng! Bọn tôi vừa mới mua được của một người lính đấy. Anh ta ở Ba-tư về mà.

GRUSA: (*Coi chiếc khăn*) - Họ về đến đây thật rồi.

(Im lặng như tờ, Grusa quỳ xuống, như để nhặt bánh lên. Chị lôi cây thánh giá bằng bạc vẫn đeo trong áo ra và bắt đầu cầu kinh.)

MẸ CHỒNG: (*Trong lúc khách khứa đang im lặng nhìn Grusa*) - Chị làm sao vậy? Chị không tiếp khách nữa hay sao? Những chuyện dớ dẩn ngoài tỉnh ấy thì can gì đến ta?

KHÁCH KHỨA: (*Tiếp tục trò chuyện ồn ào, trong khi Grusa vẫn gục đầu xuống đất mà cầu nguyện*) - Người ta có thể mua được

của bọn lính cả yên ngựa kiểu Ba-tư; có người lại đánh đổi bằng nạng nữa. Các bộ tham mưu thì chỉ một bên thắng trận, chứ lính tráng thì kể cả hai bên đều bại trận. Ít ra thì chiến tranh cũng đã xong, họ chẳng còn bắt được người ta đăng lính nữa, vậy đã là hay rồi. (*Trên giường trong buồng, anh nông dân đã nhỏm dậy, nghe ngóng.*) Đáng lẽ phải nắng ráo thêm cho hai tuần nữa thì mới phải. Năm nay, lê hầu như chẳng được mấy quả!

MẸ CHỒNG: (*Bưng bánh mời*) - Mời các ông bà xơi bánh nữa đi! Xơi đi! Hãy còn khối!

(Bà mẹ chồng bưng khay không vào buồng bên. Mụ không trông thấy người ốm, cúi xuống bưng một khay đầy bánh, thì người ốm nói nhỏ giọng.)

YUTXUP:[1] - Còn định nhồi vào mõm họ bao nhiêu bánh nữa thế? Mẹ tưởng tôi ỉa ra tiền chắc?

---

(1) Bản Pháp văn: Anh nông dân (tức là Yutxup). Chuyển sang cho dễ theo dõi.

(Bà mẹ chồng quay lại, sửng sốt nhìn con trai chòng chọc. Anh ta thò hẳn ra ngoài màn.)

BÀ THỨ NHẤT: *(Ở gian bên, nói với Grusa, vẻ thân mật)* - Cô dâu mới hình như cũng có ai đấy đăng lính phải không?

YUTXUP: - Bà đừng trố mắt ra nữa! Cái đứa mà bà gán làm vợ cho tôi nó đâu rồi?

(Không thấy trả lời, anh ta xuống giường, mình mặc sơ mi trần, lảo đảo bước qua mặt bà mẹ, và sang hẳn gian bên. Bà mẹ bưng bánh run rẩy theo sau.)

KHÁCH KHỨA: *(Trông thấy hắn, thét lên)* - Jêxu Maria Jôdep! Yutxup kìa!

(Mọi người hoảng hốt đứng cả lên. Các bà lao ra cửa. Grusa vẫn quỳ, quay đầu lại nhìn chòng chọc vào anh nông dân.

YUTXUP: - Các người hốc cho đến vỡ bụng ra thì mới thích, hả? Xéo hết, không ông cho mấy gậy bây giờ!

(Khách khứa hớt hải tháo chạy.)

YUTXUP: (*Hầm hầm nói với Grusa*) - Thế là tính sai nước rồi chứ, hả?[2]

(Thấy Grusa không nói gì, hắn quay lại lấy một chiếc bánh ngô trên khay bà mẹ đang bưng.)

CA SĨ: - Ôi! Rắc rối! Thiếu phụ đã có người chồng.

Ban ngày có đứa bé, ban đêm: một gã đàn ông.

Người yêu vẫn trên đường ngày đêm rong ruổi.

Vợ chồng xét nét nhau. Gian buồng thì chật chội.

(Anh nông dân trần chuồng ngồi trong một thùng gỗ cao. Bà mẹ bưng bình nước đổ vào thùng. Trong buồng ngủ, Grusa ngồi bên Misen, nó đang chơi trò và chiếu rơm.)

YUTXUP: - Đây là việc của nó, không phải là việc của bà. Nó lại rúc vào xó nào rồi?

---

(2) Bản Pháp văn: Thế là trật hay trong các con tính của mày hả?

MẸ CHỒNG: (*Gọi*) - Grusa! Yutxup nó hỏi gì đây này!

GRUSA: (*Nói với Misen*) - Hãy còn hai lỗ thủng đây này. Vá nốt đi!

YUTXUP: (*Nói với Grusa đang bước vào*) Kỳ cho người ta cái lưng đây!

GRUSA: - Thế không kỳ lấy được hay sao?

YUTXUP: - "Không kỳ lấy được hay sao!" Cầm lấy bàn chải, con khỉ! Mày là vợ hay là người dưng? (*Với bà mẹ*) Nước lạnh quá đấy!

MẸ CHỒNG: - Để tôi thêm nước nóng.

GRUSA: - Để tôi đi lấy cho.

YUTXUP: - Mày phải ở lại đây. (*Bà mẹ chạy đi*) Kỳ mạnh lên! Đừng có điệu nữa! Mày chưa thấy thằng đàn ông cởi chuồng bao giờ à? Dễ con mày nó tòi ở không khí ra đấy phỏng?

GRUSA: - Thằng bé chẳng có được thai nghén trong lạc thú đâu. Đã nói thì nói cho mà nghe.

YUTXUP: (*Ngắm nghía Grusa, cười khẩy*) - Mày thế mà được![1]

---

(1) Bản Pháp văn: Mày không có vẻ gì được như thế đâu.

(Grusa ngừng tay kỳ, lùi lại. Bà mẹ vào.)

YUTXUP: - Gớm, bà kiếm được cho tôi cái của hiếm đấy! Chẳng phải là vợ, mà là gái nhà tu!

MẸ CHỒNG: - Có cái nó chẳng muốn đấy thôi!

YUTXUP: - Bà rót nước đi, từ từ thôi. Úi chà! Bảo từ từ kia mà! (*Với Grusa*) Ở tỉnh như thế mà mày không việc gì thì tao cũng thấy làm lạ đấy. Không thế thì sao mày lại về đây? Thôi được, tao không đụng đến chuyện ấy nữa. Cả đến đứa con hoang mày tha về nhà này, tao cũng không thèm nói đến. Nhưng tao không thể chịu đựng được nữa rồi. Thật là ngược đời! (*Với bà mẹ*) Rót nữa đi! (*Với Grusa*) Ngay cả cái thằng lính của mày có về đây, thì mày cũng đã là gái có chồng rồi.

GRUSA: - Phải.

YUTXUP: - Nhưng cái thằng lính của mày ấy nó chẳng về đâu. Mày đừng có tưởng bở nữa.

GRUSA: - Đừng hòng!

YUTXUP: - Hừ, mày đã đánh lừa tao. Mày là vợ tao mà lại không phải vợ tao. Mày nằm đấy cũng như không, mà tao cũng không thể vác một con khác về nằm được. Bảnh mắt, đi làm đồng, người tao cứ rã rời; tối, đi nằm, mắt tao cứ trơ thao láo. Trời sinh ra cho mày cái "ấy" để làm gì nhỉ? Gia sản nhà tao chẳng có nhiều đâu mà đi chuốc vợ tỉnh thành ấy lại còn cả cái khoản tiền lưng gạo bị ăn đường nữa chứ! Làm vợ thì phải làm cỏ ruộng vườn và rạng háng ra. Lịch nhà nông ở chúng tao đây dạy thế đấy. Mày nghe chưa?

GRUSA: - Phải, (*nhỏ nhẹ*) nhưng tôi không thích anh tưởng rằng tôi đã đánh lừa anh.

YUTXUP: - Cô ấy không lừa kìa! Dội nữa đi. (*Bà mẹ lại dội nước*) Úi chà!

CA SĨ: - Bên bờ suối, nàng đi giặt giũ

Trên mặt sóng, nàng thấy dung nhan.

Thấy mình mặt mày võ vàng[1]

---

(1) Và (2): Bản Pháp văn: Nàng thấy hình ảnh mình đã xanh nhợt, cùng với sự thay đổi của mặt trăng.

Theo cùng trăng khuyết trăng tròn đầy vơi[2]

Khi đứng dậy để rồi vắt áo

Dưới gốc phong lá hát nỉ non

Nàng nghe giọng đã đục khàn

Theo cùng trăng khuyết trăng tròn đầy vơi.

Phiền não với oán hờn chồng chất

Theo những dòng nước mắt, thở than,

Đứa con dần đã lớn khôn

Theo cùng trăng khuyết trăng tròn đầy vơi.

(Grusa ngồi xổm bên một con suối, đang nhúng quần áo xuống nước. Gần đấy vài đứa trẻ chơi đùa. Grusa nói với Misen.)

GRUSA: - Misen, con cứ ra chơi với chúng nó đi. Nhưng đừng có vin cớ bé nhất mà để chúng bắt nạt, sai bảo gì cũng được nhé!

(Misen gật đầu, chạy lại với bọn trẻ. Trò chơi bắt đầu.)

THẰNG BÉ LỚN NHẤT: - Hôm nay, chơi trò chém

đầu. *(Với một thằng béo)* Mày làm hoàng thân và cười nhá. (*Với Misen*) mày làm tổng trấn. (*Với một bé gái*) mày làm vợ tổng trấn và phải khóc lúc tổng trấn bị chém đầu! Còn tao, tao chém đầu (*giơ thanh gươm gỗ ra*) bằng cái này. Trước tiên, dẫn tổng trấn ra sân. Tổng trấn đi đầu, vợ tổng trấn đi sau cùng.

(Bọn trẻ xếp hàng. Thằng béo đi đầu và cười, rồi đến Misen và thằng lớn nhất, cuối cùng là đứa bé gái vừa đi vừa khóc.)

MISEN: (*Dừng lại*) - Cũng chém mấy cơ!

THẰNG LỚN NHẤT: - Việc ấy tao làm. Mày bé nhất, làm tổng trấn dễ hơn. Chỉ việc quỳ xuống, để người ta chặt đầu, dễ thôi mà.

MISEN: - Cho tao cũng cầm gươm mấy cơ!

THẰNG LỚN NHẤT: - Gươm của tạo chứ!

(*Nó đạp Misen một cái.)*

BÉ GÁI: (*Gọi vọng tới chỗ Grusa*) - Nó không muốn chơi với chúng cháu đâu.

GRUSA: (*Cười*) - Chẳng trách người ta cứ nói: "Con nhà tông chẳng giống lông cũng giống cánh!"[1]

THẰNG LỚN NHẤT: - Được, thế cho mày làm hoàng thân, nhưng phải biết cười cơ!

(*Misen lắc đầu*)

THẰNG BÉO: - Tao cười giỏi hơn. Cho nó chém một lần, rồi mày chém, rồi đến tao.

(Thằng lớn nhất ngần ngại mãi mới trao cho Misen thanh gươm gỗ, đoạn quỳ xuống. Thằng béo ngồi xuống, tay vỗ đùi, cười như nắc nẻ. Đứa bé gái gào khóc rất to. Misen giơ thanh gươm to toan chém thì ngã ngửa ra.)

THẰNG LỚN NHẤT: - Úi, để tao bảo cho mà chém thật trúng!

(Misen bỏ chạy, lũ trẻ đuổi theo. Grusa mỉm cười nhìn theo lũ trẻ. Lúc chị quay lại đã thấy Ximôn Savasa đứng bên kia suối. Binh phục của Ximôn tả tơi.)

---

(1) Bản Pháp văn: Vịt con đã bơi lội giỏi.

GRUSA: - Anh Ximôn!

XIMÔN: - Grusa Vanaatzê đấy phải không?

GRUSA: - Anh Ximôn!

XIMÔN: (*Trịnh trọng*) - Chào cô nương mạnh giỏi.

GRUSA: (*Hớn hở đứng lên và cung kính chào*) - Xin chào người chiến sĩ. Ơn chúa, chàng được trở về mạnh giỏi bình an.

XIMÔN: - Vì người ta bắt được họa mi nên sáo sậu tôi mới không bị ăn thịt đó thôi.[1]

GRUSA: - Phụ bếp bảo là dũng cảm, nhưng người anh hùng thì lại nói là nhờ vận may.

XIMÔN: - Thế ở nhà ra sao? Mùa đông có dễ chịu không, hàng xóm láng giềng có vị nể không?

GRUSA: - Mùa đông khá là rét mướt, còn hàng xóm thì vẫn vậy thôi, anh Ximôn ạ.

XIMÔN: - Liệu có phải đi hỏi ai đó xem rằng nàng có còn thói nhúng chân xuống nước khi đi giặt không nhỉ?

---

(1) Bản Pháp văn: "Sáo sậu bảo: Người ta kiếm được chim họa mi vì vậy họ mới không ăn thịt tôi". Bản tiếng Đức lại viết: "Săn sắt bảo: Vì người ta bắt được cá rô nên mới không bị ăn thịt đó thôi".

GRUSA: - Xin trả lời rằng không. Vì có đôi mắt rình trong bụi rậm.

XIMÔN: - Cô nương vùa nói hai tiếng: Chiến sĩ. Xin giới thiệu đây là thủ quỹ phát tiền kia.

GRUSA: - Nghĩa là lương tháng hai trăm chứ gì?

XIMÔN: - Và nhà ở nữa chứ!

GRUSA: (*Nước mắt long lanh*) - Ở phía sau doanh trại, dưới bóng chà là.

XIMÔN: - Phải, đúng đấy. Người ta quả đã tường tận mọi điều.

GRUSA: - Người ta đã tường tận mọi điều.

XIMÔN: - Và người ta chẳng quên chút gì hết.

(*Grusa lắc đầu*)

XIMÔN: - Vậy là nhuy đào vẫn hé đợi người tình chung"[1] như người ta thường nói phải không?

(*Grusa lặng lẽ nhìn Ximôn lắc đầu.)*

GRUSA: - Anh Ximôn ạ, chẳng bao giờ em còn về Nukha được nữa. Có chuyện rồi

XIMÔN: - Chuyện gì xảy ra thế?

-(1) Bản Pháp văn: Cánh cửa vẫn xoay trên cái cối của nó.

GRUSA: - Em đã đánh chết một tên hắc vệ.

XIMÔN: - Grusa Vanatzê đã làm thì chắc chắn phải có lý.

GRUSA: - Tên em cũng không còn gọi như xưa nữa, anh Ximôn à.

XIMÔN: (*Sau một lát im lặng*) - Tôi không hiểu đấy.

GRUSA: - Anh Ximôn ạ, anh thử nghĩ xem khi nào thì người phụ nữ phải đổi tên? Em sẽ nói để anh rõ. Chẳng có gì chia rẽ đôi ta, giữa đôi ta vẫn như xưa, anh phải tin em mới được.

XIMÔN: - Nếu mọi sự đã khác thì giữa đôi ta sao lại như xưa được nhỉ?

GRUSA: - Làm sao giảng giải cho anh rõ hết ngay được, mà giữa chúng ta lại cách suối thế này! Anh hãy qua cái cầu đằng kia mà sang đây, có được không?

XIMÔN: - Có lẽ không cần thiết nữa.

GRUSA: - Cần lắm chứ! Anh Ximôn ơi, anh sang đây nhanh lên!

XIMÔN: - Có lẽ cô nương muốn nói rằng người ta về đã quá muộn chăng?

(Grusa thất vọng nhìn Ximôn, nước mắt đầm đìa. Ximôn đăm đăm nhìn phía trước. Anh vớ một mẩu gỗ, đứng gọt.)

CA SĨ: - Có những điều nói ra, có những điều không nói

Người chiến sĩ đã về. Anh từ đâu tới?

Im lặng.

Đây là những điều anh nghĩ mà anh chẳng nói ra:

Trận đánh bắt đầu từ lúc sáng tinh mơ,

Tới giữa trưa thì vô cùng khốc liệt.

Trước mặt tôi, gã đầu tiên gục chết,

Thằng thứ hai bỏ mạng dưới chân tôi,

Kẻ thứ ba, gần bên tôi, cũng đã lìa đời.

Tôi xéo qua xác kẻ này

Giày đạp lên thân kẻ khác.

Gã thứ ba bị đại uý đâm cho thủng suốt,

Một chiến hữu của tôi bị gươm phạt quay lơ,

Một người khác chết ngạt giữa khói mù.

Gáy tôi bốc lửa mà hai tay giá ngắt,

Chân tôi lạnh cóng trong đôi bít tất,

Tôi phải nhai ngọn liễu,

Húp cháo búp dương non,

Tôi phải ngủ

Khi nằm trên sỏi đá, lúc ngâm mình trong nước.

XIMÔN: - Trên đám cỏ, tôi thấy có cái mũ lưỡi trai. hay là đã có tí nhau rồi chăng?

GRUSA: - Phải, anh Ximôn ạ, em giấu anh sao được. Nhưng xin anh chớ phiền, nó không phải của em.

XIMÔN: - Phương ngôn có câu: Gió đã lọt thì lọt hết mọi khe. Thôi, xin bà chớ dìa lời.

(Grusa gục nhìn xuống bụng, chẳng nói gì nữa.)

CA SĨ: - Hận tình đã tới. Ai nào có đợi

Thề xưa đã dứt. Cớ sao không nói?

Đây là những điều nàng nghĩ mà nàng chẳng nói ra:

Hỡi chiến sĩ, khi anh đang mải xông pha,

Giữa lửa đỏ khói đen của trận giao tranh

Em bắt gặp đứa trẻ thơ lạc lõng.

Em chẳng thể đành tâm bỏ qua nó đấy,

Mà em phải săn sóc đến tấm thân non nớt ấy,

Em phải cúi xuống đất nhặt từng mẩu bánh rơi,

Em cũng đành chịu rách nát tả tơi

Cho đứa bé không phải con em

Mà chỉ vì kẻ khác.

Cần phải có một người nhân đức.

Cây non cần có nước.

Con chiên nhỏ chết oan, khi mục đồng mải giấc,

Tiếng kêu thương lạc hút giữa im lặng não nùng.

XIMÔN: - Cô cho xin lại cây thánh giá tôi đã tặng cô. Hay là cô ném nó xuống suối giúp thì hơn.

(Anh quay gót bỏ đi.)

GRUSA: *(Đứng dậy)* - Ximôn Sasava, đừng đi vội! Nó không phải con em đâu. Nó không phải con em mà! (*Nghe thấy tiếng lũ trẻ đang gọi*). Cái gì thế?

TIẾNG NHIỀU NGƯỜI: - Lính đến đấy! Họ bắt thằng Misen đi rồi!

(Grusa kinh hoàng. Hai tên hắc vệ dẫn Misen tới.)

MỘT GÃ HẮC VỆ: - Nhà chị là Grusa phải không? (*Grusa gật đầu*) Con chị đây à?

GRUSA: - Phải. (*Ximôn bỏ đi)* Anh Ximôn!

GÃ HẮC VỆ: - Chúng tôi được giấy lệnh dẫn đứa bé chị đang trông nom về tỉnh, vì người ta nghi nó là Misen Abasvili, con trai quan tổng trấn Gioocgiơ Abasvili và bà Natali. Giấy tờ đây, ấn triện hẳn hoi đây!

(Bọn hắc vệ dẫn đứa bé đi.)

GRUSA: (*Vừa chạy theo vừa kêu la*) - Buông nó ra! Tôi van các ông, buông nó ra! Nó là con tôi!

CA SĨ: - Bọn hắc vệ mang nó đi, đứa bé thân yêu,

Người đàn bà đáng thương đành nhẽ đi theo,
Theo họ đến tận chốn thành đô nguy hiểm.
Người mẹ đẻ đã đòi cho tìm kiếm
Và bắt nó trở về nhà.
Còn mẹ nuôi, thì sẽ phải ra toà.
Ai phân xử cho ra?
Giao cho ai thằng nhỏ?
Viên quan toà là người hay hay dở?
Thành phố vẫn đang còn khói lửa.
Azđăc là người ngồi xử giữa toà kia.

IV

CHUYỆN ÔNG QUAN TOÀ

CA SĨ: - Giờ các bạn hãy nghe chuyện ông quan toà ấy
Thế nào ngài nên quan, và ngài xét xử thế nào?

Bữa chủ nhật lễ Phục sinh, cái thời phiến loạn,

Khi Đại thống lãnh bị biếm truất khỏi ngôi cao,

Khi cha đứa bé bị bỏ rơi

Ngài tổng trấn Abasvili

Bị lưỡi rìu kia chặt đứt đầu,

Thì Azđăc, vốn làm nghề viết mướn;

Bắt gặp giữa rừng một người chạy nạn

Bèn đưa về cho ẩn náu trong lều gianh

(Azđăc say rượu, quần áo rách rưới lôi thôi, đang dìu một lão ăn mày vào trong lều của mình.)

AZĐĂC: - Đừng thở hồng hộc thế, mày có phải là ngựa đâu! Hay mày ngỡ thế không phải là báo động cho bọn cảnh sát nó biết, mày chuồn gọn như gió mùa hè ngay trước mũi chúng? Tao bảo mày đứng lại đấy! *(Túm lấy lão ăn mày đang chồm chồm như muốn xông qua vách lều)* Ngồi xuống, hốc đi! Đây cho

miếng pho-mát. (*Lục trong hòm lấy ra một miếng pho-mát giấu dưới đống giẻ rách. Lão ăn mày ngấu nghiến*) Đã lâu chưa được ngốn gì, hả? *(Lão lầu bầu)* Tại sao phải lỉnh như thế, đồ ngu? Thằng cảnh binh nó cũng không trông thấy mày kia mà!

LÃO GIÀ: - Phải thế.

AZĐĂC: - Trốn nợ à?[1] (*Lão già nhìn Azđăc, vẻ không hiểu)* Xoáy à? Thụt két à? Sợ à ? Hừ, đừng có nhai như thế, người ta lại cho là giống lợn hoặc là quận công mất. Tớ không chịu được đâu. Nếu là một " đức ông " thối tha, Chúa Trời sinh họ ra thế thì đành phải chịu vậy thôi. Nhưng đằng ấy, thì không được. Đằng ấy có biết chuyện cái lão chánh án cứ vãi rắm ngay giữa toà để tỏ ra mình tự chủ trong việc xét xử không ? Khi trông thấy đằng ấy đánh chén, tớ nảy ra những ý kiến thật ngộ nghĩnh. Tại sao không hé răng ra thế? (*tàn nhẫn*) Giơ tay ra cho tao xem! (*Lão*

(1) Bản Pháp văn: Phải thanh toán tiền nong à?

già run rẩy chìa tay ra). Trắng lắm! Thế thì đích mày không phải ăn mày. Một thằng bịp già. Một thằng đi lừa khắp nơi. Thế mà tao lại đi che chở cho mày thoát tay cảnh binh, Cứ như mày là một nhân vật đáng tôn kính lắm ấy! Nếu mày là một địa chủ, đừng chối, tao trông thấy rõ trên nét mặt là mày rất tự biết cái tội của mày. (*Azđăc đứng lên*) Cút! (*Lão già đứng lên, thấp thỏm*) Mày còn chờ gì, hả thằng uống máu nông dân kia ?

LÃO GIÀ: - Bị truy nã. Xin chú ý đầy đủ cho. Tôi đề nghị.

AZĐĂC: - Mày định làm gì ? Đề nghị à ? Trắng trợn đến thế là cùng! Trắng trợn đến thế là cùng! Nó đề nghị đấy! Thằng bị cắn thì gãi bật máu tươi ra mà đỉa lại còn đề nghị! Tao bảo mày cút ngay!

LÃO GIÀ: - Tôi hiểu ý ông. Cứ yên trí. Cho trú một đêm. Xin trả mười vạn đồng. Được không?

AZĐĂC: - Sao kia? Mày tưởng mày mua chuộc được tao phỏng? Mười vạn à? Cỏ giả! Cứ nói mười lăm vạn đi. Tiền đâu?

LÃO GIÀ: - Tôi không mang theo đây, tất nhiên. Sẽ gửi đến sau, chắc thế, đừng ngại.

AZĐĂC: - Nghi lắm. Xéo!

(Lão già đứng lên, tập tễnh ra cửa. Có tiếng người ở ngoài.)

TIẾNG BÊN NGOÀI: - Azđăc!

(Lão già quay trở vào, tập tễnh sang góc bên kia, đứng im.)

AZĐĂC: (*Quát lên*) - Đang bận. (*Ra phía cửa*) Sôva hả? Đến đánh hơi gì ở đây thế?

CẢNH BINH SÔVA: (*Trách móc*) - Bác lại làm một chú thỏ nữa rồi! Bác đã hứa với tôi là thôi kia mà, bác Azđăc.

AZĐĂC: (*Nghiêm nghị*) - Sôva, đã không hiểu gì thì đừng có nói. Thỏ là giống vật nguy hiểm và có hại, cắn phá cây cối, đặc biệt cái thứ mà người ta gọi là cỏ dại, và vì vậy phải tiêu diệt cho nhẵn nhụi.

SÔVA: - Bác Azđăc ạ, đừng khó tính với tôi như vậy. Nếu cứ để bác làm mãi thế thì tôi đến mất việc. Tôi vẫn biết bác là người tốt bụng.

AZĐĂC: - Tôi không tốt bụng tốt dạ gì hết. Tôi còn phải nhắc đi nhắc lại cho anh bao lần nữa rằng tôi là một nhà trí thức kia mà.

SÔVA: (*Láu lỉnh*) - Tôi biết, bác Azđăc ạ. Bác là một nhân vật ưu việt, chính bác vẫn từng nói thế mà. Vậy thì, tôi là một người có đạo và là một kẻ dốt nát, tôi xin hỏi bác: Khi người ta ăn trộm của nhà vua một con thỏ, mà tôi lại là một cảnh binh, thì tôi phải làm gì đối với thủ phạm?

AZĐĂC: - Sôva, Sôva, anh không biết xấu hổ à? Anh lại đi lục vấn tôi, mà cũng chẳng có gì cám dỗ bằng một câu lục vấn. Cứ làm như anh là một mụ đàn bà - như cái mụ Nunôpna chẳng hạn, cái con mụ xấu xa ấy – và anh cũng vén đùi vén vế lên như mụ ta mà hỏi tôi: " Làm thế nào bây giờ, đùi bẹn tôi nó đang rần rật lên đây, nó có tội hay vô tội?" Không tội lỗi gì đâu. Tôi thì bắt một con thỏ, còn anh thì bắt một con người. Con người tạo nên theo ảnh

của Chúa, chứ không phải con thỏ, điều đó anh biết rõ. Tôi ăn thịt thỏ, nhưng anh là anh ăn thịt người, Sôva ạ, và Chúa sẽ xét xử chúng ta. Sôva ạ, anh hãy về nhà mà ăn năn tội lỗi đi. Gượm đã, có lẽ tôi có cái này cho anh đây. (*Nhìn về phía lão già, lão đang run rẩy chờ đợi)* Nhưng thôi, cũng chẳng có gì đâu. Anh cứ về mà ăn năn tội lỗi đi! *(Đóng sầm cửa lại)* Mày lạ lắm, hả? Vì tao không nộp mày cho nó. Nhưng với cái quân " bò cái" ấy, một con rệp tao cũng chẳng giao cho, tao tởm nó lắm. Mày đừng có run lên trước một thằng cảnh binh! Già thế mà vẫn nhát như cáy ấy! Ngốn cho xong miếng pho-mát đi, nhưng phải ăn theo kiểu một thằng nghèo, chẳng nữa chúng nó lại tóm cổ mày đi đấy. Liệu tao có phải dạy cho mày biết cung cách của người nghèo không đây? (*Ấn lão già ngồi xuống và đưa trả lão miếng pho-mát*) Cái hòm này là bàn nhá. Tỳ hai khuỷu tay lên, rồi cả hai bàn tay nắm chặt lấy miếng

pho-mát kia, làm như lúc nào người ta cũng sắp giật mất ấy. Có gì đảm bảo yên ổn cho mày bây giờ đây đã nào? Cầm con dao y như cầm chiếc liềm bé quá ấy. Mà phải nhìn chăm chú vào miếng pho-mát hơn nữa mới được, kẻo nó lại biến mất như tất cả những gì tốt đẹp ở cuộc đời này bây giờ, *(Ngắm nghía lão già)* Chúng truy nã mày là hân hạnh cho mày đấy, nhưng biết đâu chúng nó lại chẳng nhầm? Ở Tiflix, có lần người ta treo cổ một thằng địa chủ, một tên Thổ-nhĩ-kỳ. Nó đã thú nhận là chỉ để lại cho tá điền có một phần tư chứ không phải một nửa hoa lợi như lệ thường, đồng thời nó lại bắt tá điền phải nộp tô tức cho nó gấp đôi. Vậy rõ ràng là nó sốt sắng lắm, không còn nghi ngờ gì nữa; ấy thế mà người ta lại treo cổ nó như một tên gian phi, với lý do duy nhất nó là người Thổ-nhĩ-kỳ, điều đó thì đâu có phải lỗi ở nó. Một sự bất công. Nói thêm một điều: tao không thể nào tin mày được.

CA SĨ: - Azđăc cho lão hành khất trú ngụ một đêm

Đâu ngờ đấy chính là Đại thống lãnh, thằng Đao phủ![1]

Azđăc ta lấy thế làm xấu hổ

Đòi lính giải mình tới toà án Nukha.

(Trong sân toà án, ba gã hắc vệ đang ngồi xổm uống rượu. Trên một cây cột, treo xác một người mang quần áo quan toà. Azđăc bị xiềng xích, bước vào, kéo theo cả gã cảnh binh Sôva.)

AZĐĂC: (*Gào to*) - Tôi đã giúp cho lão Đại thống lãnh – thằng Trùm ăn cắp, Trùm giết người ấy – trốn thoát. Tôi đòi hỏi phải nhân danh công lý mang tôi ra mà truy tố, xét xử công khai.

GÃ HẮC VỆ THỨ NHẤT: - Cái thằng quái quỷ nào thế nhỉ?[2]

CẢNH BINH SÔVA: - Azđăc, lão viết mướn ở chỗ chúng tôi đấy.

---

(1) Bản Pháp văn: Thằng bóp cổ.

(2) Bản Pháp văn: Cái con chim kỳ lạ nào thế nhỉ?

AZĐĂC: - Tôi là một thằng mạt kiếp, một tên phản bội, một kẻ mà thiên hạ cần vạch mặt chỉ trán. Kể đi, đồ bần tiện, kể rằng ta đã yêu cầu trói ta lại và giải lên tỉnh bởi vì ta đã vô tình mà chứa chấp lão Đại thống lãnh, hay gọi cách khác đi là lão Trùm xoáy. Lúc ta biết ra thì đã quá muộn. Các người xem, kẻ phản bội tự kết án mình đấy. Kể rằng ta đã bắt anh phải đi với ta hết cả một nửa đêm đến tận đây để làm sáng tỏ mọi việc.

SÔVA: - Bác Azđăc ạ, chẳng qua vì bị đe doạ bác mới làm thế, chứ hay ho gì đâu!

AZĐĂC: - Câm đi. Sôva, anh chẳng hiểu gì cả. Chúng ta đang đi vào một kỷ nguyên mới nó sẽ ụp xuống đầu anh, nó sẽ tống khứ anh, loại trừ anh, tất cả cái bè lũ cảnh sát nhà anh, phì! Mọi việc rồi đều phải điều tra, nghiên cứu phát hiện lại tất tật. Ai rồi cũng phải tự thú, vì biết mình không thể tránh nổi tai mắt của nhân dân. *(Với Sôva)* Anh hãy nói cho mọi người biết là tôi đã

gào lên ở phố Hàng Giày như thế nào đi! (*Huyênh hoang diễn lại các sự việc, mắt liếc nhìn bọn hắc vệ*) " Vì ngu dại nên tôi đã để xổng mất thằng Đại thống lãnh, đồng bào hãy xé xác tôi ra đi". Tôi tự thú nhận trước như thế đấy!

HẮC VỆ THỨ NHẤT: - Thế họ trả lời anh ra sao?

SÔVA: - Ở phố Hàng Thịt họ an ủi bác ấy, còn ở phố Hàng Giầy thì họ được mẻ cười gần chết, có vậy thôi.

AZĐĂC: - Nhưng các người thì khác, tôi biết các người rất sắt thép. Các đồng chí, quan toà đâu rồi? Phải lấy khẩu cung tôi đi mới được.

HẮC VỆ THỨ NHẤT: (*Chỉ vào người bị treo cổ*) - Quan toà kia kìa. Và thôi đừng có gọi chúng tớ là đồng chí nữa. Nghe chối tai lắm.

AZĐĂC: - "Quan toà kia kìa"! Ở xứ Giêoocgi này chưa ai được nghe thấy, một câu trả lời như thấy. Thưa các quan viên kẻ chợ, quan lớn tổng trấn ngài đâu ạ? (*Chỉ xuống đất*) Hỡi vị khách lạ, quan

lớn ngài ở đấy. Trưởng quan thuế vụ đâu? Ngài trùm trưởng thợ dệt đâu? Quan nguyên lão nghị viên? Quan Đại tướng cảnh sát? Ở đấy đấy đấy, cũng ở đấy tất, cả đều đấy. Chính là tôi trông đợi ở các bạn điều đó, các bạn ạ.

HẮC VỆ THỨ HAI: - Khoan khoan! Anh trông đợi ở bọn tôi cái gì, hả anh bạn giẻ cùi?[1]

AZĐĂC: - Câu chuyện xảy ra ở Ba-tư, các bạn ạ, câu chuyện xảy ra ở Ba-tư ấy mà!

HẮC VỆ THỨ HAI: - Chuyện gì xảy ra ở Ba-tư!

AZĐĂC: - Cách đây bốn mươi năm, treo cổ tất tần tật. Tướng quốc này, trưởng quan thuế vụ này. Chính ông nội tôi được mục kích. Ông tôi là một người tài. Chỉ trong có ba ngày thôi. Ở khắp mọi nơi.

HẮC VỆ THỨ HAI: - Thế quan tướng quốc bị treo cổ thì ai cai trị?

AZĐĂC: - Một nông dân.

HẮC VỆ THỨ HAI: - Thế ai chỉ huy quân đội?

AZĐĂC: - Một chú lính, lính trơn.

(1) Bản Pháp văn: Con chim đẹp.

HẮC VỆ THỨ HAI: - Thế ai trả lương?

AZĐĂC: - Một bác thợ nhuộm. Phải, một tay thợ nhuộm trả lương.

HẮC VỆ THỨ HAI: - Ra không phải một tay thợ dệt nhỉ?

HẮC VỆ THỨ NHẤT: - Thế tại sao lại xảy ra những chuyện như vậy, hả anh bạn Ba-tư?

AZĐĂC: - "Tại sao lại xảy ra những chuyện như vậy?" Có cần phải có một lý do đặc biệt không nhỉ? Tại sao lại gãi sồn sột thế, anh bạn? Chiến tranh thôi! Chiến tranh kéo dài quá mà! Và chẳng có công lý gì hết! Ông nội tôi có kể một bài vè kể về chuyện ấy. Tôi và anh bạn cảnh binh của tôi đây sẽ hát cho các bạn nghe. *(Với Sôva)* Giữ vững nhịp nhá, ta cùng hát đấy.

(Azđăc hát):

Vì đâu vì đâu

Con trai chúng ta

Con gái chúng ta

Không đổ máu nữa,

Cũng không khóc nữa?

Vì đâu vì đâu
Trong lò sát sinh
Chỉ lũ bê ranh
Mới phải đổ máu?
Vì đâu vì đâu
Người ta chỉ thấy
Buổi mai, lệ chảy
Trên những nhành liễu
Bên hồ Uyêcmi?
Đệ nhất đế vương[1]
Cần đi chiếm đất[2]
Nên kẻ nghèo cực
Phải dốc hầu bao.
Muốn chiếm Mái Trời
Trên cao chót vót,
Người ta phải giật
Từng mái nhà nghèo.
Con cái chúng ta
Phải chinh chiến xa

---

(1) Chỉ ma nước Batư thời đó.

(2) Bản Pháp văn: Cần xâm chiếm một tỉnh

Khắp bốn phương trời
Để lũ vương hầu
Ở nhà phè phỡn.
Quân lính giết nhau
Để cho các vị
Tướng lĩnh cao quý
Xưng tụng lẫn nhau.
Tiền của chúng ta
Họ lấy răng cắn
Từng một đồng xu
Để xem thật, giả.
Trận đánh thua rồi
Gươm giáo gẫy nát.
Nhưng điều trọng nhất:
Bọn các quan trên
Được thưởng được đền
Có phải vậy không?
Có đúng vậy không?

CẢNH BINH SÔVA: - Đúng, đúng, đúng, đúng, đúng thế đấy chốc!

AZĐĂC: - Các bạn có muốn nghe đến hết không?

(Hắc vệ thứ nhất gật đầu.)

HẮC VỆ THỨ HAI: (*Nói với cảnh binh Sôva*) - Lão ấy có dạy cậu hát bài này không?

SÔVA: - Nhất định rồi. Nhưng tớ hát sai giọng.

HẮC VỆ THỨ HAI: - Ừ (*Với Azđăc*) Tiếp đi!

AZĐĂC: - Đoạn thứ hai nói về hoà bình,

(Azđăc hát)

Công sở chật ních những người
Thơ lại ngồi tràn tận giữa phố.
Nhưng sông suối lụt tràn,
Ruộng đồng bị tàn phá,
Bọn giàu sang nắm cả chính quyền,
Chúng là bọn người cắn hột cơm không vỡ[1]
Đếm đến bốn cũng chẳng xong
Nhưng chúng lại giỏi ngốn bữa tám món ăn.
Kẻ trồng ngô tìm người tiêu thụ
Thì chỉ thấy toàn những người đói khó

---

(1) Bản Pháp văn: Không biết tự cởi quần một mình.

Buổi chiều tàn, cánh thợ dệt trở về nhà, quần áo rách bươm.

Có phải vậy không?

Có đúng vậy không?

SÔVA: - Đúng, đúng, đúng, đúng, đúng thế đấy chốc!

AZĐĂC: - Bởi vậy cho nên

Con trai chúng ta

Không còn đổ máu.

Bởi vậy cho nên

Con gái chúng ta

Không còn đổ lệ.

Giờ đây chỉ thấy

Máu bê tuôn chẩy

Ở lò sát sinh.

Vào lúc bình minh

Không còn ai thấy

Những dòng lệ chảy

Trên nhành dương liễu

Bên bờ Uyêchmi.

HẮC VỆ THỨ NHẤT: - Anh định lên tỉnh mà hát bài này đấy à?

AZĐĂC : - Hát thì sao?

HẮC VỆ THỨ NHẤT: - Anh có thấy ánh lửa đằng kia không? *(Azđăc nhìn theo, trời đỏ rực ánh lửa cháy)* Đấy là ở ngoại ô. Bọn thợ dệt chúng nó cũng mắc phải cái "bệnh Ba-tư" đấy. Chúng nó cũng thắc mắc không rõ chính hoàng thân Kavetxki ấy hắn có ngốn nhiều món ăn quá hay không. Cho nên ngay sáng nay họ đã treo phắt cổ lão quan toà của thành phố lên. Nhưng bọn tớ đã nghiền chúng nó nhừ ra như cháo, cứ mỗi đầu thằng thợ dệt là một bách. Anh hiểu chưa?

HẮC VỆ THỨ NHẤT: *(Sau khi cả bọn đã uống rượu xong, nói với tên hắc vệ thứ ba)* - Nhìn kỹ xem sao nhá?

(Hai gã hắc vệ thứ nhất và thứ hai tiến lại phía Azđăc chặn lối ra.)

SÔVA: - Các ngài ôi, tôi cho rằng hắn ta không phải người gian ác. Chẳng qua chỉ chộm vặt vài con gà, chỗ này, chỗ kia một, đôi con thỏ, vậy thôi.

HẮC VỆ THỨ HAI: (*Tiến thẳng tới trước mặt Azđăc*) - Mày định đến đây tính chuyện đục nước béo cò phải không?

AZĐĂC: (*Nhìn hắn*) - Tôi cũng chẳng hiểu tại sao tôi lại đến đây nữa đấy.

HẮC VỆ THỨ HAI: - Mày là một thằng về hùa với bọn thợ dệt phải không?

(Azđăc lắc đầu bảo "không")

HẮC VỆ THỨ HAI: - thì bài hát vừa rồi ở đâu ra?

AZĐĂC: - Của ông nội tôi truyền lại, ông ấy vừa dốt lại vừa ngu.

HẮC VỆ THỨ HAI: - Đồng ý. Thế còn thằng thợ nhuộm trả lương cho người ta kia thì sao?

AZĐĂC: - Đấy là chuyện ở tận Ba-tư kia mà.

HẮC VỆ THỨ NHẤT: - Có phải mày đến đây để nhận tội là đã không tự tay treo cổ Đại thống lãnh phải không?

AZĐĂC: - Thì tôi chẳng nói với các ông là tôi đã để cho lão chuồn đi là gì?

CẢNH BINH SÔVA: - Tôi xin làm chứng điều ấy. Hắn đã để cho lão chuồn thật đấy.

(Bọn hắc vệ lôi Azđăc lại giá treo cổ,

Azđăc kêu la rầm rĩ. Đến nơi, bọn hắc vệ buông Azđăc ra và phá lên cười. Azđăc bắt chước rồi cười to hơn cả bọn hắc vệ. Người ta cởi trói cho Azđăc. Tất cả ngồi uống rượu. Hoàng thân phệ Kavelxki cùng vào với một người trẻ tuổi.)

HẮC VỆ THỨ NHẤT: (*Nói với Azđăc*) - Kỷ nguyên mới của đằng ấy bắt đầu đấy.

(Cả bọn lại cười vang.)

HOÀNG THÂN PHỆ: - Kìa, các bạn thân mến, thực là thú vị khi được gặp những người đang vui sướng, và tôi rất muốn được hiểu nguyên do. Nhưng xin phép các bạn cho tôi được nói một câu chuyện nghiêm chỉnh đã. Sáng qua, các hoàng thân Giêoocgi đã lật đổ chính phủ của Đại thống lãnh và thủ tiêu các viên tổng trấn của lão ta. Chẳng may thay, chính lão Đại thống lãnh lại trốn thoát. Trong giờ phút nghiêm trọng của vận mệnh nước nhà, bọn thợ dệt: Cái bọn chuyên môn quấy rối: Đã mưu mô một cuộc nổi loạn và treo

cổ Ilô Ôcbêliani, ông thẩm phán thị xã rất được mọi người yêu mến của chúng ta. *(Sụt sịt)* Các bạn thân mến ạ, đất nước Giêoogi chúng ta cần hoà bình và mong muốn hoà bình, và mãi mãi hoà bình. Và công lý nữa, lẽ tất nhiên! Tôi dẫn tới đây với các bạn, cháu tôi anh Bizecgan Kavetxki, một thanh niên có khả năng, để làm thẩm phán mới. Ý tôi muốn nói rằng nhân dân sẽ định đoạt...

HẮC VỆ THỨ NHẤT: - Như vậy nghĩa là ông thẩm phán mới sẽ do chúng tôi bầu lên phải không ạ?

HOÀNG THÂN PHỆ: - Đúng vậy, dân chúng sẽ bầu lấy một người có khả năng. Các bạn thân mến hãy trao đổi ý kiến với nhau đi đã. (*Trong lúc bọn hắc vệ chụm đầu bàn bạc với nhau*) Cứ yên tâm, anh đồ ạ, cháu sẽ giữ chức ấy thôi. Và nếu lão Đại thống lãnh mà "Củ ngẻo", thì chúng ta chẳng phải liếm đít tất cả cái bọn mạt hạng của thành phố này nữa.

BỌN HẮC VỆ: (*Nói với nhau*) - Bọn chúng nó lo vãi cứt ra vì chưa khử được lão Đại thống lãnh. Được vậy là nhờ ở thằng cha viết mướn kia đã để cho lão ta thoát. Chúng chưa được chắc chắn nên mới nào là " Các bạn thân mến", nào là " nhân dân định đoạt"... Bây giờ mới thấy hắn muốn đem lại công lý cho sứ Giêoocgi đấy. Dù sao thì chuyện phiệu vẫn là chuyện phiệu, mà đây đúng là chuyện phiệu: Ta thử hỏi thằng cha viết mướn lại xem sao, hắn tinh thông về pháp lý đấy. Này, anh hủi, có muốn gã cháu kia làm thẩm phán không?

AZĐĂC: - Các ông hỏi tôi đấy à?

HẮC VỆ THỨ NHẤT: (*Tiếp tục hỏi*) - Anh có ưng để cháu gã kia làm thẩm phán không?

AZĐĂC: - Các ông hỏi tôi đấy à? Chắc chả đời nào các ông hỏi tôi điều ấy!

GÃ HẮC VỆ: - Sao lại không? Thì cũng là phiệu cho nó hay!

AZĐĂC: - Nếu theo tôi hiểu các ông được, thì các ông muốn dò biết đến tận "Củ tỉ" hắn. Phải thế không ạ? Thế thì để thử

tài gã ứng cử các ông có một phạm nhân nào giam ở trong kia không, hạng nặng đấy?

HẮC VỆ THỨ BA: - Gượm! Cánh tớ có hai thằng thầy thuốc của cái lão tổng trấn chó chết ấy. Lôi chúng nó ra.

AZĐẮC: - Hãy khoan đã! Thế không ổn. Khi chưa biết thẩm phán có được chính thức bổ nhiệm hay không, thì không nên đưa phạm nhân thực ra. Có thể nó chỉ là một thằng dốt như bò, nhưng nó phải được bổ nhiệm chính thức, nếu không thì luật pháp bị vi phạm. Luật pháp bản chất vốn dĩ dễ " chạm nọc", đại loại như cái lá lách ấy, chỉ khẽ đấm một phát là giập, và như thế là ngỏm! Nếu các ông muốn, các ông cứ treo cổ hai thằng thầy thuốc lên; không có thẩm phán thì luật pháp vẫn không hề bị vi phạm. Phải cực kỳ thận trọng khi nói tới luật pháp; nó dè dặt lắm. Ví dụ trong khi kết án một người đàn bà phạm tội ăn cắp một chiếc bánh ngô cho con mà thẩm phán

không mặc áo, hoặc đang xử mà lại gãi và để hở quá một phần ba cái thần xác ra, nghĩa là gãi ở phía trên bẹn, ấy thế là bản án hoá ra vô hiệu và pháp luật bị vi phạm rồi đấy. Để xử án, chẳng thà có áo có mũ quan toà mà không có người còn hơn có người mà không có áo mũ. Nếu các ông không hết sức thận trọng thì luật pháp sẽ lọt qua kẽ tay như nước ấy đấy. Chắc các ông chẳng ưng vừa nếm náp một hũ rượu lại vừa cho chó nó uống chung, có phải không ạ?

HẮC VỆ THỨ NHẤT: - Vậy ý anh định bảo thế nào, hả anh bạn chẻ sợi tóc làm tư?

AZĐĂC: - Tôi sẽ giả làm vai bị cáo. Tôi sẽ bảo các ông cách làm thế nào?

(Azđăc ghé tai nói nhỏ với bọn hắc vệ.)

HẮC VỆ THỨ NHẤT: - Đằng ấy à?

(Cả bọn phá cười ầm ĩ.)

HOÀNG THÂN PHỆ: - Anh em quyết định thế nào rồi

HẮC VỆ THỨ NHẤT: - Chúng tôi định thử một chầu. Anh bạn của chúng tôi đây sẽ giả vai

bị cáo, và thế là có một toà án để cho người ứng cử xét xử thử.

HOÀNG THÂN PHỆ: - Chẳng ai làm thế bao giờ, nhưng cũng được chứ sao? *(Nói với đứa cháu)* Một thủ tục đó thôi, anh sinh đồ ạ. Ở nhà trường, người ta dạy cháu thế nào: Thỏ và rùa, con nào về trước?

NGƯỜI CHÁU: - Con cáo, bác Acxen ạ.

(Người cháu ngồi vào ghế quan toà. Hoàng thân phệ ngồi ngay đằng sau. Bọn hắc vệ ngồi trên các bậc thềm. Bắt trước bộ dạng của lão Đại thống lãnh mà ai cũng nhận ra ngay, Azđăc bắt đầu)

AZĐĂC: - Có ai biết không? Ta là Đại thống lãnh đây.

HOÀNG THÂN PHỆ: - Nó là ai vậy?

HẮC VỆ THỨ NHẤT: - Đại thống lãnh. Hắn có biết lão ta thực đấy.

HOÀNG THÂN PHỆ: - Được.

HẮC VỆ THỨ HAI: - Bắt đầu xử đi!

AZĐĂC: - Hãy nghe đây: Bị buộc tội đã gây ra

chiến tranh. Rõ nực cười! Bảo rằng: rõ nực cười. Thế đủ chưa? Nếu chưa đủ, dẫn trạng sư đến, năm trăm người thì phải. (*làm cử chỉ như đang đứng giữa đám các trạng sư.*) Cần vài cái ghế ngồi cho các trạng sư đây!

(Bọn hắc vệ cười. Hoàng thân phệ cười theo)

NGƯỜI CHÁU: (*Nói với đám hắc vệ*) - Các bác có muốn tôi xử vụ này không? Riêng tôi, tôi thấy cần nói rằng nó có cái gì không đúng lệ thường, theo tôi nghĩ, nghĩa là hơi lạ kiểu[1].

HOÀNG THÂN PHỆ: (*Mỉm cười*) - Đánh gục nó xuống, anh sinh đồ ạ.

HẮC VỆ THỨ NHẤT: - Cứ làm đi!

NGƯỜI CHÁU: - Được rồi. Nhân dân Giêoocgi kiện Đại thống lãnh. Bị cáo, anh định cãi lẽ ra sao?

AZĐĂC: - Đủ các khoản. Tất nhiên, bản thân đọc lấy biết, chiến tranh thất bại rồi.

---

(1) Bản Pháp văn: Có cái gì khác lệ thường về pưhơng diện thị hiếu, theo tôi nghĩ.

Tuyên chiến theo ý kiến những đại ái quốc như bác Kavetxki. Muốn viện bác Kavetxki làm nhân chứng.

HOÀNG THÂN PHỆ: (*Thân mật nói với đám hắc vệ*) - Thằng cha láu cá gớm, hả?

NGƯỜI CHÁU: - Toà bác lời đề nghị. Dĩ nhiên anh không bị truy tố về tội gây chiến tranh. Tất cả các vị vua chúa thỉnh thoảng vẫn phải làm như vậy. Anh bị truy tố về tội không khéo điều khiển chiến tranh kia.

AZĐĂC: - Vô nghĩa lý! Tôi không điều khiển. Mà sai người khác điều khiển. Đã sai các hoàng thân điều khiển. Họ đã phá bĩnh, cố nhiên.

NGƯỜI CHÁU: - Anh định đi đến chỗ phủ nhận cả cái quyền tổng tư lệnh của anh à?

AZĐĂC: - Đời nào! Bao giờ cũng là tổng tư lệnh. Mới đẻ ra, đã mắng vú em rồi. Được dạy ỉa vãi vào các buồng. Quen ra lệnh. Xưa nay vẫn ra lệnh cho bọn viên chức thụt ngay tiền quỹ của tôi. Bọn sĩ quan chỉ đánh đập quân lính khi tôi ra lệnh. Địa chủ chỉ ngủ với vợ

nông dân khi mà tôi ra lệnh thật nghiêm khắc. Bác Kavetxki có cái bụng phệ như thế kia cũng do lệnh tôi.

BỌN HẮC VỆ: (*Vỗ tay*) - Giỏi đấy! Đại thống lãnh muôn năm!

HOÀNG THÂN PHỆ: - Đập lại hắn đi, anh sinh đồ, bác ủng hộ cho.

NGƯỜI CHÁU: - Cháu sẽ trả lời hắn, và trả lời hợp với tinh thần trang trọng của Toà án. Bị cáo, anh phải giữ lễ độ trang trọng trước toà mới được.

AZĐĂC: - Đồng ý. Lệnh cho ông tiếp tục hỏi cung.

NGƯỜI CHÁU: - Anh không có ra lệnh gì ở đây được hết. Vậy là anh cho rằng các hoàng thân buộc anh phải tuyên chiến. Thế tại sao anh có thể bảo rằng các hoàng thân đã phá bĩnh cuộc chiến tranh?

AZĐĂC: - Gửi quân không đủ, biển thủ tiền bạc, cung cấp ngựa ốm, lúc công kích vẫn say mềm nằm ở nhà thổ. Viện bác Kavetxki làm chứng.

NGƯỜI CHÁU: - Anh định chủ trì cái luận điểm quái

gở là các hoàng thân của đất nước này không chịu chiến đấu phải không?

AZĐĂC: - Không. Các hoàng thân có chiến đấu. Chiến đấu cho các hợp đồng cung cấp quân nhu.

HOÀNG THÂN PHỆ: (*Giật nảy người*) - Thế này thì quá đáng lắm! Thằng cha ăn nói y như là một tên thợ dệt.

AZĐĂC: - Vậy à? Chỉ nói sự thực đấy thôi.

HOÀNG THÂN PHỆ: - Treo cổ nó lên! Treo cổ nó lên!

HẮC VỆ THỨ NHẤT: - Yên nào! Tiếp tục đi, quan lớn!

NGƯỜI CHÁU: - Im lặng! Giờ ta tuyên án: Anh sẽ bị xử giảo. Treo cổ lên. Anh đã để thua trận.

HOÀNG THÂN PHỆ: (*Lồng lộn*) - Treo cổ nó lên! Treo cổ nó lên! Treo cổ nó lên!

AZĐĂC: - Này anh bạn trẻ, nghiêm chỉnh khuyên anh là trước công chúng đừng ăn nói khó nghe và riết róng thế. Cứ gào như sói, đừng hòng được dùng làm chó giữ nhà. Hiểu chứ!

HOÀNG THÂN PHỆ: - Treo cổ nó lên!

AZĐĂC: - Khi thiên hạ thấy các hoàng thân nói giọng lão Đại thống lãnh vẫn nói, thì người ta treo cổ cả Đại thống lãnh lẫn hoàng thân. Gia dĩ bác bỏ bản án, lý do: thua trận, nhưng các hoàng thân không thua trận. Các hoàng thân thắng trận. Đã thủ túi được ba triệu tám trăm sáu mươi ba ngàn đồng về khoản ngựa chưa giao.

HOÀNG THÂN PHỆ: - Treo cổ nó lên!

AZĐĂC: - Tám triệu hai trăm bốn mươi ngàn đồng về khoản lương ăn cho quân lính chưa mộ.

HOÀNG THÂN PHỆ: - Treo cổ nó lên!

AZĐĂC: - Vậy họ thắng chứ! Bại trận, chỉ dân chúng Giêoogi thôi, họ lại vắng mặt ở phiên toà này.

HOÀNG THÂN PHỆ: - Các bạn quý mến, tôi cho như vậy là đủ lắm rồi. (*Với Azđăc*) Mày có thể xéo được rồi đấy, thằng đáng chết treo kia! *(Với bọn hắc vệ)* Tôi nghĩ bây giờ các bạn có thể chính thức bổ nhiệm them phán mới rồi đấy, các bạn quý mến ạ!

HẮC VỆ THỨ NHẤT: - Phải, chúng tôi rất có thể. Lấy cái áo quan toà xuống đây! *(Một gã trong bọn trèo lên vai một người bạn, lột chiếc áo của người treo cổ xuống)* Và bây giờ thì *(với người cháu)* mời anh đứng dậy, cho cái ghế công minh được đón cặp mông đít công minh. *(Với Azđăc)* Lại đây, anh bạn, ngồi vào chiếc ghế quan toà này. *(Azđăc trèo lên, nghiêng mình và ngồi vào chiếc ghế)* Xưa nay, quan toà vẫn là những thằng ăn mày, vậy thì bây giờ để một dân ăn mày lên làm quan toà. *(Người ta trao cho Azđăc một cái giỏ đựng chai lên đầu)* Eccehomo[1]. Đây là người thẩm phán nhá!

CA SĨ: - Vậy là trong một thời kì nội chiến,
Vậy là trong thời kì ngai vàng không vững bền,
Azđăc được quân hắc vệ tôn lên
Làm quan toà ròng rã trong hai niên.

---

(1) Tiếng la tinh trong nguyên bản: Người ấy đây. Theo Kinh thánh, đó là câu của Pôngxơ Pilát tố cáo chúa Giê su với những người Do Thái. Câu đó thường được dùng để tự báo danh hoặc báo danh người khác.

(Cùng hát với các nhạc công)

Khi đám cháy bùng lên,

Khi các đô thành đổ máu,

Gián, nhện từ các xó xỉnh bò ra,

Ngồi lên bậc cổng lâu đài là kẻ đốt nhà,

Choán lộng giữa thánh đường là quân nhục Chúa.

Còn giữa toà ngồi xử án là Azđặc nhà ta.

(Azđăc ngồi giữa toà. Anh ta gọt một trái táo. Sôva đang quét nhà. Ở một bên, một người tàn phế ngồi trên chiếc ghế có bánh xe, với lão thày thuốc bị can và một anh thọt rách rưới. Bên kia là một gã trẻ tuổi can tội tống tiền[1]

AZĐĂC: - Vì có nhiều việc kiện, hôm nay toà cứ xét xử cặp díp hai việc một. Trước khi toà khai mạc, xin có một lời thông

---

(1) Bản tiếng Đức thêm một chi tiết: Một gã hắc vệ cầm cờ hiệu đứng gác.

đạt ngắn: tôi nhận lễ. (*Azđăc chìa tay ra. Chỉ mình tên bợm đưa tiền cho Azđăc*). Tôi khoan việc phạt, *(nhìn người tàn phế)* một bên vì thiếu lễ độ đối với bản toà. (*Với lão thầy thuốc*) Anh là thầy thuốc, *(với người tàn phế)* còn anh thì đứng kiện người ta. Có phải viên thầy thuốc này gây nên tình trạng của anh không?

NGƯỜI TÀN PHẾ: - Bẩm, đúng thế. Bẩm, chính tại lão ta mà con bị chúng phong ạ.

AZĐĂC: - Như vậy là một sự bất cẩn trong sự hành nghề.

NGƯỜI TÀN PHẾ: - Bẩm, còn trên cả sự bất cẩn ạ. Con đã cho người ta vay tiền để ăn học. Lão chưa trả được đồng nào, và khi con được biết là lão chữa bệnh không lấy tiền cho thiên hạ, thì con bị trúng phong ngay.

AZĐĂC: - Có lý đấy. (*Với anh thọt*:) Còn anh đến đây làm gì?

ANH THỌT: - Bẩm, chữa không đúng chân ạ. Bẩm, con bị phong thấp bên chân trái, nhưng ông ta lại đi mổ chân phải. Vì vậy con mới bị thọt ạ.

AZĐĂC: - Mổ không lấy tiền chứ?

NGƯỜI TÀN PHẾ: - Một vụ mổ đáng năm trăm bạc mà lại không lấy tiền! Chẳng lấy cái gì cả! Được mỗi một câu: "Chúa sẽ đền bù lại cho ngài!" Thế mà tiền phí tổn học hành của hắn, chính tôi trả cả đấy. (*Với thầy thuốc*) Nhà trường người ta dậy mổ công không đấy à?

THẦY THUỐC: - Thưa quan lớn, theo thông tục, bao giờ cũng thu tiền trước khi mổ, bởi vì lấy trước, con bệnh trả tiền dễ dàng là lấy sau; đó là một sự thường tình: Trong trường hợp này, khi tôi mổ, tôi vẫn nghĩ là phí tổn đã trao cho thằng người nhà tôi rồi kia. Té ra tôi lầm.

NGƯỜI TÀN PHẾ: - Lầm! Một thằng thầy thuốc giỏi không thể lầm lẫn kiểu ấy được. Anh phải hỏi cẩn thận trước khi mổ chứ!

AZĐĂC: - Điều ấy đúng. (*Với Sôva*) Còn vụ kia là vụ gì, hả ông công cáo?

SÔVA: *(Quay lại, hăm hở)* - Tống tiền ạ.

TÊN BỢM: - Xin quý toà lượng xét, con quả thật vô tội. Con chỉ định hỏi cho biết có thật cụ điền chủ bên cạnh đã hiếp

dâm cháu gái cụ ấy hay không mà thôi. Cụ ấy đã rất hoà nhã với con rằng không phải. Còn như cụ ấy có đưa cho con tiền, chả qua chỉ là để giúp cho ông cậu con có tiền theo học âm nhạc thôi ạ.

AZĐĂC: - À! Ra thế! (*Với thầy thuốc*) Còn bác sĩ, anh không viện ra được điều gì để được nhẹ tội phải không?

THẦY THUỐC: - Dạ, hoạ chăng có mỗi điều là sự nhầm lẫn vốn là thường tình thôi ạ.

AZĐĂC: - Dù sao anh cũng phải biết, một người thầy thuốc giỏi thì bao giờ cũng phải có ý thức trách nhiệm đối với những vấn đề tiền nong chứ! Có người kể cho ta nghe chuyện một thầy thuốc chỉ chữa độc một ngón tay sai mà xơi tái của người ta một ngàn đồng, vì anh ta đã phát hiện ra mối quan hệ chặt chẽ của nó với sự vận động với các tinh tú; điều đó thì một anh thầy thuốc tồi không thể làm nổi. Một lần khác, nhờ chăm sóc cẩn thận, anh ta đã biến một cái bọng mật chẳng có giá

trị gì thành cái mỏ vàng thực sự. Còn anh, không có một lý gì để tha tội cho anh được, bác sĩ ạ. Lão Uxu buôn ngũ cốc ấy, đã cho con vào học y học để con lão học cách buôn bán, như vậy đủ biết lão ta tín nhiệm các trường y khoa của chúng ta đến như thế nào. *(Với gã bợm)* Tên cái lão chủ điền ấy là gì?

SÔVA: - Cụ ấy xin được miễn nêu tên ạ.

AZĐĂC: - Vậy thì ta tuyên án. Việc tống tiền đã được xác minh trước toà, còn anh, *(với người tàn phế)* anh bị phạt một ngàn đồng. Nếu anh lên cơn lần nữa, thầy thuốc sẽ chữa không cho anh; trường hợp cần, ông ấy sẽ đưa chân anh đi. (*Với người thọt*). Về khoản bồi thường, toà y án cho anh một chai cô-nhắc Pháp. (*Với tên bợm*) Anh phải nộp một nửa số tiền anh đã nhận được cho ông công cáo, để bản án miễn không ghi tên lão chủ điền ấy vào; ngoài ra, toà khuyên anh nên đi học thuốc, vì xem ra anh quả có khiếu về

nghề đó. Còn anh, thầy thuốc, vì lầm lẫn không thể tha thứ được trong nghề chuyên môn của anh, anh được tha bổng. Sang việc khác!

CA SĨ: *(Cùng với các nhạc công)*

Các quan toà "ba phải" chẳng rẻ tiền đâu,

Các quan toà đắt nhất là bọn "buôn thần bán thánh"

Đút lót cho quan[1] là để tự mắc lừa,

Bọn ta muốn được một người biết khoan nhượng

Người này, như Azđăc, chỉ tốn vài xu.

(Một lũ điếm bên đường cái quan. Azđăc ra cùng với một lão chủ quán râu dài. Đằng sau họ là Sôva cùng người đày tớ hầu phòng khiêng chiếc ghế quan toà. Một lính hắc vệ đứng với lá cờ hiệu của đơn vị hắc vệ).

AZĐĂC: - Đóng đây thôi. Ít ra chúng ta cũng được thoáng khí, lại có ngọn gió nhẹ

(1) Bản Pháp văn: Mua một bản án.

từ rặng chanh đằng kia thổi thời. Xử kiện giữa giời như thế này, rất tốt cho công lý. Gió thổi tốc áo toà lên, thế là ta có thể nhìn rõ ở trong có gì. Sôva này, bọn ta đã chén quá nhiều đấy. Những cuộc thanh tra như thế này quả thật rất mệt. Việc con dâu cụ phải không?[1]

CHỦ QUÁN: - Bẩm quan lớn, đây là vấn đề danh dự gia đình nhà chúng tôi. Tôi đứng đơn kiện, nhân danh con trai tôi hiện đang bận công việc ở bên kia núi. Đây là thằng đày tớ phạm tội, và đây là đứa con dâu đáng tội nghiệp của tôi.

(Chỉ con dâu vào, mặt che chàng mạng, dáng điệu rất phong tình)

AZĐĂC: (*Ngồi xuống ghế*) - Toà nhận lễ. (*Lão chủ quán vừa đưa tiền cho Azđăc vừa thở dài*) Tốt, thủ tục đã xong. Đây là một vụ hiếp dâm phải không?

CHỦ QUÁN: - Bẩm quan lớn, tôi bắt được quả tang thằng này trong tàu ngựa, giữa lúc nó

---

(1) Trước câu này, bản tiếng Đức có chỉ dẫn: *(Với chủ quán:) -*

đang đè ngửa con Luđôvica nhà tôi lên đống rơm ạ.

AZĐĂC: - Đúng lắm. Trong tàu ngựa. Những con ngựa tuyệt đẹp. Nhất là con ngựa hồng nhỏ, mà ta rất ưa!

CHỦ QUÁN: - Dĩ nhiên là nhân danh con trai tôi, tôi đã tra hỏi con Luđôvica ngay ạ.

AZĐĂC: (*Nghiêm nghị*) - Ta đã bảo là ta ưa nó mà ly!

CHỦ QUÁN: (*Thản nhiên*) Thế ạ? Con Luđôvica đã thú thật với tôi là nó bị thằng kia cưỡng ép.

AZĐĂC: - Luđôvica, chị hãy bỏ chàng mạng ra! (*Luđôvica theo lời*) Luđôvica này, chị cũng ưa mắt bản toà đấy. Chị hãy kể lại đầu đuôi ta xem nào!

LUĐÔVICA: (*Giọng nói đã được chuẩn bị sẵn)* - Khi tôi vào trong tàu ngựa để xem con ngựa mới đẻ, thì bỗng dưng chẳng khêu gợi gì, tên đày tớ này bảo tôi rằng: "hôm nay nóng nhỉ!" và đặt tay lên vú bên trái tôi. Tôi bảo hắn: "bỏ tay ra!", nhưng hắn vẫn cứ sờ soạng tôi một cách hết sức mất dạy làm tôi

phát cáu lên. Trước khi tôi nhận ra được dụng ý ma quái của nó, thì nó đã phạm vào danh dự tôi rồi. Việc đã rồi khi bố chồng tôi vào, đạp tôi một cái hết mức là oan uổng.

CHỦ QUÁN: (*Thanh minh*) - Ấy là nhân danh con trai tôi.

AZĐĂC: - Anh có nhận là anh đã khơi mào không?

NGƯỜI ĐẦY TỚ: - Cố nhiên ạ.

AZĐĂC: - Luđôvica, chị có ưa của ngọt không?

LUĐÔVICA: - Có ạ, hạt hướng dương ạ.

AZĐĂC: - Chị có thích ngâm mình trong bồn tắm lâu không?

LUĐÔVICA: - Chừng độ nửa giờ thôi ạ.

AZĐĂC: - Ông công cáo, hãy để con dao của ông xuống đất, chỗ kia kìa. (*Sôva làm theo*) Luđôvica, chị ra nhặt con dao của ngài công cáo lên cho ta!

(Luđôvica, nhún nhảy cặp mông, ra nhặt con dao).

AZĐĂC: (*Chỉ vào Luđôvica*) - Kìa, hãy ngắm xem, nó núng na núng nính thế kia

kìa! Kẻ nào phạm tội đã rõ rồi đấy. Việc cưỡng bức đã được chứng minh. Vì cái thói tham ăn, nhất là ưa của ngọt, vì cái tính thích ngâm mình lâu trong nước ấm, vì ưa nằm ườn ra, vì cái đức mát da mát thịt của chị, nên chị đã cưỡng bức cái anh chàng đáng thương kia. Dễ chị tưởng cứ õng ẹo cái trôn như thế mà có thể lọt được lưới công lý à? Đây là một cuộc tấn công có tính toán trước, bằng một thứ vũ khí nguy hiểm nhất. Chị phải nộp phạt cho toà con ngựa hồng mà bố chồng chị vẫn thường nhân danh con trai mình mà cưỡi. Và chị Luđôvica này, bây giờ chị hãy vào trong nhà kho với ta, để toà có thể thoả sức ngắm nghía tang vật.

(Trên đường cái xứ Giêoocgi, bọn hắc vệ khiêng Azđăc ngồi trên ghế quan toà đi hết vùng này sang vùng khác.Đằng sau bọn họ là Sôva kéo theo cái giá treo cổ và anh đầy tớ dắt con ngựa hồng)

CA SĨ: (*Cùng với các nhạc công*) - Khi lũ chóp bu lục đục với nhau

Thì ở dưới mọi người cùng mừng rỡ.

Càng ít dịp cho bọn trên kiếm cớ

Lột áo người nghèo vì chuyện không đâu.

Trên đường hành quân, đóng trại hết chỗ này sang chỗ khác.

Vị quan toà chí công chính ngài Azđăc

Vị thiên thần hộ mệnh dân nghèo

Cứ cà rịch cà tàng, cọc cạch mang theo

Những mưu mẹo[1] cùng mớ đồ cà khổ

Ngài rút bạc tiền của bọn giàu sang quyền quý

Đem chia cho những kẻ bần cùng

Dấu ấn của ngài là giọt lệ, giọt lệ sáp ong

Đóng dưới các án từ kiểu riêng Azđăc

Ngài công minh nhưng lại tịt mù luật pháp,

---

(1) Bản Pháp văn: Các quả cân giả.

Cù không cười, qua các phiên toà kì diệu.

Cha của dân Giêoocgi, ngài ban rượu cô nhắc

Phân phát niềm vui và đôi khi cả sự bực mình,

Đó là Azđăc của ta, vị quan án công minh.

Hãy nghĩ đến nắm chắc rìu búa trong tay

Khi nói chuyện với những ông hàng xóm

Chớ bận lòng vì kinh thánh, sách dày,

Chuyện giả dối chẳng hơi đâu mà nổi nóng...

Cái trò pháp đình thảy đều vô dụng,

Nào thày tu, nào thiên sứ , nào giáo sĩ giáo đồ.

Nào sấm truyền, nào hương án, khám thờ,

Khi một lưỡi rìu cũng thành màu nhiệm.

Thì Azđăc cũng đôi khi tin ở phép màu, đúng vậy.

(Toà án của Azđăc thiết lập trong một quán rượu. Ba lão phú nông đứng trước mặt Azđăc mà Sôva đang mang rượu nho tới cho uống. Ở một góc: một bà lão nhà quê. Dân làng đứng cả ngoài sân và cửa mà nhìn vào. Một gã hắc vệ cầm cờ hiệu của đội hắc vệ đứng gác).

AZĐĂC: - Xin nhường lời cho ông công cáo.

SÔVA: - Đây là chuyện con bò cái. Mụ bị cáo đã giữ một con bò cái trong chuồng nhà mình từ năm tuần lễ nay. Con bò ấy là của anh nông dân Xuru. Ở nhà mụ, người ta còn tìm thấy cả một đùi lợn sấy bị mất cắp. Khi nông dân Sôtép bắt mụ bị cáo phải nộp tô, thì người ta đã giết chết những con bò cái của anh ta.

BỌN PHÚ NÔNG: - Bẩm quan, đó là việc cái đùi lợn sấy của tôi ạ.

Bẩm quan, đó là việc con bò cái của tôi ạ

Bẩm quan, đó là việc ruộng nương của tôi ạ.

AZĐĂC: - Mẹ ơi, mẹ trả lời sao đây.

BÀ LÃO: - Bẩm quan lớn, cách đây năm tuần, một đêm vào lúc gần sáng, có một người gõ cửa nhà cháu: Ở bên ngoài, một người rậm râu vác búa nói vọng vào: "ta là thánh cướp tối linh thiêng, để tưởng nhớ đến con trai bà đã tử trận ta mang đến cho bà con bò cái này. Bà phải chăm nom nó cẩn thận".

BỌN PHÚ NÔNG: - Bẩm quan, đấy là thằng kẻ trộm Irakli. Bẩm, nó là em rể của quan lớn đấy ạ. - Nó là thằng chuyên ăn trộm trâu bò. - Bẩm quan, nó là thằng chuyên đi đốt nhà. - Nó là đáng mang chém đầu ạ.

(Bên ngoài có tiếng đàn bà kêu thét lên. đám đông nhốn nháo, lùi lại. Tướng cướp Irakli vào, tay cầm lưỡi búa lớn).

BỌN PHÚ NÔNG: - Irakli kìa !

(Bọn họ làm dấu thánh giá)

TƯỚNG CƯỚP: - Kính chào các ông bạn! cho xin một cốc vốtca nào!

AZĐĂC: - Kìa ông công cáo, cho vị khách của chúng ta một cốc vốtca! Ông bạn là ai vậy?

TƯỚNG CƯỚP: - Bẩm quan lớn, tôi là một nhà tu hành lang thang. Xin cảm ơn về khoản bố thí. *(uống cạn cốc rượu Sôva mang tới)*. Cốc nữa đấy!

AZĐĂC: - Tôi là Azđăc. *(Azđăc đứng dậy, nghiêng mình; Tướng cướp đáp lễ)* Bản toà có lời chào mừng nhà tu hành lạ mặt. Mẹ cứ kể nốt ra đi!

BÀ LÃO: - Bẩm quan lớn, đêm đầu tiên, nhà cháu chưa biết là đức thánh cướp có phép lạ, nhà cháu chỉ mới thấy có con bò cái thôi. Nhưng vài hôm sau, đêm đến, người nhà các phú ông đến lấy lại con bò. đến trước cửa nhà cháu, họ không lấy được bò và phải quay về, trên đầu họ mọc lên những cái bướu to bằng nắm đấm ấy. Bây giờ nhà cháu mới biết đức thánh cướp ngài đã chuyển hoá lòng họ, làm họ trở thành những con người nhân đức đấy ạ.

(Gã Tướng cướp cười ha hả)

PHÚ NÔNG THỨ NHẤT: - Tôi biết rõ cái gì đã làm chuyển hoá được họ rồi đấy!

AZĐẮC: - Thôi được để rồi ông sẽ cho toà biết sau. Nói tiếp đi!

BÀ LÃO: - Bẩm quan lớn, người thứ hai đã trở thành một người tử tế, đó là phú ông Sutép; trước kia, ai cũng biết ông ta là một con quỷ dữ. Nhưng đức thánh cướp đã làm cho ông ta tốt đến độ miễn không bắt nhà cháu phải nộp tô mảnh ruộng của nhà cháu nữa đấy ạ.

PHÚ NÔNG THỨ HAI: - Bẩm, vì những bò cái của tôi cứ ra đồng là bị đâm chết ạ.

(Tướng cướp cười).

BÀ LÃO: (*Theo dấu hiệu của Azđắc*) - Thế rồi một buổi sáng chiếc đùi lợn sấy bỗng bay qua cửa sổ ạ. Nó rơi trúng mạng mỡ nhà cháu, làm nhà cháu đến giờ còn bại hẳn đi, quan lớn xem đây này. (*Bà lão bước lên vài bước. Tướng cướp vẫn cười*) Bẩm quan lớn, nhà cháu xin mạn phép được hỏi: nếu không có phép màu thì có ai đem thí cho một

mụ già khốn khổ một đùi lợn sấy bao giờ không nào?

(Tướng cướp bắt đầu khóc nức nở)

AZĐĂC: *(Từ trên ghế bước xuống)* - Này mẹ, đây là một vấn đề làm bản toà hết sức xúc động. Mời mẹ ngồi lên đây. *(Bà lão ngập ngừng ngồi lên ghế quan toà.Azđăc cầm cốc rượu ngồi xuống đất.*

AZĐĂC: - Mẹ đây rồi, mẹ ơi, hỡi bà mẹ Giêoocgi

Mẹ bị thiên hạ đánh cắp khi các con trai mẹ ra trận

Mẹ bị người ta đánh đập mà lòng không quẫn nản

Mẹ thường vẫn ngạc nhiên khi không bị đòn vọt giập vùi

Và khi được nhận lại con bò cái của mẹ

Mẹ chỉ khóc mà thôi

Hãy tha thứ cho chúng con, những kẻ tội lỗi đáng thương mẹ hỡi!

(Thét đuổi bọn phú nông)

Chính chúng mày là lũ ngoại đạo, chẳng tin gì vào phép chúa nhiệm màu! Mỗi thằng bị phạt năm trăm đồng vì tội bất kính! Cút!

(Bọn phú nông chuồn vội ra ngoài)

AZĐĂC: - Còn mẹ, và ông bạn ẩn sĩ chân tu*(với tướng cướp)* xin hãy uống cạn vò rượu này với ông công cáo và Azđăc tôi đây.

(Và các nhạc công)

CA SĨ: - Ngài xoay luật pháp như người ta bẻ bánh.

Trên mảnh bè tàn "pháp luật", cuối cùng nhân dân cũng ghé được vào

Bờ công lý. và kẻ kiện cáo thơ ngây

Đút lót quan toà chỉ với hai bàn tay trắng.

Bảy trăm hai chục ngày, cán cân lệch lạc

Rải khắp đó đây những bản án xử sai.

Và kẻ cướp, ngài dùng giọng lời kẻ cướp.

Biến pháp luật thành trò "lục sở",

Đó chính là quan tòa Azđăc chứ ai!

CA SĨ: - Rồi thời loạn ly qua. Người ta thấy trở về

Đại thống lãnh và cả vợ quan tổng trấn.

Toà án quân sự mở ra kết án

Và lại chết thêm bao mạng con người

Khu ngoại ô lửa cháy lại rực trời

Khiến Azđăc nhà ta đâm hoảng.

(Toà án của Azđăc lại thiết lập giữa pháp đình, Azđăc, ngồi dưới đất, vừa vá giầy vừa nói chuyện với Sôva. Ồn ào bên ngoài. Trên bờ tường thấy nhô lên một ngọn giáo Hoàng thân phệ).

AZĐĂC: - Sôva này, từ nay thì thời gian anh bị quản thúc đã có thể tính được từng ngày mà có lẽ tính được từng phút rồi kia đấy. Đã lâu, ta giữ anh bằng cái hàm thiết của lẽ phải, làm miệng anh toé máu. Ta đã quật anh bằng những điều thuận lẽ và hành hạ anh một cách hợp lý. Bản tính anh nhu nhược,

khi kẻ nào ranh ma tung ra cho anh một lý lẽ gì là anh chộp ngay lấy mà ngốn, anh không thể tự kiềm chế được mình. Bản chất anh sẽ đưa anh đến chỗ liếm tay những cấp trên, những cấp trên cũng có nhiều hạng, nhiều loại. Giờ đây đã đến lúc anh được giải phóng: anh sắp sửa được sống theo những sở thích vốn thấp hèn của anh, và cái bản năng không bao giờ lầm lẫn của anh nó khắc dạy anh đạp gót giày lên mặt người ta. Bởi vì đã chấm dứt cái thời kì hỗn độn và rối loạn được mô tả trong bài vè của thời kì hỗn loạn. Chúng ta hãy cùng nhau hát lại bài đó một lần nữa để ghi nhớ cái thời kì kinh khủng ấy: ngồi xuống đây và đừng có hát sai. Đừng sợ, người ta có quyền được nghe bài hát ấy, đoạn điệp khúc của nó rất được phổ biến.

(Hát) - Chị hãy chùm khăn, anh hãy ầm dao

Đời đảo ngược rồi. Bọn giàu tham khóc.

Và những kẻ nghèo hèn thì lại mừng reo.

Dân thành thị quyết đuổi cổ lũ nhà giàu gian ác[1]

Công sở bị cướp phá, danh bạ nông nô cũng chẳng còn.

Cửa nhà lao rộng mở, bọn quan lớn về vườn!

Hòm dâng lễ vật nay người ta phá bỏ

Hạt vừng thơm quý nay dùng nhồi đệm đó,

Kẻ thiếu bánh xưa giờ có đụn có kho,

Và kẻ khất thực xưa

Nay thành người có thóc lúa mang cho.

SÔVA: - Ô! Ô! Ô! Ô!

AZĐĂC: - Đại tướng đâu rồi? Nào, nào ,nào,

Mong ngài đặt lại nền trật tự

Kẻo nhận sao ra cậu ấm dòng dõi cao sang

Con của một bà lớn

---

(1) Bản Pháp văn: Bọn nhà giàu đã cướp bóc họ.

Nay trở thành con trai của một ả tôi đòi

Các vị công khanh giờ trong kho chui rúc

Kẻ ngủ đầu tường lại lên ngáy giữa giường êm.

Cánh chân sào nay có tầu có thuyền

Chủ cũ đi tìm

Thì tất cả còn của mình đâu nữa!

Bọn đày tớ, chủ sai đi, giờ ngoái cổ

Bảo chủ rằng: Từ nay, tự làm lấy mà thôi,

Bọn ta, thời thế đến rồi!

SÔVA: - Ô! Ô! Ô! Ô!

Azđăc: - Ngài đại tướng đâu rồi? Nào, nào ,nào, xin ngài hãy ổn định lại trật tự! Phải, thế đấy, nếu trật tự vẫn cứ chưa được khôi phục lại, thì ở chỗ chúng ta đây, chuyện đó sẽ xảy ra. Nhưng giờ đây, lão Đại thống lãnh mà cái thằng ta ngu dại như con lừa này đã cứu sống, hắn đã trở lại kinh đô và bọn Ba-tư đã giúp lão cả một đạo quân để

lão thiết lập lại trật tự. Khu ngoại ô cháy rồi! Tìm cho ta quyển sách lớn mà ta vẫn dùng để ngồi đây! (*Sôva chạy lại lấy cuốn sách ở trên ghế; Azđăc giở từng tờ một*) Đây là bộ luật ta vẫn thường dùng tới, anh có thể làm chứng cho ta điều ấy. Giờ đây, đã đến lúc ta phải tra cứu để xem thiên hạ sẽ làm gì ta. Bởi vì xưa nay ta vẫn khoan dung đối với kẻ nghèo khó, vậy nên ta có thể gặp gay go. Ta đã giúp đỡ cho những kẻ nghèo hèn thoát khỏi những bước hiểm nguy, cho nên chúng sẽ treo cổ ta lên vì tội say rượu; ta đã vọc vào túi tiền của bọn nhà giàu, điều đó cũng sẽ làm ta khốn khổ! Đã vậy, ta lại không thể lẩn trốn đi đâu được; thiên hạ ai nấy đều biết mặt ta, vì ta đã làm ơn cho cả thiên hạ.

SÔVA: - Có người đến kìa!

AZĐĂC: (*Đứng dậy hốt hoảng và đi lảo đảo lên trên*) - Thế là hết. Nhưng ta cũng chẳng phải vì ai mà làm ra bộ con

người cao cả. Ta xin quỳ gối van xin anh, anh hãy thương ta, chớ bỏ ta mà đi. Ta khô ráo cả nước bọt rồi đây! Ta sợ chết lắm!

(Natali Abasvili, vợ tổng trấn, vào cùng với viên quan hầu và một gã hắc vệ).

VỢ TỔNG TRẤN: - Xanva, tên nào thế kia?

AZĐĂC: - Bẩm bà lớn, đây là một kẻ biết chiều lòng, một kẻ sẵn sàng phục dịch bà lớn ạ.

QUAN HẦU: - Đây là bà lớn Natali Abasvili, quả phụ của quan tổng trấn đã bị sát hại. Bà lớn mới trở về và đang đi tìm kiếm cậu con trai lên hai tuổi tên là Misen. Bà lớn đã được biết là cậu ấm bị một ả đầy tớ cũ đưa lên vùng rừng núi.

AZĐĂC: - Bẩm bà lớn, thừa lệnh bà lớn, công tử nhà ta sẽ được dẫn về ạ.

QUAN HẦU: - Nghe đâu thị đó nhập nhằng nhận cậu ấm làm con mình.

AZĐĂC: - Bẩm bà lớn, thừa lệnh bà lớn, thị ấy sẽ bị chém đầu ạ.

QUAN HẦU: - Việc chỉ có thế thôi.

VỢ TỔNG TRẤN: *(Đi ra)* - Ta không ưa cái thằng cha này.

AZĐĂC: (*Tiễn mụ ra tận cửa, cúi rạp xuống*) - Bẩm bà lớn, thừa lệnh bà lớn, tôi sẽ thu xếp việc này ạ.

V

CÁI VÒNG PHẤN

CA SĨ: - Giờ xin nghe câu chuyện
Xử vụ án vì đứa con
Của quan tổng trấn Abasvili
Xem ai thực là mẹ của em
Nhờ cái mẹo trứ danh
Thử bằng vòng phấn.

(Trong pháp đình toà án Nukha, mấy gã hắc vệ dẫn Misen ra theo lối trong cùng sân khấu. Một gã cầm giáo ngáng giữ Grasa ở cửa, đợi lúc người ta dẫn đứa bé đi khỏi mới cho Grasa

vào. Theo sau Grasa là chị đầu bếp béo núc trước kia cũng đã ở với gia đình viên tổng trấn. Xa xa có tiếng ồn ào và ánh lửa của các đám cháy).

GRASA: - Thằng bé nó giỏi lắm, đã biết rửa mặt lấy một mình đấy.

CHỊ ĐẦU BẾP: - Thật may cho cô đấy, không phải một lão quan toà chính tông, mà lại là Azđăc. Ông ta là một con sâu rượu, chẳng hiểu biết mô tê mốc thếch cái quái gì đâu. Ấy vậy mà nhờ ông ta, các tay đại bợm đều được trắng án suốt lượt. Ông ấy làm lộn nhào hết thảy. Bọn nhà giàu chẳng bao giờ đút lót được vừa ý ông ta, cho nên với ông ấy, may có khi cánh ta lại thoát kia đấy!

GRASA: - Bữa nay thì em cần được gặp may mắn.

CHỊ ĐẦU BẾP: - Chớ để lỡ dịp (*Chị làm dấu thánh giá).*

Có lẽ tôi phải cầu nguyện nhanh nhanh lấy một chầu, để cho ông quan toà say khướt cò bợ đi mới được.

(Chị ta lầm rầm cầu kinh. Grasa đưa mắt tìm đứa bé nhưng không thấy).

CHỊ ĐẦU BẾP: - Có điều tôi không tài nào hiểu nổi, là tại sao thời buổi như thế này, nó không phải con cô dứt ruột ra, mà cô cứ khăng khăng giữ dịt lấy nó.

GRASA: - Nó là con em; em đã nuôi nấng dạy dỗ nó.

CHỊ ĐẦU BẾP: - Thế không khi nào cô nghĩ đến việc mẹ nó về thì sẽ ra sao à?

GRASA: - Lúc đầu, em cũng nghĩ là sẽ trả lại nó đấy, nhưng sau lại nghĩ có lẽ chẳng bao giờ mụ còn trở về nữa.

CHỊ ĐẦU BẾP: - Thế rồi, áo mượn mặc cũng cứ ấm như áo mình, phải không? *(Grasa gật đầu)* Cô muốn tôi thề thế nào, tôi cũng thề theo thế ấy, vì cô là người tốt bụng. *(Lẩm bẩm)* Tôi đã nhận nuôi vú nó lấy năm đồng. Giữa khi có biến ấy, buổi tối hôm chủ nhật lễ Phục sinh, chị Grasa đã đến tìm nó. *(Trông thấy anh lính Sasava đang lại gần)* Nhưng cô có lỗi đối với anh Ximôn đấy, tôi đã nói chuyện với anh ấy rồi, anh ấy không thể hiểu nổi.

GRASA: *(Không nhìn thấy Ximôn)* - Nếu anh ấy không hiệu nổi, thì bây giờ em cũng chẳng cần gì tới con người ấy nữa.

CHỊ ĐẦU BẾP: - Anh ta biết thằng bé không phải con cô nhưng cái chuyện cô lấy anh dân cày kia, cô cột đời cô vào đấy cho đến chết, thì anh ta không thể hiểu được[1]

(Grasa chợt nhìn thấy Sasava và cúi chào).

XIMÔN: *(Vẻ không vui)* - Tôi muốn nói để bà rõ rằng tôi sẵn lòng thề: tôi là bố đứa trẻ.

GRASA: *(Nói nhỏ)* - Anh Ximôn ạ, anh làm như thế thì tốt lắm.

XIMÔN: - Đồng thời, tôi muốn nói rằng điều ấy sẽ chẳng ràng buộc gì tôi, cũng như sẽ chẳng ràng buộc gì bà hết.

CHỊ ĐẦU BẾP: - Vô ích. Cô ấy có chồng rồi, anh cũng thừa biết đấy.

XIMÔN: - Đó là việc riêng của bà ấy. Lọ phải nhiều lời!

(Hai gã hắc vệ vào).

---

(1) Bản Pháp văn lược bỏ câu này của chị đầu bếp.

BỌN HẮC VỆ: - Quan án đâu rồi? Có ai thấy quan án đâu không?

GRASA: (*Quay lại, lấy tay che mặt*) - Chị đứng lên che khuất em đi với! Đáng lẽ em không nên về cái đất Nukha này nữa mới phải. Lỡ gặp phải cái thằng hắc vệ mà em đã đập vào đầu nó thì...

MỘT GÃ HẮC VỆ: (*Đã dẫn đứa bé tới, bước lại*) - Quan án không có đây.

CHỊ ĐẦU BẾP: - Tôi cầu mong cho ông ta vô sự. Gặp phải người khác thì cô chẳng hy vọng được đâu!

GÃ HẮC VỆ: (*Vừa mới hỏi quan án*) - Chỉ thấy hai lão già và một thằng bé con ở đây thôi.

GÃ HẮC VỆ KIA: - Ta đi lùng xa hơn nữa xem nào!

(Hai gã hắc vệ đầu tiên ra nhanh, gã thứ ba ở lại, Grasa rú lên. Gã hắc vệ đó quay lại. Đó chính là tên đội trưởng, trên mặt có một vết sẹo to nằm ngang).

GÃ HẮC VỆ: (*Nói từ ngoài cửa vào*) - Gì thế? Sôtta? Cậu quen nó đấy à?

ĐỘI TRƯỞNG: *(Sau khi nhìn Grasa chằm chằm)* - Không.

GÃ HẮC VỆ: - Người ta bảo nó đã bắt trộm thằng bé Abasvili đấy. Nếu cậu biết gì về chuyện này thì sẽ vớ được món tiền "khớ" đấy!

(Tên đội trưởng bỏ chạy).

CHỊ ĐẦU BẾP: - Thằng cha ấy đấy phải không? (*Grasa gật đầu*) Tôi chắc cu cậu phải câm miệng hến thôi. Nếu không thì cu cậu buộc sẽ phải thú tội là đã đuổi bắt thằng bé.

GRASA: *(Đỡ lo)* - Thế là suýt nữa em quên mất là chính mình đã cứu thằng bé khỏi tay bọn chúng đấy.

(Vợ tổng trấn vào cùng với viên quan hầu và hai thày kiện).

VỢ TỔNG TRẤN: - Nhờ ơn chúa! Ít ra cũng được cái không có công chúng. Ta không thể chịu nổi hơi người, nó làm ta nhức đầu.

THÀY KIỆN THỨ NHẤT: - Thưa bà lớn, xin bà hãy giữ gìn lời nói cho tới khi ta có một viên quan toà khác ạ.

VỢ TỔNG TRẤN: - Ơ hay, ông Ilô Subôlatzê, tôi có nói gì đâu! Tôi quý mến dân chúng lắm mà, họ giản dị và thẳng thắn, chỉ mỗi cái hơi hay làm tôi nhức đầu thôi.

THÀY KIỆN THỨ HAI: - Chắc chỉ có ít người xem thôi. Dân phố khoá kỹ cửa, họ sợ những rối loạn ở khu ngoại ô.

VỢ TỔNG TRẤN: - Con mẹ ấy nó kia phải không?

THÀY KIỆN THỨ NHẤT: - Bẩm bà Natali Abasvili rất thân mến, tôi xin bà hãy cố nén, chớ xỉ vả ai hết, đợi cho tới lúc chắc chắn là Đại thống lãnh cử được một quan toà khác, và chúng ta thoát khỏi cái tên quan toà hiện nay đã. Quả thực nó là kẻ bần tiện nhất trong những người khoác áo quan toà từ xưa đến nay. Mà hình như tình hình bắt đầu chuyển mạnh đấy. Kìa, bà lớn nhìn xem!

(Một bọn hắc vệ bước ra khỏi sân).

CHỊ ĐẦU BẾP: - Giá mụ ta không biết ông Azđăc hay bênh vực người nghèo thì mụ đã dứt tóc mà đánh cô rồi đấy. Chả là vì ông

ấy quen xét xử cứ theo cái lối suy từ việc này ra việc nọ mà lị!

(Hai gã hắc vệ buộc một sợi dây thừng vào giá treo cổ. Người ta dẫn Azđăc bị trói vào. Đằng sau Azđăc là Sôva cũng bị trói. Ba tên phú nông theo sau).

MỘT GÃ HẮC VỆ: - Định chuồn, hả?

(Gã đánh Azđăc).

MỘT PHÚ NÔNG: - Lột áo quan toà của nó ra đã, rồi hãy treo cổ nó lên!

(Bọn hắc vệ và phú nông lột áo quan toà của Azđăc, Azđăc còn trơ lại bộ quần áo rách rưới).

MỘT GÃ HẮC VỆ: (*Vừa xô Azđăc, vừa nói với một tên khác*) - Đằng ấy ưng một quan án khố rách áo ôm, hả? Nó đây này!

(Bọn hắc vệ, miệng la hét: "này, bế lấy nó!" và "thèm vào!", tay xô Azđăc từ gã này sang gã khác, kỳ tới lúc Azđăc quỵ xuống. Chúng dựng Azđăc dậy và lôi tới chỗ dây thòng lọng).

VỢ TỔNG TRẤN: (*Lồng lộn vỗ tay trong khi bọn hắc vệ chơi trò "chuyền bóng" ấy*) - Thoạt thấy mặt nó ta đã có ác cảm rồi!

AZĐĂC: (*mặt mũi bê bết máu, thở hổn hển*) - Ta chẳng còn trông thấy gì cả. Làm phúc cho mượn cái giẻ lau!

MỘT GÃ HẮC VỆ: - Mày muốn trông thấy cái gì?

AZĐĂC: - Trông thấy bọn mày, đồ chó ạ. (*Chùi máu trên mắt bằng áo sơ-mi*) Ta chào lũ chó chúng mày! Lũ chó chúng mày ra sao, hả chó? Loài chó má thế nào, có khấm lắm không? Còn có giày cho mà liếm không? Chúng mày vẫn cắn xé lẫn nhau đấy chứ, hả chó?

(Một kỵ sĩ bụi bám đầy người, đi cùng một đội trưởng tới. Người đó rút trong túi ra một tờ giấy và xem).

KỴ SĨ: - Ngừng tay! Đây là công lệnh của Đại thống lãnh về việc bổ nhiệm người.

ĐỘI TRƯỞNG: *(Hét to)* - Nghiêm![1] Kỵ sĩ: Đây là việc bổ nhiệm quan toà mới: "Ta bổ nhiệm một người mà cả nước phải mang ơn,

(1) Bản Pháp văn: Im lặng.

vì người đó đã có công cứu một sinh mạng tôn quý nhất quốc gia. Người ấy tên là Azđăc, ở Nukha". Người ấy là ai vậy?

SÔVA: - Kia, bẩm quan, ở chỗ giá treo cổ kia kìa!

ĐỘI TRƯỞNG: (*Gầm lên*) - Ở đây có chuyện chi, hả?

MỘT HẮC VỆ: - Bẩm, xin lưu ý ngài, quan lớn đây đã từng làm quan lớn nhưng ngài bị mấy tên phú nông tố giác ngài là kẻ thù của đức Đại thống lãnh ạ.

ĐỘI TRƯỞNG: (*Nói với bọn phú nông*) - Xéo! (*Người ta xua bọn phú nông vào, bọn chúng lạy van rối rít*) Phải chú ý, không được để quan lớn bị phiền nhiễu nữa, nghe không!

(Hắn cùng với kị sĩ ra ngoài).

CHỊ ĐẦU BẾP: - Tôi chắc quan toà ngài đã trông thấy mụ ấy vỗ tay như thế nào rồi đấy.

THẦY KIỆN THỨ NHẤT: - Thực là một tai hoạ!

(Azđăc ngã lăn bất tỉnh. Người ta lay gọi. Azđăc tỉnh lại. Người ta trao trả

Azđăc chiếc áo quan toà. Azđăc loạng choạng rời khỏi đám hắc vệ).

BỌN HẮC VỆ: - Bẩm quan lớn, xin quan lớn xá tội cho. Quan lớn cần gì ạ?

AZĐĂC: - Chẳng cần gì hết, quân chó săn của ta ạ. Chỉ cần một chiếc giày để liếm khi có dịp thôi! (*Với Sôva*) Ta tha cho anh. (*Người ta cởi trói cho Sôva*) Đi kiếm cho ta tí "vang" đỏ, đằng ngọt ngọt ấy! (*Sôva vào*). các ngươi xéo cho khuất đi! Ta có một việc phải xử! (*Bọn hắc vệ kéo nhau vào hết. Sôva mang một bình rượu tới. Azđăc cầm lấy bình, tu ừng ực*) Cái gì kê đít đây! *(Sôva mang bộ luật tới đặt vào ghế, Azđăc ngồi xuống*). Ta nhận lễ!

(Bọn người đi kiện đang lo sợ bàn cãi với nhau thì nét mặt chợt rạng cả lên. Một anh cười nhẹ nhõm. Có tiếng kèn đồng).

CHỊ ĐẦU BẾP: - Thôi chết rồi

XIMÔN: - "Tiền vào quan như than vào lò"[1] người ta thường nói vậy đấy.

---

(1) Bản Pháp văn: Sương rơi không thể đầy giếng.

BỌN THẦY KIỆN: *(Tới bên Azđăc - anh ta đang đứng dậy, chứa chan hy vọng)* - Bẩm quan lớn, một trường hợp rất nực cười. Bị cáo đã cướp đoạt đứa bé và không chịu trả lại ạ.

AZĐĂC: *(Vừa ngửa bàn tay sát tận mũi bọn thầy kiện, vừa đưa mắt về phía Grusa)* - Cô ả có duyên tệ! *(Nâng số tiền xem nặng nhẹ ra sao, đoạn yên trí ngồi xuống)* Toà bắt đầu xử, yêu cầu đôi bên phải nói cho đúng sự thực. *(Với Grusa)* Nhất là nhà chị.

THẦY KIỆN THỨ NHẤT: - Bẩm quan chánh án! Tục ngữ có câu: " Một giọt máu đào hơn ao nước lã"[1] Lời hiền cổ xưa ấy ...

AZĐĂC: - Toà muốn rõ tiền thù lao cho luật sư là bao nhiêu đã?

THẦY KIỆN THỨ NHẤT: *(Ngạc nhiên)* - Dạ? *(Azđăc khéo léo vê ngón tay cái vào ngón tay trỏ)*. A? Vâng. Bẩm quan tránh án, năm trăm ạ. Tôi xin cứ trả lời một câu hỏi mà không ai đặt trước toà án như thế bao giờ.

---

(1) Bản Pháp và Đức đều viết: Máu đặc hơn nước.

AZĐĂC: - Các ngài có nghe thấy không đấy? Câu hỏi trước nay không ai đặt ra? Ta đặt, vì nếu ta biết trước nếu các ông là luật sư giỏi thì ta sẽ nghe các ông một cách khác.

THẦY KIỆN: (*Nghiêng mình*) - Xin đa tạ ngài. Thưa quan chánh án, mối liên hệ về máu mủ là những mối liên hệ mạnh mẽ nhất. Tình mẫu tử, còn có mối quan hệ nào thắm thiết hơn nữa ạ? Người ta có thể dứt đứa con ra khỏi tay mẹ nó được không? Thưa quan chánh án, người mẹ đã thai nghén nó trong cơn lạc thú thiêng liêng của ái tình, đã mang nặng nó ở trong lòng, đã nuôi dưỡng nó bằng khí huyết của mình, đã đẻ nó ra trong sự đau đớn. Thưa quan chánh án, người ta đã biết rằng, ngay một con hổ cái dữ tợn khi bắt mất con nó cũng lang thang khắp núi rừng chẳng thiết ăn uống gì cho tới lúc chỉ còn là một chiếc bóng vật vờ. Tạo hoá đã...

AZĐĂC: (*Cắt ngang, nói với Grusa*) - Chị trả

lời ra sao về những điều ngài luật sư nói và cả những điều ngài sẽ nói?

GRUSA: - Nó là con tôi ạ .

AZĐĂC: - Thế thôi ư? Ta mong chị có thể chứng thực được điều ấy. Dù sao, ta khuyên chị nói cho ta vì lẽ gì chị lại cho rằng ta sẽ xử cho chị được đứa bé ấy?

GRUSA: - Tôi đã tận tình tận nghĩa nuôi dạy nó: Dù thế nào tôi cũng vẫn kiếm cho nó được no bụng. Nó có nơi ăn trốn ở hẳn hoi và đã gây cho tôi đủ điều cay đắng; nó cũng đã làm tôi phải tốn kém. Tôi cũng đã dạy nó phải ngoan ngoãn đối với mọi người, và ngay từ đầu nó đã làm việc theo sức của nó, nó còn bé lắm.

THẦY KIỆN: - Thưa quan chánh án, điều đó có nghĩa là nhà thị này không chứng minh gì về mối liên hệ máu mủ giữa chị ta và thằng bé.

AZĐĂC: - Toà ghi rõ điều ấy.

THẦY KIỆN: - Cảm ơn quan chánh án. Xin ngài cho phép một người đàn bà hết sức đau

khổ vì đã mất chồng và lúc này đây lại đang lo sợ mất nốt đứa con được đề đạt lên tới ngài vài lời. Bà Natali Abasvili...

VỢ TỔNG TRẤN: *(Dịu dàng)* - Thưa ngài, một số phận hà khắc buộc tôi phải kêu xin ngài trả lại cho tôi đứa con. Không đến phần tôi được kể lể với ngài về tất cả nỗi day dứt tinh thần của một người mẹ bị tước đoạt như thế, tất cả những nỗi lo sợ, những đêm mất ngủ, những..., những...

THẦY KIỆN THỨ HAI: *(Đứng bật lên nói)* - Thực chưa từng thấy ai bị đối xử như người phụ nữ này. Người ta cấm bà ấy không được vào dinh của chồng, người ta không cho bà ấy hưởng lợi tức tài sản của bà, người ta thản nhiên tuyên bố là của cải ấy thuộc của đứa con thừa kế, bà ta chẳng thể làm được gì nếu không có đứa bé; bà ấy cũng không thể trả nổi tiền thuê luật sư nữa. (*Với luật sư thứ nhất, người này đang thất vọng trước sự nổi nóng của anh ta và đang cuống quýt ra hiệu*

anh ta im đi) Ông Ilô Subôlatzê thân mến ạ, tại sao lại không nói ra, bởi vì, rút cuộc đây là vấn đề tài sản của gia đình Abasvili kia mà?

THẦY KIỆN THỨ NHẤT: - Ông Xanđrô Ôbôlatzê kính mến, tôi xin ông... *(Với Azđăc;)* Thưa ngài, lẽ đương nhiên vụ này cũng đi đến chỗ quyết định quyền thừa hưởng cái gia tài lớn của gia đình Abasvili và quyết định xem bà khách rất mực cao quý của chúng tôi có được tiếp nhận nó không. Tôi nhấn mạnh vào chữ "cũng" là có dụng ý, trước hết là tấn bi kịch về con người của một bà mẹ như bà Natali Abasvili đây đã nhấn mạnh lúc mào đầu bằng những lời lẽ trần tình xúc động của bà. Dù em bé Misen Abasvili có không được thừa kế cái gia tài ấy đi chăng nữa, thì nó vẫn cứ là đứa bé vô vàn yêu quý của bà khách hàng của tôi đây.

AZĐĂC: - Khoan! Việc nhắc đến những tài sản khiến toà đang xúc động như là một bằng chứng của lòng nhân đạo vậy.

THẦY KIỆN THỨ HAI: - Xin cảm ơn quan chánh án, ông Ilô Subôlatzê thân mến, dù sao chúng ta cũng có thể chứng minh được rằng người đàn bà đã chiếm đoạt đứa bé kia không phải là mẹ của nó. Xin phép cho tôi được trình bày trước toà không chút giấu giếm những sự kiện đã xảy ra. Em bé Misen Abasvili, sau một loạt những trường hợp bất hạnh nối tiếp nhau, khi bà mẹ phải chạy trốn, đã bị bỏ rơi. Cái thị Grusa ấy, làm phụ bếp trong dinh hôm chủ nhật lễ Phục sinh, cũng có mặt ở đấy, và người ta đã được thấy rõ thị chú ý đến cậu bé như thế nào ...

CHỊ ĐẦU BẾP: - Bà lớn thì chỉ nghĩ đến xống áo, đến những thứ bà ấy định mang đi thôi.

THẦY KIỆN THỨ HAI: (*Thản nhiên*)- Ngót một năm sau, thị Grusa xuất hiện cùng một đứa bé ở một làng trên miền núi. Thị tục hôn hợp pháp với...

AZĐĂC: - Chị làm thế nào mà lên được mãi tận trên đấy ?

GRUSA: - Bẩm quan lớn, đi bộ ạ. Và nó là con tôi.

XIMÔN: - Bẩm quan, tôi chính là bố nó ạ.

CHỊ ĐẦU BẾP: - Bẩm quan lớn, tôi đã nuôi vú nó, công tháng năm đồng ạ.

THẦY KIỆN THỨ HAI: - Anh này là chồng chưa cưới của Grusa, thưa quan chánh án, cho nên lời nói của anh ta không đáng tin cậy.

AZĐĂC: - Anh là người mà chị ấy đã lấy ở trên miền núi đấy à?

XIMÔN: - Bẩm quan không phải. Cô ta đã lấy một anh dân cày ạ.

AZĐĂC: (*Ra hiệu cho Grusa*) - Sao vậy? (*Chỉ vào Ximôn*) Các người có ngủ với nhau không? Nói thật đi!

GRUSA: - Bẩm quan, chúng tôi chưa đến cái bước ấy ạ. Vì đứa bé mà tôi phải lấy chồng. Cốt là để cho cháu nó có chỗ nương thân. (*Chỉ vào Ximôn*) Bẩm quan, hồi đó, anh ấy còn phải đi chiến trận ạ.

AZĐĂC: - Thế bây giờ hai người lại muốn về với nhau phải không?

GRUSA: (*Nổi cáu)* - Bẩm, bây giờ tôi không còn được tự do nữa ...

XIMÔN: - Bẩm tôi muốn xin quan lớn muốn cho ghi vào biên bản ...

AZĐĂC: - Thế còn đứa bé, cứ theo chị nói, thì do đánh đĩ mà có à? (*Grusa không đáp*)

Ta hỏi chị: ta hỏi chị nó là loại con gì? Một thằng ghẻ lở rách rưới đầu đường xó chợ, hay là một cậu ấm mũm mĩm con nhà thế phiệt đại gia nào?

GRUSA: (*Tức bực*) - Con nhà tầm thường !

AZĐĂC: - Ta muốn hỏi: từ lúc bé, nó đã có vẻ thanh tú lắm hay sao?

GRUSA: - Nó có cái mũi ở giữa mặt ấy.

AZĐĂC: - " Nó có cái mũi ở giữa mặt!". Ta cho đấy là một câu trả lời rất quan trọng. Thiên hạ vẫn thường kể về ta rằng đẻ ra do một nghị quyết của toà án và hút thở một bụi hoa hồng. Những truyền thuyết ấy, ngày nay vẫn đến như thường. Nhưng thôi, ta rút ngắn lại, và không muốn nghe các ngươi dối trá nữa. (*Với đám bị cáo*) Là các ngươi đang mưu mô cho ta vào tròng. Ta rõ các người lắm . Các người toàn là quân bịp bợm, xỏ lá!

GRUSA: (*Đột nhiên*) - Phải, tôi hiểu ông sẽ rút ngắn như thế nào rồi. Tôi đã thấy rõ ông nhận được những gì rồi!

AZĐĂC: - Im mồm! Ta đã nhận được cái gì của nhà chị chưa?

GRUSA: (*Mặc kệ chị đầu bếp cố sức cản lại*) - Bởi vì tôi cũng chẳng có cái cóc khô gì hết.

AZĐĂC: - Đúng quá! Của cải bọn chết đói nhà các người, ta chẳng xơ múi gì, ta cứ việc đói rã họng ra, có đúng không? Các người muốn được hưởng công lý, nhưng các người lại không muốn tòi tiền ra. Đến nhà hàng thịt, các người biết là trả tiền, nhưng đến trước quan toà, các người chỉ dẫn xác tới như đi ăn cỗ đám ấy!

XIMÔN: (*Nói to*) - "Bê bị giết thịt thì rận cũng liệu mà ôm kỹ lấy đầu"[1]

---

(1) Tất cả các câu đối đáp giữa Ximôn và Azđăc này, chúng tôi chỉ dịch sát nguyên văn đến một chừng nào, ngoài ra phải thêm bớt để cho rõ ý. Đây thường là những câu phương ngôn tục ngữ, rất khó chuyển thoát hết ý song bằng những phương ngôn tục ngữ Việt Nam. Đại ý các câu đó, theo chúng tôi hiểu, là như sau: "Ximôn cho Azđăc là bè lũ, tay chân, bọn

Azđăc: *(Trả miếng ngay)* - "Viên ngọc trong phân còn hơn hòn cuội trần lòng suối"

XIMÔN: - "Lưỡi cậu lại rủ rê giun đất:Bữa nay tốt trời, ta đi câu chăng?"

AZĐĂC: - "Thằng đầy tớ nói" Ta tự là chủ ta", nhưng rồi lại tự chặt cẳng mình đi "

XIMÔN: - "Thì khác gì Sa- Hoàng bảo với dân cày:" Ta yêu các người như ông bố yêu con", nói xong ngài cho chém phăng đầu con trai ngài đi"

AZĐĂC: - "Thì ở đời" kẻ thù ghê ghớm nhất của thằng điên lại là chính bản thân nó "chứ ai đâu!"

XIMÔN: - "Nhưng" rắm chẳng có mũi" nên nó biết sao được là nó thối hoắc!"

GRUSA: - Công lý của nhà ông hay ho quá đấy! Ông chà đạp lên chúng tôi, bởi lẽ chúng tôi không biết diễn thuyết như bọn kia với lũ thầy kiện thày cò của chúng.

---

quyền quý, bọn này chẳng có nhân nghĩa, chẳng thực thà gì đối với người dân đen. Chúng luôn tìm cách "ăn thịt" dân đen, chúng không tự biết mình là thối tha bỉ ổi, đáng trừng trị khắp lượt. Azđăc thì trách Ximôn không biết phân biệt thực giả, không nhận rõ ai là người cùng cảnh, cùng quyền lợi, nên tự mình lại làm hại mình"

AZĐĂC: - Chính thế đấy! Các người hèn yếu lắm! Vậy nên các người có bị công lý ấy nó khiền vào giữa rốn cho thì cũng là sự dĩ nhiên thôi!

GRUSA: - Bởi vì nhà ôngmuốn ấn đứa bé vào tay con mẹ nó không thay nổi cái tã cho nó kia kìa!Tôi nói cho nhà ông rõ, ông thì cũng chẳng biết lý biết luận gì hơn tôi đâu.

AZĐĂC: - Nhà chị nói thế cũng có phần đúng đấy. Ta là một người dốt nát, bên trong chiếc áo quan tòa này, ta không có nổi một manh quần lành lặn, chị cứ thử nhìn mà xem! Bọn ta thì có gì là đánh chén ráo. Ta đã được nuôi dạy trong một chủng viện. Dù sao ta cũng cứ phạt chị mười đồng về tội đã thoá mạ toà án. Hơn nữa, nhà chị ngốc lắm, lẽ ra chị phải tống tình ta, ngó ngoáy đôi mông để lấy lòng ta, thì chị lại đi chọc tức ta!

GRUSA: - Dù sao phải nộp đến ba chục, tôi vẫn cứ nói cho nhà anh rõ là tôi chẳng coi pháp luật của anh ra cái đếch gì hết,

đồ nát rượu ạ. Sao anh lại dám giở cái giọng "ông lớn" ấy ra với tôi? Khi người ta đỡ anh lọt từ trôn mẹ anh ra, ai biết trước được là một ngày kia anh sẽ phạt cả mẹ anh chỉ vì mẹ anh chót lấy một dúm kê của người khác! Trông thấy tôi phải run sợ quỵ luỵ trước mặt anh mà anh không biết xấu hổ à? Anh lại đi làm đày tớ cho những cái quân ấy, để người ta khỏi chiếm lại những cửa nhà mà chúng đã cướp đoạt được của người ta nhà cửa là của lũ dòi bọ ấy từ bao giờ nào? Thế mà anh lại đi canh gác giữ cho chúng nó. Không có anh, chúng nó chả thể lừa nổi chồng con chúng tôi đi đánh nhau thuê cho chúng nó đâu, đồ phản bội ạ!

(Azđăc đứng dậy, nét mặt bắt đầu rạng rỡ. Tay cầm chiếc búa nhỏ gõ gõ xuống mặt bàn một cách bất đắc dĩ để yêu cầu im lặng, nhưng rồi cứ dõi theo những lời xỉ vả của Grusa, Azđăc lại gõ búa đều đặn như cầm nhịp cho Grusa nói).

GRUSA: - Tôi chẳng kính nể gì anh đâu. Cũng như đứng trước mặt thằng kẻ cắp hoặc một tên giết người tay đang cầm dao thôi, nó muốn làm gì thì cứ làm. Trăm đứa trọi một, anhcó thể cướp được của tôi thằng bé, nhưng tôi bảo cho anh biết: ở cái chức vị của anh, thiên hạ chỉ nên đặt vào đấy những tên giết hại trẻ con và những tên cho vay lãi bóp hầu bóp cổ, để mà trừng phạt chúng: Phải đè đầu cưỡi cổ đồng loại còn khổ nhục hơn là bị chết treo kia!

AZĐẮC: (*Ngồi xuống*) - Thôi, bây giờ chị hãy biết à phải phạt ba chục đã. Ta không thèm đấu khẩu với nhà chị như ở quán rượu nữa, danh dự quan toà của ta sẽ bị tổn thương. Vả lại, ta cũng chán phè cái chuyện của nhà chị rồi. Hai người xin ly dị đâu? (*Với Sôva*) Dẫn họ vào đây! Ta hoãn xử vụ này trong mười lăm phút!

THẦY KIỆN THỨ NHẤT: (*Trong khi Sôva vào*) - Thưa bà, chỉ cần người ta không nói

một lời nào thêm, là việc này coi như ăn chắc rồi

CHỊ ĐẦU BẾP: *(Nói với với Grusa)* -Cô đã gây sự với ông ta, giờ là ông ta không để cho thằng bé về với cô nữa đâu.

VỢ TỔNG TRẤN: - Xanva, đưa cho ta lọ nước hoa!

Một cặp vợ chồng già khụ vào

AZĐĂC: - Ta nhận lễ. *(Đôi vợ chồng già không hiểu)* Hình như đôi bên muốn li dị nhau? Các cụ ăn ở với nhau bao lâu rồi?

BÀ LÃO: - Bẩm quan lớn, bốn mươi năm ạ.

AZĐẮC: - Thế tại sao lại muốn ly dị?

ÔNG LÃO: - Bẩm quan lớn, vì chúng tôi không hợp tâm tính nhau ạ.

AZĐĂC: - Từ bao giờ?

BÀ LÃO: - Bẩm quan lớn, từ xưa vẫn thế ạ.

AZĐĂC: - Tôi sẽ suy nghĩ về nguyện vọng các cụ và sẽ tuyên án sau khi sử xong vụ kia. *(Sôva dẫn hai vợ chồng cụ già đứng ra phía sau)* Dẫn đứa bé ra đây! *(Ra hiệu cho Grusa tới gần và nghiêng về phía chị, vẻ ân cần, nói)* Ta biết rõ

chị có thể chị nghĩ về pháp luật như thế nào rồi. Ta không tin chị đâu: đứa bé không phải con chị thực; nhưng nếu nó là con chị thực, thì chị là mẹ, chị có ưng cho con mình được giàu sang không? Chị chỉ việc nói nó không phải là con chị, thế là bỗng dưng nó có cả một dinh thự, hàng đàn ngựa trong tầu, hàng lũ ăn mày trước cổng, hàng đống lính tráng phục dịch nó, hàng đống những kẻ đến cầu cạnh nó. Hả, chị trả lời sao nào? Chị không muốn nó giàu sang à?

Grusa lặng thinh.

CA SĨ: - Xin hãy nghe những điều, trong lúc tức giận, nàng chỉ nghĩ mà chẳng nói ra:

Nếu nó đi giày bằng vàng

Nó sẽ chà đạp lên những người nghèo khổ,

Nó sẽ gây thêm nhiều điều xấu xa, tai vạ,

Và chắc sẽ nhạo cười những kẻ khốn khổ kia.

Nếu trái tim nó bằng đá,
Sau này, mình nó mang nặng cả;
Giàu có mà bất nhân,
Đó là điều đại họa.
Chẳng thà sợ đói lòng
Hơn phải sợ những người đói khổ.
Đừng sợ ánh hào quang rực rỡ
Mà hãy sợ bóng đêm ngay trước mắt người kia!

AZĐĂC: Này chị ạ, ta nghĩ là ta đã hiểu thấu nỗi lòng của chị đấy.

GRUSA: - Tôi không trả lại nó đâu. Tôi đã nuôi dạy nó, mà nó cũng đã quen hơi bén tiếng tôi rồi.

Sôva dẫn đứa bé vào.

VỢ TỔNG TRẤN: - Nó rách rưới thế kia kìa!

GRUSA: - Không phải thế. Người ta đã chẳng để tôi kịp mặc áo mới cho nó đấy.

VỢ TỔNG TRẤN: - Y như nó sống trong chuồng lợn ấy thôi!

GRUSA: *(Giận dữ)* - Đây không phải là lợn, chán vạn đứa khác là lợn ấy. Thế chị bỏ con chị ở chỗ nào đã nào?

VỢ TỔNG TRẤN: - Bà phải sửa cho mày một trận mới được, quân mất dạy! *(Mụ định nhảy xổ vào Grusa, bọn thày kiện giữ mụ lại)* Nó là quân giết người. Phải nọc nó ra mà đánh, ngay lập tức!

THÀY KIỆN THỨ HAI: *(Bịt miệng mụ lại)* - Bà Natali Abăsvili, bà đã hứa... Thưa quan chánh án, về thần kinh của nguyên cáo...

AZĐẮC: - Nguyên cáo và bị cáo! Tòa đã nghe cả đôi bên nhưng chưa biết rõ ai là mẹ thực sự của đứa bé. Với tư cách quan tòa, ta có nhiệm vụ tìm cho đứa bé một người mẹ. Chúng ta phải làm một cuộc thử thách. Sôva, lấy một viên phấn. Vẽ lên mặt đất một cái vòng! *(Sôva lấy phấn vẽ một vòng tròn lên mặt đất)* Để đứa bé đứng vào giữa! *(Sôva đặt thằng bé đứng giữa vòng; nó cười với Grusa)* Cả nguyên cáo lẫn bị cáo! Hãy đứng sát vào vòng, cả hai! *(Vợ tổng trấn và Grusa tới đứng bên cạnh vòng)* Mỗi người nắm một tay đứa bé. Ai là mẹ thực sự thì có đủ sức mạnh kéo đứa bé ra ngoài vòng.

THẨY KIỆN THỨ HAI: - Thưa quan chánh án, tôi xin kháng nghị: Số phận cái gia tài lớn của dòng họ Abasvili gắn liền với người kế thừa, ai lại để nó lệ thuộc vào một cuộc đấu sức vô lý như thế được! Tôi xin nói thêm: Bà khách hàng của tôi không thể có sức lực ngang với thị kia vốn là người quen công việc chân tay.

AZĐĂC: - Ta xem bà ấy cũng khá đẫy đà đấy chứ. Kéo đi!

(Mụ vợ tổng trấn kéo được đứa bé về phía mình ra khỏi vòng phấn. Grusa đã buông đứa bé ra và đứng như ngây dại.)

THẦY KIỆN THỨ NHẤT: - Tôi đã nói mà! Liên hệ máu mủ mà lỵ!

AZĐẮC: - Chị làm sao thế? Chị không chịu kéo mà!

GRUSA: - Tôi nắm tay nó không được chặt. (*Chạy tới bên Azđăc*) Bẩm quan, xin quan xoá bỏ cho những điều tôi đã quá lời đối với quan. Xin quan cho tôi

được nuôi nó cho tới lúc nó biết nói đủ điều đã, hiện giờ nó mới bập bẹ được đôi câu mà thôi...

AZĐẮC: - Không được làm ảnh hưởng tới toà! Gay bản thân chị ta, đánh cuộc là chị cũng chẳng biết nổi ngoài hai chục tiếng. Thôi được, ta sẽ thử lại lần nữa, và lần này là giải quyết dứt khoát. Kéo đi!

(Hai người đàn bà đứng vào chỗ cũ mà kéo. Grusa vẫn lại buông đứa bé ra)

GRUSA: (*Tuyệt vọng*) Tôi đã nuôi nấng nó! Bây giờ chả lẽ tôi lại đang tâm giằng xé nó ra hay sao? Không, tôi không thể nào làm như thế được!

AZĐĂC: *(Đứng dậy)* - Do cuộc thử thách này, toà đã xác định ai đã thực sự là mẹ của đứa bé. (*Với Grusa*) Chị bế lấy con và mang nó đi đi! Ta khuyên chị không nên ở lại thành phố với nó. (*Với vợ tổng trấn*) Còn chị, chị xéo cho khuất mắt ta ngay, kẻo ta lại phạt cho về tội lừa dối Toà bây giờ! Gia sản nhà

Abasvili sẽ thuộc về thành phố với điều kiện là thành phố phải xây dựng một vườn trẻ: Trẻ em đang cần nó, và ta quyết định nó sẽ mang tên là vườn Azđăc

(Vợ tổng trấn ngất đi. Viên quan hầu vực mụ ra ngoài. Bọn thầy kiện cũng ra hết. Grusa đứng ngây ra. Sôva dẫn đứa bé lại cho chị)

AZĐĂC: - Là vì ta cũng trút bỏ chiếc áo quan toà ra đây: nó làm ta bực ngột lên. Nói khác đi, nó làm ta toát mồ hôi ra. Nhưng mặc dù vậy, trước khi chia tay, ta mời mọi người ra bãi cỏ đằng kia nhảy chơi một chút đã. À, khỉ quá! Dễ mà ta say! Suýt nữa mà ta quên một việc. Phải tuyên án vụ li dị.

(Dùng ngay chiếc nghế bành làm bàn, Azđăc viết nguệch ngoạc mấy chữ lên một mảnh giấy rồi định bỏ đi. Nhạc khêu vũ nổi lên)

SÔVA: *(Đọc mảnh giấy)* - Nhầm rồi đây này! Không phải ngài ký án ly dị cho vợ

chồng ông cụ già, mà là cho Grusa với chồng chị ấy đây này.

AZĐĂC: - Ta nhầm thực à? Kể thì cũng tai hại, nhưng thôi, cứ để vậy, ta chẳng chữa lại đâu. Chỉ thêm rối bét. Nào, xin mời các người dự buổi liên hoan của ta, các người vẫn có thể nhảy với nhau được đấy! (*Nói với Grusa và Ximôn*) Hai anh chị nộp cho ta bốn chục đây!

XIMÔN: (*Móc túi tiền ra*) - Bẩm quan lớn kể ra cũng không đắt. Xin cảm ơn ngài vô cùng.

AZĐĂC: (*Đút tiền vào túi*) - Ta sẽ có việc phải tiêu tới.

GRUSA: - Misen này, tốt hơn hết là trước đêm nay mẹ con ta phải rời khỏi thành phố. (*Với Ximôn*) Anh có thích không?

XIMÔN: - Để tuân lệnh, tôi xin hân hạnh được báo cáo: tôi thích nó ạ.

GRUSA: - Bây giờ em mới có thể bộc lộ với anh: em nuôi nó là vì em đã đính hôn với anh ngay hôm chủ nhật lễ phục sinh ấy. Nó là đứa con của tình yêu đây, Ximôn ạ. Misen, ra đây nhảy nào!

(Grusa nhảy với Misen, Ximôn kéo chị đầu bếp vào cuộc khiêu vũ. Hai cụ già khụ nhảy với nhau. Azđăc ngồi suy nghĩ miên man. Chẳng mấy chốc những người khiêu vũ che khuất Azđăc; người nhảy càng đông thì Azđăc càng khuất dần.

CA SĨ: - Từ chiều đó, Azđăc đã biến đi mãi mãi.

Nhưng nhân dân Giêoocgi, trí nhớ không phai,

Mãi mãi không quên vị quan toà ấy đã có một thời,

Thời lừng lẫy, buổi hoàng kim,

Mà lẽ công bằng gần như chớm nảy.

Còn quý vị, những người khán giả.

Của vở kịch dài *Vòng phấn Kapkazơ,*

Xin hãy biết tới cái điều phải cùng nhau tin tưởng.

Theo quan niệm của người xưa:

Mỗi vật phải thuộc về

Người làm cho nó ngày một thêm hoàn hảo
Trẻ em thuộc về những tấm lòng nhân hậu
Để chúng trưởng thành trong mối yêu thương;
Chiếc xe kia muốn khỏi đổ giữa đường
Thì phải thuộc về người lái giỏi;
Đồng ruộng phải thuộc về tay người chăm bón tưới
Để, từ đất kia, quả ngọt nảy đầy cây[1]

MÀN

---

[1] Bài thơ này trong nguyên bản tiếng Đức, tác giả đặt ở ngay đầu màn V. Mở màn ra là ca sĩ hát bài này , rồi mới tiếp vào kịch.

KIỆT TÁC SÂN KHẤU THẾ GIỚI

VÒNG PHẤN KAPKAZƠ

Tác giả: **BECTÔN BRẾCH**

Người dịch: **HOÀNG THAO**

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU

CÔNG TY MINH THÀNH - BỘ CHỈ HUY QUÂN SỰ

TP. HỒ CHÍ MINH

*

* *

Chịu trách nhiệm xuất bản

HÀ ĐÌNH CẨN

Chịu trách nhiệm bản thảo

NGÔ THẾ OANH

Biên tập

THẾ NGỌC

Trình bày bìa

NGÔ TRỌNG HIỂN

Sửa bản in

BAN BIÊN TẬP

In 500c khổ 14,5x20,5 tại Công ty In Văn hóa Sài Gòn
Giấy phép xuất bản số 93-2006/CXB/056-26/SK cấp ngày 25-1-2006.
In xong và nộp lưu chiểu Quý II - 2006.

Tủ sách Kiệt Tác Sân Khấu Thế Giới ra mắt bạn đọc là công sức của nhiều thế hệ Sân khấu nối tiếp sưu tầm, nghiên cứu, dịch thuật...có ảnh hưởng lớn không chỉ về sân khấu mà có tầm ảnh hưởng đến phát tirển văn học nghệ thuật Việt Nam nói chung.

Từ các tác phẩm cổ đại với các tên tuổi hàng đầu về bi kịch và hài kịch bộ sách trải rộng qua nhiều thời kỳ rực rỡ của sân khấu thế giới như thời đại Phục hưng, Lãng mạn và Hiện đại... giới thiệu những kiệt tác chói sáng có sức sống xuyên qua nhiều thế kỷ của những nhà viết kịch kiệt xuất... Nhiều tác phẩm ra đời từ hàng ngàn năm trước nhưng tư tưởng và nghệ thuật vẫn đồng hành với các bạn đọc và khán giả hôm nay.

Tủ sách kiệt tác kịp thời ra mắt bạn đọc trọn vẹn 100 cuốn trong năm 2006, chào mừng những sự kiện trọng đại của đất nước.

8 935075 907188

Giá: 31.000đ